



## **ΠΜΣ Λογιστική & Ελεγκτική**

### **ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

# **ΔΛΠ & ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ – Ο ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΓΝΩΜΗ ΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ**

**του**

**ΒΟΜΠΡΑ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ**

---

**Επιβλέπων : Αναπληρωτής Καθηγητής ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ**

**Βόλος, Φεβρουάριος 2019**

## Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6

### **ΜΕΡΟΣ Α**

#### **Χρηματοοικονομική αναφορά και ΔΛΠ**

1. Εννοιολογικά πλαίσια .....	8
1.1 Η φύση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.....	8
1.2 Η σημασία της πιστής απεικόνισης .....	9
1.3 Αυξημένες γνωστοποιήσεις και αναφορά αφηγήσεων.....	10
1.4 Μεγαλύτερη χρήση των εύλογων αξιών.....	11
1.5 Κατάλληλες και επαρκείς ελεγκτικές αποδείξεις. ....	12
1.6 Προσαρμογή των ελεγκτών στις αλλαγές. ....	13
2. Η σημασία της συγκρισιμότητας και της συνάφειας στην χρημ/κη πληροφόρηση.....	13
2.1 Η επίδραση των ΔΛΠ στην συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων.....	13
2.2 Συνέπειες της συγκρισιμότητας στο κόστος κεφαλαίου και στις συναλλαγές.....	14
2.3 Συμβολή διαφάνειας-συγκρισιμότητας στην κεφαλαιαγορά.....	15
2.4 Συνάφεια.....	16
2.5 Συνάφεια στην Ελλάδα.....	19
3. Θεσμικό πλαίσιο.....	20
3.1 Η αρχή του συντηρητισμού στην λογιστική απεικόνιση.....	20
3.2 Η επίδραση του θεσμικού πλαισίου.....	21
3.3 Η αδυναμία του νομικού πλαισίου και ο έλεγχος.....	22
3.4 Θεσμικό πλαίσιο και κίνητρα των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων.....	23
3.5 Θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα .....	24
4. Υιοθέτηση των ΔΛΠ .....	25
4.1 Εισαγωγή .....	25
4.2 Πρώτη εφαρμογή .....	26
4.3 Η εφαρμογή των ΔΛΠ στην Ελλάδα.....	28

4.4 Δομικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας κατά την περίοδο υιοθέτησης των ΔΛΠ.....	29
4.5 Ποιότητα του ελέγχου στην Ελλάδα (νόμοι και όργανα).....	29

## **ΜΕΡΟΣ Β**

### **Εξωτερικός έλεγχος και ΔΛΠ**

5. Γενικές έννοιες και διάκριση του ελέγχου .....	30
5.1 Οι νέες ανάγκες της αγοράς και ο ρόλος του λογιστικού επαγγέλματος. ....	30
5.2 Θεμελιώδεις αρχές του ελεγκτικού επαγγέλματος. ....	31
5.3 Διάκριση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.....	32
5.4 Σχέση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. ....	33
5.5 Η σημασία της συνεργασίας εσωτερικού-εξωτερικού ελέγχου. ....	34
6. ΔΛΠ και ποιότητα ελέγχου.....	35
6.1 Η έννοια της ποιότητας ελέγχου.....	35
6.2 Η σημασία της ποιότητας ελέγχου και παράγοντες επηρεασμού της .....	36
6.3 Βοηθητικά μέσα για την μέτρηση της ποιότητας ελέγχου. ....	38
6.3.1 Μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας. ....	38
6.3.2 Εξειδίκευση ελεγκτή και έλεγχος.....	39
6.3.3 Θητεία του ελεγκτή. ....	40
7. ΔΛΠ και έκθεση ελέγχου.....	41
7.1 Η επίδραση της έκθεσης ελέγχου στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις .....	41
7.2 Έκθεση ελέγχου και έκφραση γνώμης .....	42
7.3 Σχέση διαχείρισης κερδών και έκθεσης ελέγχου.....	44
7.4 Έλεγχος και η αρχή της συνέχισης της δραστηριότητας.....	45
7.5 Οικονομική αβεβαιότητα και αξιοπιστία της έκθεσης ελέγχου .....	47
8. ΔΛΠ και ελεγκτής.....	48
8.1 Προκλήσεις-κίνδυνοι στο έργο του ελεγκτή .....	48
8.2 Επαγγελματικός σκεπτικισμός.....	49
8.3 Εύλογες αξίες και ελεγκτικό έργο .....	50
8.5 ΔΛΠ και γνώμη του ελεγκτή.....	51

**ΜΕΡΟΣ Γ****Εμπειρική έρευνα**

9.1 Εισαγωγή .....	53
9.2 Σχέση επιχείρησης με την ελεγκτική εταιρεία.....	54
9.3 Σχέση επιχείρησης με τον ελεγκτή .....	56
9.4 Εξέταση της δουλειάς του ελεγκτή.....	58
9.4.1 Είδη ελεγκτικής γνώμης .....	58
9.4.2 Είδη παρατηρήσεων.....	61
9.5. Ανάλυση παρατηρήσεων .....	65
9.5.1 Αναπροσαρμογή αξιών.....	66
9.5.2 Αποσβέσεις.....	67
9.5.3 Αποτίμηση συμμετοχών-χρεογράφων .....	68
9.5.4 Αποθέματα.....	70
9.5.5 Πελάτες και λοιπές απαιτήσεις.....	71
9.5.6 Αποζημίωση προσωπικού.....	72
9.5.7 Ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις.....	73
9.5.8 Ιδία κεφάλαια.....	74
9.5.9 Ειδικά και έκτακτα αποθεματικά.....	76
9.5.10 Αναδημοσίευση οικονομικών καταστάσεων.....	78
9.5.11 Αδυναμία συνέχισης της δραστηριότητας.....	81
9.5.12 Αποτελέσματα χρήσης.....	82
9.5.13 Λοιπές παρατηρήσεις.....	84
 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ .....	 85

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με την υιοθέτηση των ΔΛΠ μία σειρά από νέους όρους ήρθαν να απασχολήσουν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Έννοιες όπως εύλογες αξίες, λογιστική-φορολογική βάση, αναβαλλόμενη φορολογία, δίκαιη απεικόνιση, ήρθαν να προστεθούν στην υπάρχουσα ορολογία. Πριν την εφαρμογή των ΔΛΠ οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποσκοπούσαν στην ενημέρωση και στην προστασία των πιστωτών. Πλέον, ο νέος προσανατολισμός των ρυθμιστικών αρχών είναι η ενημέρωση και η προστασία του επενδυτή. Οι οικονομικές καταστάσεις έγιναν πιο πλήρεις, ενώ παράλληλα οι αυξημένες γνωστοποιήσεις, αποτέλεσαν ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Από την πλευρά των εταιριών, έπρεπε να γίνουν μια σειρά από ενέργειες προκειμένου αυτές να υποδεχτούν τα νέα πρότυπα. Σε αυτό το πλαίσιο προέβησαν σε μία πληθώρα αναπροσαρμογών και εκτιμήσεων των περιουσιακών στοιχείων. Κατά την διάρκεια της διαδικασίας αυτής παρατηρήθηκε μία σειρά διαφορετικών χειρισμών από την πλευρά των διοικήσεων, καθιστώντας ιδιαίτερα σημαντικό το έργο του ελεγκτή. Ο εξωτερικός έλεγχος έπρεπε να παρέχει την εγγύηση ότι οι οικονομικές καταστάσεις προβάλλουν μία δίκαιη εικόνα των οικονομικών δεδομένων. Για να επιτευχθεί αυτό, απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η προσαρμογή της δουλειάς του ελεγκτή στις νέες συνθήκες. Περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη φορά ο ελεγκτής θα έπρεπε να στηριχθεί στην δουλειά τρίτων προκειμένου να τεκμηριώσει την άποψή του.

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Οι αυξημένες προσδοκίες των χρηστών και οι εξελίξεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον, οδήγησαν σε αλλαγές στο περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και στην μεθοδολογία του ελέγχου. Η ανάγκη αξιολόγησης της πληροφορίας έγινε πιο επιτακτική από ποτέ. Η αρχή της συνέχισης της δραστηριότητας και η αρχή των δεδουλευμένων αποτέλεσαν τις βασικές αρχές σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων. Αν μπορούσαμε να περιγράψουμε τις βασικές αιτίες που κατέστησαν αναγκαία την εξέλιξη στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση, αυτές ήταν τα επαναλαμβανόμενα εταιρικά σκάνδαλα και η πολυπλοκότητα των συναλλαγών. Ιδιαίτερα οι μεγάλες επιχειρήσεις, πλέον λειτουργούν σε μία παγκοσμιοποιημένη αγορά και έχουν να διαχειριστούν σύνθετα προϊόντα. Αυτό καθιστά την ανάγκη για ποιοτική πληροφόρηση πιο σημαντική από ποτέ. Η αποτυχία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης να προλάβει σκάνδαλα, αλλά και να προστατεύσει εν γένει την ίδια την αγορά, οδήγησε στην ανάπτυξη νέων λογιστικών αρχών και κανόνων.

Προκειμένου να αντιμετωπιστούν προβλήματα όπως οι χρηματοδοτήσεις εκτός ισολογισμού, οι συγχωνεύσεις-εξαγορές, οι υπεραξίες, οι αποτιμήσεις περιουσιακών στοιχείων καθώς και οι προβλέψεις, το Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων εισήγαγε πιο αυστηρά και περισσότερο αναλυτικά λογιστικά πρότυπα. Ωστόσο, με την ευρεία χρήση των εύλογων αξιών, αυξήθηκαν και οι προκλήσεις του ελέγχου, καθώς ο ελεγκτής λόγω έλλειψης εξειδικευμένων γνώσεων, έπρεπε πλέον να στηριχθεί στην δουλειά των εμπειρογνομόνων. Πέραν αυτού, οι εκτιμήσεις των ελεγκτών, στηρίζονται κυρίως πάνω σε εκτιμήσεις των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων, περί αναμενόμενων μελλοντικών ταμειακών ροών. Κατ' αυτόν τον τρόπο αποκτούν μια εικόνα για μελλοντικά γεγονότα, όμως στις περισσότερες περιπτώσεις τα αποδεικτικά στοιχεία είναι απλώς οι προσδοκίες των ανθρώπων της επιχείρησης. Οι ελεγκτές προκειμένου να εκτιμήσουν τις παραπάνω προσδοκίες θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν την επαγγελματική τους κρίση.

Από τα παραπάνω εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι και μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ η κρίση του ελεγκτή θα συνεχίσει να αποτελεί αναγκαιότητα, απέναντι στις προθέσεις της διοίκησης. Παρόλη την αυστηρότητα που επιδεικνύουν τα νέα πρότυπα, είναι αβέβαιο αν θα καταφέρουν να εξαλείψουν προθέσεις διαχείρισης κερδών ή γενικότερα αλλοιώσεις στις οικονομικές καταστάσεις. Σύμφωνα με το ISA 200 οι ελεγκτές θα πρέπει να διεξάγουν τον έλεγχο με κριτική σκέψη, αναγνωρίζοντας ότι ενδέχεται να υπάρχουν περιστάσεις που μπορεί να προκαλέσουν ουσιαστική παραμόρφωση των οικονομικών καταστάσεων. Η εκτίμηση από

τους ελεγκτές των προθέσεων της επιχείρησης, δημιουργεί εκ των πραγμάτων περιορισμούς ως προς τα ελεγκτικά τεκμήρια. Τα ΔΛΠ δεν σχεδιάστηκαν στην λογική να καλύψουν όλες τις πιθανότητες, αλλά σε μια λογική ότι οι γενικοί λογιστικοί κανόνες επαρκούν για τις ανάγκες των ενδιαφερόμενων μερών.

Η παρούσα εργασία, η οποία είχε ως βασικό αντικείμενο μελέτης το επηρεασμό της ελεγκτικής γνώμης από την μετάβαση στα νέα λογιστικά πρότυπα, χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος επιχειρήθηκε να γίνει μία συνοπτική καταγραφή των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των νέων προτύπων καθώς και των βασικών αλλαγών που αυτά επέφεραν, περιγράφοντας παράλληλα το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα. Το δεύτερο μέρος αφορούσε τον έλεγχο και τις προκλήσεις που είχε να αντιμετωπίσει το ελεγκτικό επάγγελμα λόγω της υιοθέτησης των ΔΛΠ. Το τρίτο μέρος είχε αντικείμενο μελέτης την περίοδο μετάβασης των εισηγμένων στα ΔΛΠ και την εξέταση της γνώμης του ελεγκτή, σε ένα δείγμα είκοσι πέντε επιχειρήσεων, για μία περίοδο που διήρκεσε από το 2004 μέχρι το 2011. Έγινε μία προσπάθεια ταξινόμησης των παρατηρήσεων καθώς και των ειδών της ελεγκτικής γνώμης πριν και μετά την εφαρμογή των ΔΛΠ, προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση των νέων προτύπων πάνω στην ελεγκτική γνώμη.

## ΜΕΡΟΣ Α

### Χρηματοοικονομική αναφορά και ΔΛΠ.

#### 1. Εννοιολογικά πλαίσια.

##### 1.1 Η φύση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Οι οικονομικές καταστάσεις αντανakλούν πάρα πολλά επίπεδα αβεβαιότητας τα οποία πηγάζουν από τις πολλές εκτιμήσεις που εμπεριέχουν. Αυτό αποτελεί ένα χαρακτηριστικό στοιχείο για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ακόμα και όταν η σύνταξή τους γίνονται με βάση το ιστορικό κόστος. Ένας από τους λόγους της πληθώρας των εκτιμήσεων είναι ότι οι συντάκτες για να παρέχουν έγκαιρη πληροφόρηση δεν μπορούν να περιμένουν να αρθούν οι αβεβαιότητες. Η υποκειμενική κρίση που απαιτείται διαφέρει κάθε φορά ανάλογα με τον τρόπο που κάποιο στοιχείο αναγνωρίζεται αλλά και μετριέται, θέτοντας συνεχώς προκλήσεις στο έργο του ελεγκτή. Οι συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων θα πρέπει να είναι βέβαιοι ότι οι πληροφορίες που παρέχονται, είναι αποτέλεσμα σωστών αποφάσεων και ότι σε περίπτωση ελέγχου είναι σε θέση να παράσχουν επαρκείς αποδείξεις.

Βασικά πεδία τριβής ανάμεσα στις επιχειρήσεις και τους ελεγκτές αποτελούν τα παρακάτω στοιχεία:

- Προβλέψεις και απρόβλεπτα με αβέβαιες οικονομικές συνέπειες π.χ δικαστικές αποφάσεις.
- Απομειώσεις ενσώματων και ασώματων ακινητοποιήσεων.
- Σύναψη μακροχρόνιων συμβάσεων για τις οποίες η αξιολόγησή τους είναι δυνατή μόνο με την ολοκλήρωσή τους.
- Δεδουλευμένοι τόκοι και προπληρωμές για τα οποία η εκτίμηση μπορεί να είναι ασφαλής, ωστόσο κάποιες φορές στηρίζεται στο παρελθόν, το οποίο δεν αποτελεί αξιόπιστο οδηγό.

Η φύση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης είναι τέτοια ώστε οι εκτιμήσεις και οι αβεβαιότητες αποτελούσαν πάντα εγγενή χαρακτηριστικά. Η εφαρμογή των ΔΛΠ δεν μειώνει αυτή την αβεβαιότητα, ούτε και καθιστά την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων μια διαδικασία ρουτίνας.



## 1.2 Η σημασία της πιστής απεικόνισης.

Το υψηλό επίπεδο καθοδήγησης αλλά και η αυστηρότητα των ρυθμιστικών αρχών στον καθορισμό των εννοιολογικών πλαισίων, υποδεικνύει ότι στις παρούσες οικονομικές συνθήκες η αβεβαιότητα έχει αυξηθεί. Τα εννοιολογικά πλαίσια επιτρέπουν στον νομοθέτη να εστιάσει στην πληροφορία που θεωρεί ότι πρέπει να έχει ο χρήστης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και να απομακρυνθεί από προηγούμενες απαιτήσεις που είχαν ως στόχο την προστασία των πιστωτών.

Ο στόχος των ρυθμιστικών αρχών πλέον είναι η προστασία των επενδυτών και η ενημέρωση εστιάζεται γύρω από την πληροφόρηση που αφορά επενδυτικές αποφάσεις. Η προσοχή πλέον στρέφεται γύρω από θέματα μελλοντικών ταμειακών ροών, εκτιμήσεις απόδοσης επενδύσεων, εκτιμήσεις κινδύνου κλπ. Από αυτό φαίνεται ότι υπάρχει μία απομάκρυνση από την λογική ότι οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν καθρέφτη των ενεργειών της διοίκησης, ωστόσο παρέχουν πληροφορίες που οι επενδυτές θα χρησιμοποιήσουν για να αξιολογήσουν τις επιδόσεις των ενεργειών της διοίκησης.

Πριν η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων ήταν αυτή που θεωρήθηκε ότι μείωνε τον κίνδυνο σφάλματος, ενώ πλέον η έμφαση δίνεται στην συνάφεια και στην πιστή εκπροσώπηση, η οποία έχει τα εξής ποιοτικά χαρακτηριστικά: Την συγκρισιμότητα (comparability), τη βεβαιότητα (verifiability), την επικαιρότητα (timeliness), και την κατανόησιμότητα (understandability). Ωστόσο η αλλαγή που επιχειρείται δίνοντας έμφαση στην σχέση της συνάφειας της πληροφόρησης με την λήψη επιχειρηματικών αποφάσεων, υποβαθμίζει την έννοια της αξιοπιστίας και εγείρει ανησυχίες ότι θα πληθύνουν τα πεδία που οι ελεγκτές θα αντιμετωπίσουν μεγαλύτερη αβεβαιότητα.

Πλέον, η ανάγκη για επαλήθευση καθιστά απαραίτητη την υιοθέτηση συμφωνημένων διαδικασιών υπολογισμού. Κατ'αυτόν τον τρόπο, η πιστή απεικόνιση συνδέεται περισσότερο με την επαλήθευση παρά με την αξιοπιστία. Ο λόγος είναι ότι οι πληροφορίες που θα προβάλλονται στις οικονομικές καταστάσεις δεν στηρίζονται σε ένα ιστορικό συναλλαγών, αλλά αποτελούν περισσότερο προσδοκίες που σχετίζονται με το μέλλον, και ως εκ τούτου στερούνται αξιοπιστίας.

## 1.3 Αυξημένες γνωστοποιήσεις και αναφορές αφηγήσεων.

Μία άλλη σημαντική αλλαγή που επήλθε ως συνέπεια της υιοθέτησης των ΔΛΠ είναι οι απαιτήσεις για αυξημένες γνωστοποιήσεις, προκειμένου οι χρήστες να είναι σε θέση να αξιολογήσουν τις πληροφορίες. Ως λόγοι αυτής της αλλαγής μπορεί να αναφερθούν η πολυπλοκότητα στις συναλλαγές καθώς και η ανάγκη για διαφάνεια. Οι γνωστοποιήσεις καλύπτουν πλέον ένα ευρύ φάσμα πεδίων στις οικονομικές καταστάσεις, για τον λόγο ότι οι οικονομικές καταστάσεις πλέον παρουσιάζουν ενδιαφέρον για ένα μεγαλύτερο φάσμα χρηστών. Οι χρήστες πλέον δεν απαιτούν μόνο οικονομική πληροφόρηση, αλλά το ενδιαφέρον τους εστιάζεται πλέον και σε ζητήματα εταιρικής διακυβέρνησης και εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Επιπλέον, διαφορετικό είναι το ενδιαφέρον ως προς τις προτιμήσεις πληροφόρησης ανάμεσα στους χρήστες.

Από την άλλη, η απαίτηση για όλο και περισσότερη πληροφόρηση αυξάνει την πολυπλοκότητα των γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις. Μία συνέπεια αυτής της πολυπλοκότητας είναι ότι πάρα την πληθώρα της πληροφόρησης, πολλές από τις πληροφορίες είναι δυσνόητες ή ακόμα κρίνονται ως άχρηστες από τους χρήστες. Επομένως, ένα από τα ζητήματα που ανακύπτουν είναι η δυσπιστία των χρηστών σε σχέση με την παρεχόμενη πληροφόρηση. Η αντίληψη ότι οι επιχειρήσεις ανεξαρτήτως του όγκου των γνωστοποιήσεων, αποκαλύπτουν μόνο εκείνα τα στοιχεία που είναι προς όφελός τους, είναι μια διαχρονική αντίληψη στον τομέα της αγοράς. Ένας από τους κύριους στόχους των ΔΛΠ είναι η άμβλυνση της δυσπιστίας των χρηστών και της λαθεμένης αντίληψης ότι οι η πληροφόρηση που παρέχεται μέσα από τις οικονομικές καταστάσεις είναι αναξιόπιστη.

Έναν από τα αποτελέσματα της αυξημένης πολυπλοκότητας της χρηματοοικονομικής αναφοράς ήταν η επιθυμία για πιο αποτελεσματική πληροφόρηση. Ωστόσο, παρά την υψηλή ποιότητα της πληροφόρησης η δυσαρέσκεια των χρηστών εξακολουθεί να υπάρχει και οι προσδοκίες σπάνια πληρούνται. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο ρόλος του ελεγκτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα, καθώς ο τρόπος με τον οποίο ασκεί τον έλεγχο και ο βαθμός στον οποίο πείθει τι μπορεί να κάνει, καθορίζει κατά πολύ και την χρησιμότητα των οικονομικών καταστάσεων.

#### **1.4 Μεγαλύτερη χρήση των εύλογων αξιών.**

Η πολυπλοκότητα των συναλλαγών και οι επιπτώσεις που αυτές είχαν στις μελλοντικές ταμειακές ροές, έκανε πιο έντονο το αίτημα για απεικόνιση των συναλλαγών στην τρέχουσα αξία (απεικόνιση των αξιών στην εύλογη αξία). Πριν την εφαρμογή των εύλογων αξιών τα

περισσότερα στοιχεία του ισολογισμού απεικονίζονταν στην βάση του ιστορικού κόστους. Αυτό συνεπάγονταν μια λαθεμένη εικόνα στα οικονομικά μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων, ιδίως όσον αφορά τις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Ο νέος προσανατολισμός στον τρόπο ενημέρωσης, με απεικόνιση μελλοντικών εκτιμήσεων, ήταν περισσότερο συνδεδεμένος με τα ενδιαφέροντα των επενδυτών παρά με τα συμφέροντα των πιστωτών. Η υιοθέτησή τους δημιουργεί νέες προκλήσεις ως προς τον προσδιορισμό των (τρεχουσών) υποτιθέμενων πραγματικών τιμών, καθώς η απεικόνιση των αξιών στις εύλογες αξίες αφορά περισσότερο μια προσδοκία της διοίκησης παρά μία τρέχουσα τιμή.

Οι πρώτες προσπάθειες αποτίμησης αξιών στην αγοραία αξία ήταν μια περίπλοκη διαδικασία και απαιτούνταν εξειδικευμένες γνώσεις για την κατανόηση από τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Παρά τις απαιτήσεις για περισσότερες γνωστοποιήσεις ως προς τις εισροές, και των μεθοδολογιών ως προς τον τρόπο αποτίμησης, ο χρήστης εκ των πραγμάτων ήταν υποχρεωμένος να στηριχθεί στις εκτιμήσεις του εμπειρογνώμονα. Στα χρηματοπιστωτικά προϊόντα η κατάσταση είναι ακόμη πιο δύσκολη, καθώς στερούνται κοινών χαρακτηριστικών και δεν υπάρχει ένας τρόπος αποτίμησης, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο δυσχέρειες στην κατανόηση και τον έλεγχο.

Η αναβάθμιση του ρόλου του εμπειρογνώμονα θέτει νέα ερωτήματα ως προς την ανεξαρτησία του και την επαγγελματική του επάρκεια, αλλά και ως προς τα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να είναι εφικτή η επαλήθευση του έργου του. Μερικές από τις προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν σχετικά με τις εύλογες αξίες, είναι η υποβολή δυσνόητων γνωστοποιήσεων, οι οποίες είναι αποτέλεσμα σύνθετων μελετών. Από την ικανότητά τους να προβαίνουν σε μελέτες που είναι κατανοητές και κατ'επέκταση σε εκτιμήσεις που τυγχάνουν της εμπιστοσύνης των χρηστών, μπορεί να εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό η μείωση του αριθμού πρόσθετων γνωστοποιήσεων.

### **1.5 Κατάλληλες και επαρκείς ελεγκτικές αποδείξεις.**

Τα επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια είναι ένα ζήτημα που πάντοτε απασχολούσε το έλεγχο και τις ρυθμιστικές αρχές. Επρόκειτο για τα αποδεικτικά στοιχεία που θα χρησιμοποιήσει ο ελεγκτής προκειμένου να στηρίξει την ελεγκτική του γνώμη. Ο ελεγκτής θα σχεδιάσει και θα εκτελέσει τις διαδικασίες ελέγχου προκειμένου να πάρει τις επαρκείς αποδείξεις, χωρίς να είναι υποχρεωμένος να κάνει χρήση όλων των πληροφοριών που υπάρχουν στις οικονομικές καταστάσεις (ISA 500).

Υπάρχει μία σύνδεση ανάμεσα στην επάρκεια και στην καταλληλότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων. Η επάρκεια σχετίζεται με την ποσότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων και επηρεάζεται από τον κίνδυνο σφαλμάτων. Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο κίνδυνος, τόσο μεγαλύτερη ποσότητα ελεγκτικών τεκμηρίων απαιτούνται. Από την άλλη η καταλληλότητα των ελεγκτικών τεκμηρίων σχετίζεται με την ποιότητα και την συνάφεια. (ISA 200). Όσο μεγαλύτερη είναι η ποιότητα, τόσο λιγότερα ελεγκτικά τεκμήρια απαιτούνται. Ωστόσο, περισσότερα τεκμήρια που συνεπάγονται χρόνο αλλά και αυξημένο κόστος δεν σημαίνει απαραίτητα ότι θα βελτιώσουν και την ποιότητα του ελέγχου.

Τα πρότυπα ελέγχου δεν ορίζουν κάποιον κανόνα σχετικά με το πλήθος των ελεγκτικών τεκμηρίων που απαιτούνται κατά την διαδικασία του ελέγχου. Αυτό εξαρτάται από την φύση της οικονομικής οντότητας, καθώς από τους κινδύνους που απορρέουν από τις οικονομικές καταστάσεις. Το τι είναι αρκετό και τι όχι κατά την διάρκεια του ελέγχου επαφίεται στην κρίση του ελεγκτή και το πώς αυτός αξιολογεί τον κίνδυνο. Η βαρύτητα που δίνεται πλέον στην επαγγελματική κρίση, δείχνει και τον τρόπο που άλλαξε η χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Δεδομένου ότι δεν είναι δυνατός ο έλεγχος της κάθε συναλλαγής, αλλά ούτε και συμφέρουσα ως προς το κόστος ελέγχου μια τέτοια προσέγγιση, τα ΔΛΠ δίνουν μεγάλη έμφαση στον ρόλο του ελεγκτή και στην εφαρμογή της κρίσης του στην διαδικασία ελέγχου.

Από την άλλη όμως η εφαρμογή της κρίσης του ελεγκτή, σημαίνει ότι δεν υπάρχουν απόλυτες εγγυήσεις, για τον λόγο ότι η κρίση είναι πάντα υποκειμενική. Μια αποτυχία ελέγχου δεν σημαίνει απαραίτητα αδυναμία συγκέντρωσης επαρκών τεκμηρίων, αλλά μπορεί να οφείλεται σε λαθεμένη κρίση. Η αποτυχία σωστής εκτίμησης από την πλευρά του ελεγκτή είναι μία από τις κύριες αιτίες έλλειψης προσδοκιών από τον έλεγχο. Ακόμα και αν υπήρχαν απεριόριστοι πόροι που θα μπορούσαν να διατεθούν στον έλεγχο, η ανάγκη εφαρμογής της κρίσης του ελεγκτή, περισσότερο θα ενίσχυε παρά θα εξάλειφε τις ανησυχίες των χρηστών.

## **1.6 Προσαρμογή των ελεγκτών στις αλλαγές.**

Με την υιοθέτηση των ΔΛΠ πέρα από τις αλλαγές στον τρόπο απεικόνισης των οικονομικών καταστάσεων, αλλαγές επήλθαν και στον χώρο του ελεγκτικού επαγγέλματος. Καινούργια πεδία έγιναν αντικείμενο ελέγχου χωρίς να υπάρχουν προηγούμενες καθιερωμένες πρακτικές. Οι μεγαλύτερες απαιτήσεις των χρηστών, το πολύπλοκο οικονομικό περιβάλλον, οι αλλαγές στις επιχειρήσεις και στην εταιρική διακυβέρνηση, οδήγησαν στην αλλαγή των μεθοδολογιών ελέγχου. Ο ελεγκτής θα έπρεπε άμεσα να κατανοήσει το νέο περιβάλλον, να αντιδράσει

άμεσα σε όλες αυτές τις αλλαγές και να προσαρμοστεί στις καινούργιες απαιτήσεις της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Προκειμένου οι ελεγκτές να βοηθηθούν στις αυξημένες ανάγκες του ελέγχου, τα ελεγκτικά πρότυπα αναπτύχθηκαν με δύο τρόπους. Πρώτον, επικεντρώθηκαν στον ελεγκτικό κίνδυνο και στην βελτίωση του προγραμματισμού του ελέγχου, προκειμένου να εντοπιστούν εκείνες οι περιοχές που απαιτούσαν μεγαλύτερη προσοχή. Το ISA 315 ορίζει ότι η κατανόηση της οντότητας και του περιβάλλοντός της είναι αυτή που θα παρέχει την βάση για τον σχεδιασμό του ελέγχου, προκειμένου να αμβλυνθεί ο κίνδυνος ουσιώδους σφάλματα. Δεύτερον, οι ρυθμιστικές αρχές παράσχουν λεπτομερείς οδηγίες μέσα από την ανάπτυξη νέων ελεγκτικών προτύπων που αφορούν συγκεκριμένους τομείς της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

Ωστόσο, αν και οι ρυθμιστικές αρχές προσπαθούν να καλύψουν όλους τους τομείς χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, κανένα πρότυπο δεν παρέχει καθοδήγηση σχετικά με το πόσα στοιχεία είναι επαρκή. Πέραν της αναπόφευκτης εξέλιξης της ελεγκτικής πρακτικής η διεθνής βιβλιογραφία ενισχύει την άποψη ότι ο έλεγχος είναι μια τέχνη, καθώς αναλαμβάνει την ευθύνη της ανάπτυξης νέων πρακτικών σε καινούργιους τομείς, ενώ πραγματοποιεί πραγματικούς ελέγχους. Ο επαγγελματικός σκεπτικισμός έρχεται να παίζει σημαντικό ρόλο στην διαδικασία του ελέγχου.

## **2. Η σημασία της συγκρισιμότητας και της συνέπειας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση.**

### **2.1 Η επίδραση των ΔΛΠ στην συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων.**

Με την εισαγωγή των ΔΛΠ η πληροφορία πλέον θα μπορούσε να αξιολογηθεί και να εκτιμηθεί ως προς την σημαντικότητά της προς όφελος των επενδυτών. Μια από τις απόψεις που ακούστηκαν έντονα είναι ότι μετά το 2005 αυξήθηκε η συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο, η ομοιόμορφη εφαρμογή τους τίθεται υπό αμφισβήτηση λόγω των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στις χώρες ως προς την συμμόρφωση (υποχρεωτική ή προαιρετική εφαρμογή) καθώς και των διαφορετικών μηχανισμών εφαρμογής τους. Κατά τους Emmanuel T. De George, Xi Li, Lakshmanan Shiva Kumar (2016), (Jeanjean & Stolowy, 2008) παρόλο που η υιοθέτησή τους από πληθώρα επιχειρήσεων παγκοσμίως το 2005 ήταν μία σημαντική μεταβατική ρύθμιση, τα οφέλη από την εφαρμογή τους παρέμειναν ασαφή. Οι Bruggemann, U., Hitz, J., & Sellhorn, T. (2013) διαπιστώνουν ότι η εμπειρική έρευνα δεν καταγράφει κάποια βελτίωση από την υιοθέτηση των ΔΠΧΠ σχετικά με τον επιδιωκόμενο

στόχο της διαφάνειας και της συγκρισιμότητας των οικονομικών καταστάσεων. Οι Pope and McLeay (2011) διαπιστώνουν ότι πιθανόν η πληροφορία να είναι πιο χρήσιμη πλέον, καθώς μέσω της τυποποίησης επιτυγχάνεται μείωση της ασυμμετρίας στην πληροφόρηση.

Ωστόσο, παρά την λογιστική τυποποίηση, μία πληθώρα μελετητών υποστηρίζει ότι η ποιότητα της χρημ/κης πληροφόρησης δεν παρουσιάζει κάποια βελτίωση, καθώς η εφαρμογή των ΔΛΠ δεν είναι ομοιόμορφη σε όλη την ζώνη της ΕΕ και σε καμία περίπτωση δεν επωφελούνται όλοι οι χρήστες και οι επιχειρήσεις κατά τον ίδιο τρόπο. Νέες έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι πολλά από τα οφέλη δεν είναι απαραίτητα αποτέλεσμα της υιοθέτησης των ΔΠΧΠ. Ο Zeff, S. 2007. χωρίς να παραβλέπει την όποια βελτίωση στην συγκρισιμότητα θεωρεί ότι είναι δύσκολο να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα και ο λόγος είναι οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στις χώρες ως προς την λογιστική κουλτούρα, την επιχειρηματική κουλτούρα, την ρυθμιστική κουλτούρα και την κουλτούρα ελέγχου. Αυτοί οι τέσσερις παράγοντες θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν στην προώθηση της πραγματικής παγκόσμιας συγκρισιμότητας. Οι Callao, S. et al (2007) εξετάζοντας την περίπτωση της Ισπανίας κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι μετά την εφαρμογή των ΔΛΠ τα αποτελέσματα πάνω στην συγκρισιμότητα έδειξαν επιδείνωση. Η σημασία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης από τους τοπικούς φορείς δεν βελτιώθηκε, λόγω του χάσματος που παρατηρήθηκε μετά την εφαρμογή των ΔΛΠ μεταξύ λογιστικής και αγοραίας αξίας.

## **2.2 Συνέπειες της συγκρισιμότητας στο κόστος κεφαλαίου και στις συναλλαγές.**

Ένα επιχείρημα υπέρ της υιοθέτησης των ΔΛΠ, είναι ότι η υποβολή εκθέσεων με βάση αυτά, καθιστά λιγότερο δαπανηρή για τους επενδυτές την δυνατότητα για συγκρισιμότητα των επιχειρήσεων στο πλαίσιο μιας αγοράς ή ακόμα και μεταξύ διαφορετικών χωρών. Οι Daske, H.; L. Hail; C. Leuz; and R. Verdi (2008) εξετάζοντας τα οικονομικά οφέλη από την υιοθέτηση των ΔΛΠ σε 26 χώρες, διαπίστωσαν ότι υπήρξαν θετικές επιπτώσεις στο κόστος κεφαλαίου των επιχειρήσεων. Ωστόσο, τα λογιστικά πρότυπα που μπορεί να φαίνονται ωφέλιμα στο πλαίσιο μιας ανοικτής ή αναπτυγμένης οικονομίας, ενδέχεται να είναι λιγότερο σημαντικά σε οικονομίες όπου οι αγορές λειτουργούν με αδιαφανείς διαδικασίες ή ρυθμίζονται ανεπαρκώς. Η επιβολή οποιουδήποτε λογιστικού προτύπου, όσο ποιοτικό και να είναι, δεν θα μεταβάλλει την συμπεριφορά των εταιρειών, αν αυτές δεν έχουν ουσιαστική πρόθεση δέσμευσης. Από μακροοικονομικής άποψης, η αυξημένη συγκρισιμότητα έχει θετική συμβολή στην βελτίωση της λογιστικής πληροφόρησης στο εμπόριο και τις ξένες

επενδύσεις Márquez-Ramos, L. (2008). Στα πλαίσια μιας παγκοσμιοποιημένης αγοράς, τα ανωτέρω οφέλη κατά τους COVRIG, V.; M. DEFOND; AND M. HUNG (2007) παρέχουν την ενισχυμένη δυνατότητα για προσέλκυση ξένου κεφαλαίου, ενώ παράλληλα διευκολύνουν τις διασυνοριακές συναλλαγές και συμβάλλουν στην ολοκλήρωση των κεφαλαιαγορών.

Αντίθετα, υπάρχει η άποψη ότι η απαίτηση για περισσότερη διαφάνεια και πιο αξιόπιστη πληροφόρηση αυξάνει το κόστος συναλλαγών. Οι κύριοι λόγοι οφείλονται στον διπλό ρόλο της πληροφόρησης. Ενώ από την μία πλευρά βελτιώνει τις επενδυτικές αποφάσεις της εταιρείας, αυξάνοντας κατ'αυτόν τον τρόπο την ευημερία των επενδυτών, από την άλλη η πιστή απεικόνιση των συναλλαγών μειώνει την ενδεχόμενη μελλοντική λήψη ρίσκου από την πλευρά νέων επενδυτών, συγκεντρώνοντας όλο το ρίσκο στους ιδιοκτήτες. (Gu 2007). Για τους (Ramanna, K., & Sletten, W (2014) τα οφέλη που προκύπτουν από την αυξημένη συγκρισιμότητα ήταν ασαφή. Αυτοί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η προσδοκία για μείωση του κόστους συναλλαγών, ήταν ο σημαντικότερος παράγοντας που οδήγησε στην υιοθέτησή τους από τις χώρες. Κατά τους Ramanna και Sletten (2014) η υιοθέτηση είναι αυτασθενής. Ο λόγος της στροφής των όλο και περισσότερων χωρών στην υιοθέτηση των ΔΠΧΠ είναι η προσδοκία για τα οφέλη που προκύπτουν από το όλο και μεγαλύτερο δίκτυο, το οποίο συμβάλλει στην μείωση του κόστους συναλλαγών. Όσο περισσότερες χώρες υιοθετούσαν τα ΔΠΧΠ τόσο δαπανηρότερο ήταν για αυτές που έμεναν εκτός δικτύου. Όσο μεγαλύτερο είναι το δίκτυο τόσο μεγαλύτερα τα οφέλη, άρα τόσο μεγαλύτερη και η ανάγκη για λογιστική τυποποίηση και υιοθέτησης ενός συνόλου κοινών προτύπων.

### **2.3 Συμβολή διαφάνειας-συγκρισιμότητας στην κεφαλαιαγορά.**

Η βάση εφαρμογής των ΔΛΠ είναι ίδια με τα τοπικά λογιστικά πρότυπα των χωρών του κοινού δικαίου. Σε αυτές τις χώρες (π.χ Αγγλία –ΗΠΑ) μία βασική χρησιμότητα των οικονομικών καταστάσεων είναι η προσέλκυση επενδυτών και η άντληση ποσών από την κεφαλαιαγορά.. Οι Van Tendeloo και Vanstraelen (2005) αναμένουν ότι η βελτίωση της ποιότητας και η επακόλουθη αυξημένη χρησιμότητα των πληροφοριών θα έχουν θετικό αντίκτυπο στις προβλέψεις των αναλυτών καθώς και στην δυνατότητά παρακολούθησης των εταιρειών στην κεφαλαιαγορά. Επιπλέον, η υιοθέτηση των ΔΛΠ θα βοηθήσει τις εταιρείες στην ορθολογικότερη λήψη επενδυτικών αποφάσεων, μειώνοντας παράλληλα τον κίνδυνο για τους επενδυτές. Τέλος, θα συμβάλλει σε μία αποτελεσματικότερη κατανομή χρηματοοικονομικών πόρων παγκοσμίως. Οι Daske, H.; L. Hail; C. Leuz; and R. Verdi (2008) θεωρούν ότι θετική ήταν η επίδραση της διαφάνειας στην αποτίμηση των

συμμετοχικών τίτλων. Συγκρίνοντας τους υποχρεωτικούς και τους εθελοντές χρήστες, διαπίστωσαν ότι οι επιδράσεις στην κεφαλαιαγορά είναι πιο έντονες για επιχειρήσεις που υιοθετούν οικειοθελώς τα ΔΠΧΠ τόσο κατά το έτος μετάβασης σε αυτά, όσο και αργότερα, υποδηλώνοντας ότι η κεφαλαιαγορά αντιδρά θετικά στις περιπτώσεις αυτές.

Από την άλλη υπάρχει μια σειρά απόψεων που είναι επιφυλακτικές ως προς τα αποτελέσματα της υιοθέτησης των ΔΛΠ, θεωρώντας αμελητέα την επίδρασή τους πάνω στην κεφαλαιαγορά. Για να καταστεί ουσιαστικός ο ρόλος των ΔΛΠ, βασική προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ιδιωτικής πληροφορίας καθώς και η αυξημένη κρίση. Όπως κάθε σύνολο προτύπων, παρέχει στους χρήστες ουσιαστική διακριτική ευχέρεια τήρησής τους, όπου ο τρόπος με τον οποίο αυτή θα ασκηθεί εξαρτάται τόσο από τα κίνητρα των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων, όσο και από την ευελιξία που επιτρέπουν οι νομικοί θεσμοί κάθε χώρας BALL, R.; et al (2003), Barth, et al, (2012). Αν και είναι αδιαμφισβήτητο ότι η διαφάνεια αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για τους συμμετέχοντες στην κεφαλαιαγορά, ωστόσο δεν αποτελεί ποσοτικό μετρήσιμο στοιχείο, αλλά ούτε και μεγαλύτερη συγκρισιμότητα προάγει αναγκαστικά την αποδοτικότητα. Οι όλο και μεγαλύτερες απαιτήσεις για διαφάνεια μπορεί να οδηγήσουν τις επιχειρήσεις σε πρακτικές απόκρυψης πληροφοριών και διαχείρισης κερδών προκειμένου να πετύχουν συγκεκριμένους στόχους. Οι Bruggemann, U., Hitz, J., & Sellhorn, T. (2013), καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ανεξαρτήτως των θετικών επιπτώσεων που παρατηρούνται στην κεφαλαιαγορά καθώς και σε μακροοικονομικό επίπεδο, δεν είναι σαφές αν η μεγαλύτερη διαφάνεια και συγκρισιμότητα μεταφράζεται και σε καλύτερες οικονομικές καταστάσεις.

## 2.4 Συνάφεια

Η μελέτη της αξίας της συνάφειας αποτελεί έναν από τους πιο παραγωγικούς τομείς της λογιστικής έρευνας. Σημαντικό ρόλο στην αξία γνωστοποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων παίζει ο προσανατολισμός των διαφόρων χωρών. Δηλαδή, αν τα χρηματοπιστωτικά τους συστήματα είναι προσανατολισμένα προς την αγορά ή προς το τραπεζικό σύστημα, Ali, A., Hwang, L., 2000. Όταν το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι προσανατολισμένο προς το τραπεζικό σύστημα τότε η αξία της γνωστοποίησης πληροφοριών είναι μικρή, γιατί η χρηματοδότηση γίνεται απευθείας από τις τράπεζες. Αντίθετα όταν αυτό είναι προσανατολισμένο προς την αγορά, τότε η ζήτηση για δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις αυξάνει, γιατί η άντληση κεφαλαίων θα γίνει από την ίδια την αγορά μέσω των επενδυτών. Η αξία συνάφειας των οικονομικών εκθέσεων είναι μικρή, όπου οι φορολογικοί



κανόνες έχουν μεγαλύτερη επιρροή πάνω στα λογιστικά αποτελέσματα. . Όταν οι αποφάσεις λαμβάνονται με βάση πολιτικά κριτήρια και όχι με βάση τις ανάγκες των επενδυτών, αλλά και όπου οι δαπάνες για τον έλεγχο είναι μικρές. Σε αυτήν την περίπτωση η απαίτηση των αρχών για περισσότερα φορολογικά έσοδα, αυξάνει την πιθανότητα μόχλευσης των κερδών, μειώνοντας καταυτόν τον τρόπο την αξιοπιστία των οικονομικών εκθέσεων. Δεδομένου ότι η εφαρμογή των ΔΠΧΑ απαιτεί συνεχείς αποτιμήσεις αξιών, παρέχοντας παράλληλα και επιλογές ως προς τον τρόπο υιοθέτησής τους, είναι αναπόφευκτο να υπάρξουν κάποιες διαφορές στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζονται. Η κατάχρηση αυτού του χώρου ελιγμών εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά των εταιρειών (π.χ. τα οικονομικά κίνητρα αποτελούν βασικό παράγοντα επηρεασμού της διαφάνειας των πληροφοριών) Hung, M. & Subramanyam, K.R. 2007.

Μέχρι και την υιοθέτηση των ΔΛΠ τα περισσότερα τοπικά λογιστικά πρότυπα ήταν προσανατολισμένα προς τις εταιρίες (stakeholder oriented) και διακατέχονταν από την αρχή του ιστορικού κόστους, ενώ τα ΔΛΠ είναι προσανατολισμένα προς τους μετόχους (shareholder oriented) και χαρακτηρίζονται από το μοντέλο της εύλογης αξίας που δίνει έμφαση στην αποτίμηση. Οι Hung, M. & Subramanyam, K.R. 2007 εξετάζοντας το παράδειγμα της Γερμανίας διαπίστωσαν ότι τα στοιχεία του ενεργητικού και η λογιστική αξία των ιδίων κεφαλαίων ήταν υψηλότερα με βάση τα ΔΛΠ. Παράλληλα, οι προσαρμογές της λογιστικής αξίας παρουσιάζουν συνάφεια, σε αντίθεση με τις προσαρμογές στο εισόδημα. Η δε λογιστική αξία των ιδίων κεφαλαίων με βάση τα ΔΛΠ σχετίζεται περισσότερο με τις τιμές των μετοχών. Αντίθετα, ο Schibel A (2006) συμπέρανε ότι η υπόθεση της υψηλότερης συνάφειας των ιδίων κεφαλαίων σύμφωνα με τα ΔΛΠ δεν αποδεικνύεται. Οι Van Tendeloo και Vanstraelen (2005) διαπίστωσαν ότι οι μεταβολές που διαπιστώθηκαν στα ίδια κεφάλαια ήταν αποτέλεσμα των άμεσων και έμμεσων προσαρμογών στα αποτελέσματα. Η διαφοροποίηση που παρατηρήθηκε στα αποτελέσματα, οφείλεται στην διαφορετική αντιμετώπιση εσόδων και εξόδων. Παράλληλα, διέκριναν ότι δεν υπήρξαν διαφορές στα πάγια, λόγω μη αλλαγής στον τρόπο αποτίμησής τους, καθώς και στα αποθέματα λόγω απαγόρευσης απογραφής με την μέθοδο της LIFO. Εξετάζοντας την επίδραση των ΔΛΠ σε σχέση με την αξία και τις προβλέψεις, τα ευρήματα των Ahmed, K., Chalmers, K., & Khlif, H. (2013). δείχνουν ότι τα ίδια κεφάλαια και η λογιστική αξία δεν έχει αυξηθεί μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ, εν αντιθέσει με την αύξηση της ακρίβειας των προβλέψεων των αναλυτών. Αυτή η αντιφατικότητα ως προς τα ευρήματα μπορεί να οφείλεται στο γεγονός της εθελοντικής υιοθέτησης, η οποία χαρακτηρίστηκε από έναν υψηλό βαθμό μη πλήρους

συμμόρφωσης. Τα οφέλη δε που μπορούν να προκύψουν εξαρτώνται άμεσα από το θεσμικό πλαίσιο αλλά και από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των χωρών που τα εφαρμόζουν.

Όπου υπάρχει σταθερό οικονομικό περιβάλλον και ισχυρή επιβολή του νόμου, τότε οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων ανταποκρίνονται θετικά. Η ποιοτική πληροφόρηση πάντα ισοδυναμεί με λιγότερη αβεβαιότητα και σε αυτό το πλαίσιο οι άνθρωποι πληρώνουν περισσότερο όταν υπάρχει καλύτερη δημοσιοποίηση, η οποία μειώνει τον κίνδυνο εκτίμησης. Οι Ivica Pervan & Marijana Bartulović 2014, θεωρούν ότι η λογιστική αξία και τα κέρδη αποτελούν τους σημαντικότερους παράγοντες αξιολόγησης μιας επιχείρησης. Παρατηρείται δε ότι οι επενδυτές δίνουν μεγαλύτερη αξία στα στοιχεία του ισολογισμού από ότι στα αποτελέσματα χρήσης, καθιστώντας την λογιστική αξία πιο σημαντική ακόμη και από τα κέρδη. Όπου οι λογιστικές πληροφορίες δεν σχετίζονται με την αξία της επιχείρησης, τότε δεν πληρείται ένας από τους βασικότερους στόχους της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Επιπλέον, παρατηρείται ότι υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στην λογιστική αξία και στην τιμή της μετοχής σε όλες τις εξεταζόμενες κεφαλαιαγορές (νοτιοανατολική Ευρώπη). Ένα επιχείρημα υπέρ της υιοθέτησης των ΔΛΠ είναι ότι αυτά μπορούν να συμβάλλουν στην βελτίωση της ποιότητας και στην μείωση της διαχείρισης των κερδών. Για τους Ewert, R., AND A. Wagenhofer (2005) η κοινή υιοθέτηση από ένα σύνολο χωρών, αυστηρότερων λογιστικών προτύπων σε σχέση με τα τοπικά λογιστικά πρότυπα, θα οδηγήσει σε αύξηση της ποιότητα των κερδών. Ωστόσο, μια αύξηση του συνολικού κόστους για τις επιχειρήσεις είναι πιθανότερη, όσο μεγαλύτερη αβεβαιότητα επικρατεί στην αγορά και όσο πιο ευάλωτη είναι στις διαθέσεις των διαχειριστών. Αντίθετα, για την Schiper 2003 η προσπάθεια για την υιοθέτηση αυστηρότερων λογιστικών προτύπων θα οδηγήσει σε ένα φαινόμενο υποκατάστασης, όπου η αδυναμία διαχείρισης των λογιστικών κερδών θα οδηγήσει σε χειραγώγηση των πραγματικών κερδών (καταναλώνοντας μάλιστα πραγματικούς πόρους σε σχέση με την διαχείριση των λογιστικών κερδών) εξουδετερώνοντας καταυτόν τον τρόπο τις προθέσεις των ρυθμιστών.

## 2.5 Συνάφεια στην Ελλάδα

Οι Ioannis Tsalavoutas, Paul André, Lisa Evans (2010) διαπίστωσαν ότι δεν υπήρξε σημαντική μεταβολή ανάμεσα στην συνάφεια της λογιστικής αξίας των ιδίων κεφαλαίων και των κερδών πριν και μετά από την εισαγωγή των ΔΛΠ. Το λογιστικό πλαίσιο από μόνο του δεν αρκεί για να αλλάξει την άποψη των συμμετεχόντων στην αγορά σχετικά με την αξία

συνάφειας της λογιστικής πληροφόρησης. Η αγορά από την πλευρά της δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα σε οικονομικές καταστάσεις μεγάλων εταιρειών ή εταιρειών που ελέγχονται από big 4 ελεγκτικές ως πιο αξιόπιστες. Οι συνολικές υποχρεώσεις και τα περιουσιακά στοιχεία μετά την εφαρμογή των ΔΛΠ εμφανίζουν σημαντικά υψηλότερες τιμές συγκριτικά με πριν. Πλέον, οι λογιστικές αξίες των ιδίων κεφαλαίων διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο σε σχέση με τα Ελληνικά πρότυπα. Παράλληλα, τα ακαθάριστα έσοδα είναι αυτά που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, σε αντίθεση με τα καθαρά κέρδη τα οποία παύουν να διαδραματίζουν τον σημαντικό ρόλο που είχαν στο προηγούμενο λογιστικό καθεστώς.

Ως προς τις τιμές των μετοχών οι Bellas, A. Toudas, K. & Papadatos, C. 2007 χρησιμοποιώντας τους συντελεστές συσχέτισης Pearson έδειξαν ότι η λογιστική αξία και τα καθαρά έσοδα σχετίζονται θετικά με τις τιμές των μετοχών και με τα δύο λογιστικά πρότυπα. Ωστόσο, παρατήρησαν ότι η λογιστική αξία έχει υψηλότερη συσχέτιση με τις τιμές των μετοχών στο πλαίσιο των ΔΛΠ, σε αντίθεση με το καθαρό εισόδημα, το οποίο καταγράφει υψηλότερο συσχετισμό στο πλαίσιο των ελληνικών προτύπων. Τέλος, διέκριναν ότι επηρεάστηκαν βασικοί χρηματοοικονομικοί δείκτες που χρησιμοποιούνται για την λήψη αποφάσεων όπως αυτοί του κύκλου εργασιών, καθώς και δεικτών που σχετίζονται με βραχυπρόθεσμες-μακροπρόθεσμες δανειακές υποχρεώσεις.

Για τους Nikolaos Karampinis and Dimosthenis Hevas καθώς η υιοθέτηση των ΔΠΧΑ προωθεί τη λογιστική της εύλογης αξίας και αποδυναμώνει τη σχέση μεταξύ φορολογικών και λογιστικών κανόνων, αναμένεται ότι τα κέρδη και η λογιστική αξία θα είναι πιο αξιόπιστα. Εξέτασαν εάν τα κέρδη και η λογιστική αξία έχουν μεγαλύτερη συνάφεια με τα ΔΛΠ από ότι με τα ελληνικά πρότυπα και αναφέρουν ότι η υιοθέτηση των ΔΠΧΠ επηρέασε θετικά την συνάφεια των ενοποιημένων καθαρών εσόδων και της λογιστικής αξία. Ωστόσο, το αδύναμο καθεστώς επιβολής νόμου, η φτωχή προστασία μετόχων και η τάση για χειραγώγηση των κερδών θα πρέπει να μας κάνουν επιφυλακτικούς ως προς τα οφέλη της εφαρμογής των ΔΛΠ.

### **3. Θεσμικό πλαίσιο**

#### **3.1 Η αρχή του συντηρητισμού στην λογιστική απεικόνιση.**

Η αρχή του συντηρητισμού (όταν δηλαδή η αγοραία αξία υπερβαίνει την λογιστική) ως διαδεδομένη λογιστική πολιτική, χαρακτηρίζει περισσότερο τις χώρες που εφαρμόζουν κώδικα δικαίου. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ερώτημα εάν ο συντηρητισμός των

τοπικών λογιστικών προτύπων είναι αποτέλεσμα της διαφοράς μεταξύ αγοραίας και λογιστικής αξίας. Οι Clarkson, et al (2008) εξετάζοντας τον αντίκτυπο της υιοθέτησης των ΔΛΠ σε ΕΕ και Αυστραλία σχετικά με την συνάφεια της λογιστικής αξίας και των κερδών για την αποτίμηση της αξίας των μετοχών διαπίστωσαν ότι υπάρχει αυξημένη μη γραμμικότητα στις χώρες του κοινού δικαίου εν αντιθέσει με τις χώρες του κοινού νόμου όπου δεν υπάρχει αξιοσημείωτη διακύμανση στις τιμές μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ. Οι Fox, A., Hannah, G., Helliar, C., & Veneziani, M. (2013) εξέτασαν τις περιπτώσεις του Ηνωμένου Βασιλείου του οποίου το νομικό σύστημα βασίζεται στο κοινό δίκαιο και της Ιταλίας της οποίας το νομικό σύστημα βασίζεται στο Ρωμαϊκό Αστικό Δίκαιο.

Διέκριναν ότι στην Ιταλία όπου τα λογιστικά πρότυπα υπάγονται στον αστικό κώδικα είναι αυστηρά ρυθμισμένα και οι λογιστικοί κανονισμοί έχουν ενσωματωθεί στους νόμους. Στην Αγγλία όπου η χρηματοοικονομική αναφορά δεν ρυθμίζεται αυστηρά από την εθνική νομοθεσία, η πληροφορία είναι λιγότερο λεπτομερής. Επίσης, το κοινό δίκαιο είναι λιγότερο περιοριστικό, επιτρέπει την άσκηση κρίσης και τα λογιστικά πρότυπα διαδραματίζουν σημαντικότερο ρόλο στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Επιπλέον, σε σχέση με θεσμικούς παράγοντες όπως είναι η εταιρική ιδιοκτησία, στο Ηνωμένο Βασίλειο η άντληση κεφαλαίων από τις εταιρείες γίνεται μέσω της κεφαλαιαγοράς, ενώ στην Ιταλία όπου η ιδιοκτησία είναι οικογενειακή η άντληση κεφαλαίων γίνεται μέσω των τραπεζών. Αυτό πρακτικά σημαίνει και διαφορετικές ανάγκες για χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Οι διαφορές λοιπόν, στον λογιστικό συντηρητισμό ανάμεσα στις χώρες, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται οι οικονομικές πληροφορίες συνδέεται άμεσα με πολιτιστικούς και νομικούς παράγοντες.

### **3.2 Η επίδραση του θεσμικού πλαισίου**

Η εναρμόνιση των τοπικών λογιστικών προτύπων με τα ΔΠΛ πέραν του διαδικαστικού πεδίου απαιτεί και μία ουσιαστική εναρμόνιση σε κανονιστικό και νομοθετικό επίπεδο. Ο τρόπος εφαρμογής των ΔΛΠ διαφέρει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από μία σειρά παραγόντων όπως είναι το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό υπόβαθρο κάθε χώρας. Το λογιστικό σύστημα δεν είναι τίποτε άλλο πέρα από ένα συμπληρωματικό στοιχείο του θεσμικού πλαισίου. Οι διαφορές στο νομικό και το θεσμικό υπόβαθρο συνεπάγονται μία διαφορετική ερμηνεία των ΔΛΠ καθώς και μία διαφορετική σχέση κόστους-ωφέλειας. Μία από τις ανυπέρβλητες δυσκολίες για τους επενδυτές είναι η αδυναμία ελέγχου των

οικονομικών καταστάσεων επιχειρήσεων που εδρεύουν σε διαφορετικές χώρες λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε χώρας.

Ιστορικά, η ανάπτυξη λογιστικών προτύπων σε οποιαδήποτε χώρα εμπίπτει σε μία από τις ακόλουθες δύο ομάδες: το μοντέλο των ιδιοκτητών (stakeholder model) και το μοντέλο των μετόχων-επενδυτών (shareholder model). Τα ΔΠΧΑ βασίζονται σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο παρόμοιο με το μοντέλο των μετόχων-επενδυτών (shareholder model) που απαντώνται στις χώρες του κοινού δικαίου. Οπότε η υιοθέτηση τους από μία χώρα κώδικα δικαίου επιφέρει πολύ μεγάλη συζήτηση. Σε περιπτώσεις χωρών κώδικα δικαίου τα τοπικά λογιστικά πρότυπα επιβάλλονται μέσω της νομοθεσίας, ενώ παράλληλα το χρηματιστήριο παίζει μικρό ρόλο στην χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Η δημοσιοποίηση παίζει επίσης μικρό ρόλο και συνήθως η πληροφορία που παρέχεται, αποτελεί εργαλείο των φορολογικών αρχών προκειμένου να καθοριστεί το φορολογητέο εισόδημα. Αντίθετα στις χώρες του κοινού δικαίου η πληροφόρηση αποκτά μεγάλη σημασία, το χρηματιστήριο παίζει σημαντικό ρόλο στην αγορά, ενώ οι διαχειριστές έχουν μικρότερη διακριτική ευχέρεια επιρροής στα δημοσιοποιούμενα στοιχεία.

Πιο πρόσφατα, οι Leuz και Wysocki (2015) μελετώντας τις οικονομικές επιπτώσεις των κανονιστικών ρυθμίσεων όσον αφορά τις γνωστοποιήσεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, επισημαίνουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές σχετικά με την ποσοτικοποίηση κόστους-οφέλους των γνωστοποιήσεων και των αποτελεσμάτων των εκθέσεων. Διαπιστώνουν ότι δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία σχετικά με τις επιπτώσεις των κανονιστικών ρυθμίσεων στην αγορά. Αντίθετα, για τους Soderstrom, N.S. & Sun, K.J. 2007, οι διαφορές στην ποιότητα της πληροφόρησης θα υπάρχουν πάντα, ανεξάρτητα του υιοθέτησης οποιοδήποτε λογιστικού μοντέλου και οποιασδήποτε τυποποίησης λογιστικών κανόνων. Αυτό θα συμβαίνει γιατί παράγοντες όπως το νομικό και το πολιτικό σύστημα σε συνδυασμό με τα κίνητρα των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων, θα αποτελούν πάντα προσδιοριστικούς παράγοντες της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

### **3.3 Η αδυναμία του νομικού πλαισίου και ο έλεγχος.**

Καθώς οι αγορές ενοποιούνται, οι δραστηριότητες των επιχειρήσεων ξεπερνούν τα όρια των κρατικών συνόρων, αναγκάζοντάς τις να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες. Παράλληλα όμως, με την εξάπλωση του παγκόσμιου εμπορίου αναπτύχθηκε μια κουλτούρα δωροδοκίας, η οποία υπονόμωσε την πίστη απέναντι στις αγορές. Υπήρξε μια αποτυχία των ρυθμιστικών αρχών αλλά και μια αποτυχία εκτίμησης κινδύνου από τις ίδιες τις εταιρείες. Η θεωρία περί

αυτορρύθμισης της αγοράς οδήγησε σε φαινόμενα ανάπτυξης πρακτικών απάτης και την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Τα εγκλήματα του λευκού κολάρου συμπεριλαμβάνονται στα πλέον δύσκολα για το νομικό σύστημα, πόσο μάλλον για τον έλεγχο. Η πολιτική θεώρηση ότι κάποιες εταιρείες αποτελούν εθνικά κεφάλαια, τα οποία δεν πρέπει να τους επιτραπεί να αποτύχουν και άρα θα πρέπει να προστατευτούν από υπερβολικό, έλεγχο τίθεται υπό αμφισβήτηση Stelzer, I., (2009).

Η τέλεση εταιρικών παραπτώματων και η αδυναμία τιμωρίας των υπευθύνων αναπτύσσει μια θεωρία περί αποτυχίας του εταιρικού δικαίου. Οι πολιτικές δυνάμεις, είτε λόγω έλλειψης πόρων, είτε προωθώντας ιδεολογίες περί ελάχιστης παρέμβασης στους νόμους της αγοράς, αποτέλεσαν τον μοχλό προκειμένου να περιοριστούν οι ενέργειες των ρυθμιστικών αρχών (Tomasic, R., 2011). Έρευνα της KPMG στην Μεγάλη Βρετανία κατέδειξε ότι το 43% των εταιρειών δεν είχαν λάβει μέτρα κατά της διαφθοράς. Μόνο μετά τα μεγάλα πρόστιμα της SIEMENS από τις αμερικάνικες αρχές, ανέπτυξαν μέτρα και εκπόνησαν νέο νόμο περί δωροδοκίας κρίνοντας τον προηγούμενο ως αναποτελεσματικό.

Το νομικό πλαίσιο είναι άμεσα συνδεδεμένο με τον έλεγχο, καθώς η αδυναμία των νόμων να επιτύχουν μεγαλύτερη ευθύνη από την πλευρά των εταιρειών ή η επιλεκτική εφαρμογή τους, υποβαθμίζουν τον ίδιο τον έλεγχο. Όταν ο νόμος στοχεύει σε ένα υψηλό επίπεδο λογοδοσίας των εταιρειών, αποτελεί έναν σημαντικό ρυθμιστικό παράγοντα της αγοράς και συμβάλει στην αποτελεσματικότητα του ελέγχου. Η αποτυχία των ρυθμιστικών αρχών να αντιμετωπίσουν δόλιες πρακτικές συνιστά και αποτυχία του ελέγχου. Ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο προστατεύει την αγορά και αποτελεί τον θεματοφύλακα των μεταρρυθμίσεων.

### **3.4 Θεσμικό πλαίσιο και κίνητρα των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων.**

Η ποιότητα στην πληροφόρηση μπορεί να καθορίζεται από την ποιότητα των λογιστικών κανόνων, ωστόσο τα κίνητρα των συντακτών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποτελούν σημαντικούς παράγοντες επηρεασμού της. Μεγάλη επιχειρηματολογία έχει αναπτυχθεί αναφορικά με τον τρόπο που τα κίνητρα των συντακτών επηρεάζουν τις εύλογες αξίες και τις αποτιμήσεις των περιουσιακών στοιχείων των επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, η πολυπλοκότητα της αγοράς και η κακή πληροφόρηση εμποδίζει τους επενδυτές να επεξεργαστούν τις πληροφορίες που τους παρέχονται αναφορικά με τις αποτιμήσεις, καθώς και να κρίνουν εάν υπάρχει περίπτωση σφάλματος ή μεροληψία. Οι Fiechter και Novotny-Farkas, (2015) εξετάζοντας τις εύλογες αξίες σε ένα παγκόσμιο δείγμα τραπεζών, διέκριναν ότι οι θεσμικές διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες, αποτελούν έναν από τους

σημαντικότερους παράγοντες επηρεασμού των αποτιμήσεων. Παρατηρήθηκε ότι η έκπτωση στην αποτίμηση μετριάζεται σε περιβάλλοντα όπου υπάρχει πληροφόρηση και παρουσία θεσμικών επενδυτών με εμπειρία στις εύλογες αξίες. Αντίθετα, η εύλογη αξία μπορεί να αποτελέσει εργαλείο χειραγώγησης σε οικονομίες που ρυθμίζονται ανεπαρκώς, με πλημμελή έλεγχο καθώς και εκεί όπου οι κεφαλαιαγορές λειτουργούν με αδιαφανείς διαδικασίες. Κατά κάποιο τρόπο υπάρχει μία αντίθετη σχέση ανάμεσα στο θεσμικό περιβάλλον και στα κίνητρα των συντακτών. Όπου το θεσμικό περιβάλλον είναι ισχυρό, τότε μειώνονται οι πιθανότητες των συντακτών να λειτουργήσουν με βάση τα ιδιοτελή τους συμφέροντα.

Κατ'έκταση, τα ιδιαίτερα κίνητρα των στελεχών εισηγμένων εταιρειών που λειτουργούν σε μια ανοιχτή αγορά δεν είναι τα ίδια με αυτά εταιρειών που λειτουργούν σε πιο κλειστές οικονομίες. Όταν οι συναλλαγές γίνονται με κλειστές πόρτες η σημασία των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων μειώνεται. Κατά τους Dunne et al., (2008) το γεγονός ότι οι στόχοι της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης διαφέρουν από χώρα σε χώρα συνέβαλλε σε μια μεγάλη ποικιλία λογιστικών πρακτικών. Οι Dechow, P., Ge, W., & Schrand, C. (2010) εξετάζοντας την ποιότητα των κερδών διέκριναν ότι δεν υπάρχει μέτρο για την ποιότητα των κερδών, το οποίο να είναι ανώτερο από τα μοντέλα αποφάσεων. Επομένως ο στόχος για μια πλήρη και ομοιόμορφη εφαρμογή μιας δέσμης προτύπων, δεν είναι εφικτός για όλους τους χρήστες. Κατά τον Ball R., 2006 η ιδέα ότι η εφαρμογή ενιαίων λογιστικών πρότυπων θα παράγουν ομοιόμορφη χρηματοοικονομική πληροφόρηση φαίνεται αφελής, καθώς απαιτείται μια σύγκλιση των χωρών σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Κατά τον ίδιο, αν επιτευχθεί η παραπάνω προϋπόθεση, τότε ένα λογιστικό σύστημα βασισμένο στα ΔΛΠ αντικατοπτρίζει με πιο πιστό τρόπο τα κέρδη και τις ζημιές και απεικονίζει καλύτερα τις οικονομικές συναλλαγές. Επιπλέον, ένα τέτοιο σύστημα καθιστά πιο αξιοποιήσιμη την πληροφορία, συγκριτικά με το παραδοσιακό λογιστικό σύστημα και μειώνει τις πιθανότητες διακριτικής ευχέρειας αλλοίωσης των οικονομικών αποτελεσμάτων.

### **3.5 Θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα.**

Η Ελλάδα παραδοσιακά χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων με συγκεντρωτική ιδιοκτησία, ενώ όλη η μέριμνα αφορά την προστασία των συμφερόντων των ιδιοκτητών. Ο ρόλος του χρηματιστηρίου ως πηγή ανεύρεσης κεφαλαίων είναι υποβαθμισμένος. Τα πιστωτικά ιδρύματα αποτελούν την κύρια πηγή χρηματοδότησης εταιρικού κεφαλαίου, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις ο βασικός προσδιοριστικός παράγοντας για την δανειοδότηση των επιχειρήσεων είναι οι προσωπικές σχέσεις των

ιδιοκτητών με τις διοικήσεις των τραπεζών. Ως συνέπεια αυτών των διαρθρωτικών χαρακτηριστικών των επιχειρηματικών σχέσεων στην Ελλάδα είναι η υποβάθμιση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, αφού η ενημέρωση παρέχεται απευθείας από τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων (Tsonas, 2006). Η επέκταση του χρηματιστηρίου την δεκαετία του 1990 δεν άλλαξε την κεφαλαιακή διάρθρωση των επιχειρήσεων, ενώ μετά την κατάρρευσή του το 2001, τέθηκε στο προσκήνιο η ανάγκη για αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση. Ωστόσο, παρά την εφαρμογή του νόμου 3016/2002 περί εταιρικής διακυβέρνησης δεν επηρεάστηκαν τα βασικά εταιρικά χαρακτηριστικά, καθώς οι επιχειρήσεις δίστασαν να αλλάξουν την δομή οργάνωσής τους, υιοθετώντας εθελοντικά μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου, Lazarides, T. (2010).

Η Ελλάδα ως χώρα κώδικα δικαίου κατά την διάρκεια εφαρμογής των εθνικών λογιστικών προτύπων, τα λογιστικά έσοδα των επιχειρήσεων θεωρούνταν υψίστης σημασίας για τις κυβερνήσεις, καθώς από αυτά αντλούσαν σταθερές φορολογικές εισπράξεις. Από την πλευρά τους οι επιχειρήσεις είχαν κάθε λόγο να εμφανίζουν μειωμένα κέρδη στις οικονομικές καταστάσεις προκειμένου να αποφύγουν την υψηλή φορολόγηση. Αυτό είχε ως συνέπεια την υποβάθμιση της ποιότητας της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, καθώς οι οικονομικές καταστάσεις δεν αντικατόπτριζαν την πραγματική εικόνα της επιχείρησης. Στην Ελλάδα πριν την υιοθέτηση των ΔΛΠ η φορολογική λογιστική με την χρηματοοικονομική λογιστική συμπίπτανε με αποτέλεσμα να είναι η φορολογική λογιστική αυτή που θα επηρεάσει τις αποφάσεις της λογιστικής πολιτικής της εταιρείας (Tsonas, 2006). Το ελληνικό γενικό λογιστικό σχέδιο χαρακτηριζόταν από συντηρητισμό, έδινε έμφαση στην προστασία των πιστωτών και απέδιδε μεγάλη σημασία στην συμμόρφωση με τους φορολογικούς κανόνες. Η επιρροή των φορολογικών νόμων καθώς και ο μη διαχωρισμός της λογιστικής από την φορολογική βάση καθιστούσε αδύνατη την κάλυψη αναγκών ενημέρωσης των επενδυτών και μείωνε την χρησιμότητα των οικονομικών καταστάσεων.

Το σχετικά μικρό χρονικό διάστημα εφαρμογής των ΔΛΠ στην Ελλάδα παρέχει περιορισμένα δεδομένα προκειμένου να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τον αντίκτυπό τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Για τους Karampinis, N.I., & Hevas, D.L. (2011) η εφαρμογή των ΔΛΠ σε ένα δυσμενές περιβάλλον με ανεπαρκείς ρυθμίσεις, κακή προστασία των μέτοχων και έντονη εταιρική ιδιοκτησία δεν πρόκειται να διασφαλίσει σημαντικές αλλαγές. Αντίστοιχα, για τους Maria Tsipouridou and Charalambos Spathis (2014) οι κυβερνητικές ρυθμίσεις από μόνες τους δεν είναι επαρκείς για τη δημιουργία



χρηματοπιστωτικών αγορών που να ενισχύουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Απαιτούνται παράλληλες βελτιώσεις στο θεσμικό περιβάλλον, προκειμένου να υπάρξει σημαντικός αντίκτυπος από την υιοθέτηση των νέων λογιστικών πολιτικών. Παρά την επιτυχημένη προσπάθεια από τις διεθνείς ρυθμιστικές αρχές για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου μοντέλου λογιστικών προτύπων υψηλής ποιότητας, υπάρχει μια ανησυχία σχετικά με την επιτυχία μίας ομοιόμορφης εφαρμογής τους σε διαφορετικές χώρες. Για τον Ball R.(2006) η ιδέα ότι τα ΔΛΠ από μόνα τους αρκούν για την πολυπόθητη ολοκλήρωση των αγορών και την επίτευξη της ποιότητας στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση φαντάζει αφελής. Η απροθυμία δε πολιτικών και οικονομικών δυνάμεων των χωρών να συμμορφωθούν με τις πρωτοβουλίες σύγκλισης καθιστά αυτή την ανησυχία εντονότερη.

#### **4. Υιοθέτηση των ΔΛΠ**

##### **4.1 Εισαγωγή**

Το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 1, αναφέρεται στην παρουσίαση των Οικονομικών Καταστάσεων των επιχειρήσεων. Εκεί αναλύονται οι γενικές απαιτήσεις για την παρουσίαση, οι κατευθυντήριες γραμμές για την δομή, καθώς και οι ελάχιστες απαιτήσεις για το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων. Η υιοθέτηση των ΔΛΠ συνδέεται με μια αυξημένη πολυπλοκότητα στο λογιστικό σύστημα, η οποία απαιτεί πλέον υψηλότερο βαθμό αξιολόγησης και χαρακτηρίζεται από σημαντική αύξηση στην πληροφόρηση. Η εφαρμογή τους είχε αντίκτυπο στην ποιότητα της πληροφόρησης, στην κεφαλαιαγορά, στις προβλέψεις των αναλυτών. Οι ρυθμιστικές αρχές ανέμεναν ότι η χρήση των ΔΠΧΠ θα ενίσχυε το συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων, θα βελτίωνε την εταιρική διαφάνεια και θα αύξανε την ποιότητα των συναλλαγών χρηματοοικονομική πληροφόρηση, ωφελώντας καταυτόν τον τρόπο τους επενδυτές ( Κανονισμός ΕΚ αριθ. 1606/2002). Η υιοθέτησή τους από ένα μεγάλο αριθμό χωρών έδωσε την δυνατότητα σε μία πληθώρα ερευνητών να μελετήσουν την ποικιλία των συνεπειών της εφαρμογής τους κάτω από διαφορετικά θεσμικά καθεστώτα.

Ένα από τα κύρια επιχειρήματα υπέρ της υιοθέτησης των ΔΠΧΠ είναι ότι αυτή η δέσμη προτύπων αντικατοπτρίζει καλύτερα την οικονομική κατάσταση της οντότητας και καθιστά δυνατή την απόκτηση καλύτερων πληροφοριών Corvig, V et. Al., (2007), Pope and McLeay (2011). Ωστόσο, υπάρχει πολύ σκεπτικισμός σχετικά με το κατά πόσο μια απλή εφαρμογή τους, αυξάνει τη διαφάνεια και βελτιώνει την ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων Bruggemann, et. Al., (2013), Οι περισσότερες επικρίσεις έχουν να κάνουν με τον υπολογισμό της εύλογης αξίας, καθώς και με τις απαιτήσεις διαφάνειας και

διακυβέρνησης όπως ορίζονται από τα ΔΛΠ, Fiechter και Novotny-Farkas, (2015). Για κάποιους ερευνητές τα κόστη προσαρμογής ήταν μεγάλα και τα οφέλη ασαφή, Ramanna, K., & Sletten, W (2014). Ασαφή ήταν και τα συμπεράσματα ως προς τα τέλη ελέγχου, Goodwin Stewart, J. & Kent P. (2006), Schneider, A. (2009). Ωστόσο, παρόλη την πληθώρα των διαφορετικών απόψεων, η διεθνής έρευνα τείνει στο συμπέρασμα ότι τα ΔΛΠ από μόνα τους δεν είναι αρκετά για να δημιουργήσουν μία κοινή γλώσσα ανάμεσα στους ενδιαφερόμενους, Zeff, S. (2007), Jeanjean & Stolowy, (2008). Τα κίνητρα, τα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων, και οι διαφορές στα θεσμικά καθεστώτα είναι εκείνα τα στοιχεία που θα διαμορφώσουν τα χαρακτηριστικά της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.

#### 4.2 Πρώτη εφαρμογή.

Η ανάπτυξη των διεθνών αγορών καθώς και η αλλαγή στην συμπεριφορά των επενδυτών δημιούργησαν την ανάγκη για μεγαλύτερη λογιστική τυποποίηση και ποιοτικότερη πληροφόρηση. Ωστόσο, η ερμηνεία της λογιστικής πληροφορίας επηρεάζεται από ένα σύνολο παραγόντων, περιλαμβανομένης και της πολυμορφίας των λογιστικών αρχών. Σημαντικές προσπάθειες έγιναν από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 για την εναρμόνιση των λογιστικών κανόνων και την βελτίωση των χρημ/κης πληροφόρησης. Το πρώτο σύνολο των ΔΛΠ εκδόθηκε το 1973 από την Επιτροπή Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (IASB) η οποία αναδιαρθρώθηκε για να αποτελέσει το 2001 το Συμβούλιο διεθνών Λογιστικών προτύπων (IASB). Ονομαστικά έχουν εκδοθεί 41 ΔΛΠ (IAS) που πρέπει να χρησιμοποιούνται για την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων μέχρι το έτος 2001 και άλλα 13 ΔΠΔΠ (IFRS) μετά το έτος αυτό.

Ουσιαστικά πρόκειται για την ανάπτυξη ενός συνόλου λογιστικών αρχών, οι οποίες μείωσαν τον αριθμό των επιτρεπόμενων εναλλακτικών λογιστικών μεθόδων, σε μία προσπάθεια καλύτερης μέτρησης των επιδόσεων και της οικονομικής θέσης της επιχείρησης. Ωστόσο, ο μη υποχρεωτικός χαρακτήρας των προτύπων που εξέδιδε η IASB, η μη συμμόρφωση με τις οδηγίες της ΕΕ καθώς και η ανυπαρξία πολιτικής βούλησης, εμπόδισε την υλοποίηση ενός ουσιαστικού πλαισίου για ομοιόμορφη πληροφόρηση.

Στην ΕΕ εταιρείες με χρεόγραφα που ήταν αντικείμενο διαπραγμάτευσης, υποχρεώθηκαν από την 1/1/2005 να ετοιμάσουν τόσο τις ενοποιημένες όσο και τις μη ενοποιημένες καταστάσεις με βάση τα ΔΛΠ. Το Διεθνές Πρότυπο Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (IFRS) 1, «Πρώτη Εφαρμογή των ΔΠΧΠ», εκδόθηκε στις 19 Ιουνίου 2003 με ημερομηνία έναρξης την

1η Ιανουαρίου 2004. Σκοπός του είναι να εξασφαλίσει ότι η κατάρτιση των πρώτων οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τα ΔΠΧΠ περιέχουν υψηλής ποιότητας πληροφόρηση που:

α. παρέχει διαφάνεια στους χρήστες και είναι συγκρίσιμη για όλες τις περιόδους που παρουσιάζονται.

β. παρέχει ένα κατάλληλο σημείο εκκίνησης για την λογιστική σύμφωνα με τα ΔΠΧΑ και

γ. μπορεί να παραχθεί με κόστος το οποίο δεν υπερβαίνει τα οφέλη.

Το συγκεκριμένο πρότυπο ορίζει τις απαιτήσεις και τις εξαιρέσεις σε σχέση με τον ισολογισμό έναρξης της περιόδου μετάβασης στα ΔΠΧΠ και απαιτεί γνωστοποιήσεις που εξηγούν πώς η μετάβαση από το προηγούμενο εθνικό πλαίσιο λογιστικών προτύπων, επηρέασε τις χρηματοοικονομικές επιδόσεις και τις ταμειακές ροές. Ωστόσο, ενώ από την μία το IFRS 1 καθίστα υποχρεωτική την εφαρμογή τους αναδρομικά, από την άλλη παρέχονται υποχρεωτικές και εθελοντικές εξαιρέσεις από την αρχή αυτή.

Οι επιπτώσεις από την εφαρμογή των ΔΠΧΠ ήταν εμφανείς στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις ακόμη και σε χώρες όπως η Αγγλία όπου τα ΔΠΧΠ ήταν παρόμοια με τα τοπικά GAAP. Οι Emmanuel T. De George, Xi Li, Lakshmanan Shivakumar (2016) αναφέρουν χαρακτηριστικά το παράδειγμα της Vodafone η οποία με βάση τα ΔΠΧΠ η εταιρεία εμφάνισε καθαρά κέρδη £ 6,5 δις, έναντι καθαρής ζημίας £6,9 δις σύμφωνα με τα αγγλικά GAAP, με την διαφορά να οφείλεται κυρίως στην απόσβεση υπεραξίας. Παρόμοια η British Airways σύμφωνα με τα ΔΠΧΠ εμφάνισε μείωση κατά δύο τρίτα στα ίδια κεφάλαια, λόγω εγγραφής προβλέψεων ποσού για αποχώρηση προσωπικού λόγω συνταξιοδότησης.

Τα οφέλη δεν θα είναι τα ίδια για όλες τις επιχειρήσεις, και οι επιδράσεις δεν θα γίνονται αντιληπτές με τον ίδιο τρόπο από όλες τις οικονομίες. Οι ιδιαιτερότητες της κάθε οικονομίας είναι αυτές που θα εντείνουν ή θα μετριάσουν τις συνέπειες της υιοθέτησης των ΔΠΧΠ. Χώρες με ισχυρή οικονομία και μεγάλη αγορά θα επηρεαστούν λιγότερο καθώς έχουν μεγαλύτερη διαπραγματευτική ισχύ, αλλά παράλληλα είναι και ελκυστικότερες για τους επενδυτές, με ή χωρίς την υιοθέτηση των ΔΛΠ. Από την άλλη χώρες με ασθενέστερη οικονομία ισχύ και αδύναμα θεσμικά όργανα θα είναι πιο επιρρεπείς στις συνέπειες της υιοθέτησης των ΔΛΠ. Η προσδοκία για πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και η

προσέλκυση στρατηγικών εταίρων μπορεί να είναι λόγος υιοθέτησης των ΔΠΧΠ από τις μικρές αγορές Ramanna, K., & Sletten, W. (2014).

### **4.3 Η εφαρμογή των ΔΛΠ στην Ελλάδα.**

Η υιοθέτηση των ΔΛΠ από τις εισηγμένες το 2005 αποτέλεσε μία επανάσταση για τον κλάδο της λογιστικής. Για την σωστή εφαρμογή απαιτήθηκε συντονισμός ενεργειών μεταξύ των ρυθμιστικών αρχών, των ελεγκτών και των επιχειρήσεων. Ωστόσο, τα φαινόμενα της παθογένειας της δημόσιας διοίκησης έκαναν την εμφάνισή τους και σε αυτόν τον τομέα. Οι εποπτικές αρχές υστερούσαν σε αξιοπιστία, δεδομένου ότι εξαρτιόνταν από οικονομικά και πολιτικά κέντρα. Η ηγεσία της ΕΛΤΕ ήταν διορισμένη από την εκάστοτε κυβέρνηση, ενώ στους κόλπους της ανώτερης ηγεσίας υπήρχαν ως μέλη, εκτελεστικά στελέχη από εισηγμένες εταιρείες, θέτοντας ζητήματα ανεξαρτησίας και ασυμβίβαστου καθηκόντων.

Πέρα των προβλημάτων στο θεσμικό περιβάλλον, η εφαρμογή τους συνοδεύτηκε από χαμηλό επίπεδο προετοιμασίας, από ανεπαρκή καθοδήγηση, έλλειψη καταρτισμένων λογιστών αλλά και έλλειψη ομοιομορφίας στην εφαρμογή. Η παράλληλη δε εφαρμογή δύο λογιστικών μοντέλων υποβάθμισε την ποιότητα της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και δημιούργησε συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού, κάνοντας επιτακτική την ανάγκη για εκσυγχρονισμό των ΕΛΠ. Από την άλλη πλευρά πολλαπλά ήταν το όφελος των εισηγμένων ελληνικών επιχειρήσεων, καθώς η νέα λογιστική τυποποίηση τις βοήθησε να γίνουν μέρος μιας ευρύτερης αγοράς, να δραστηριοποιηθούν εκτός συνόρων προσελκύοντας ξένα κεφάλαια ή ακόμα και να βελτιώσουν την πιστοληπτική τους ικανότητα.

### **4.4 Δομικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας κατά την περίοδο υιοθέτησης των ΔΛΠ.**

Η Ελλάδα εντάσσεται στις χώρες κώδικα δικαίου με προσανατολισμό την φορολογική συμμόρφωση, τον τραπεζικό προσανατολισμό και οι λογιστικοί της κανόνες χαρακτηρίζονταν από συντηρητισμό. Η Ελλάδα πριν την υιοθέτηση των ΔΛΠ, εφάρμοζε το γαλλο-γερμανικό λογιστικό μοντέλο, το οποίο στηρίζονταν στην αρχή του ιστορικού κόστους. Οι οικονομικές καταστάσεις προσανατολιζόνταν στην παροχή πληροφορίας στο κύριο σώμα, ενώ το προσάρτημα περιείχε περιορισμένο αριθμό πληροφοριών. Βασικός στόχος αυτού του μοντέλου ήταν η φορολογική διαφάνεια και η προστασία των πιστωτών.

Η παρέμβαση του κρατικού μηχανισμού ήταν εμφανής στη διαμόρφωση των λογιστικών κανόνων, οι οποίοι ουσιαστικά εντάσσονταν στην νομοθεσία. Παράλληλα, το επιχειρηματικό

περιβάλλον ήταν στραμμένο στον τραπεζικό δανεισμό προκειμένου να χρηματοδοτήσει τις δραστηριότητές του. Ο επιχειρηματικός τομέας χαρακτηριζόταν από την ύπαρξη μικρομεσαίων επιχειρήσεων όπου η ιδιοκτησία είναι περισσότερο ατομική. Παρά το γεγονός ότι το οικονομικό περιβάλλον δεν άλλαξε, με την εφαρμογή των ΔΛΠ άλλαξε ο τρόπος με τον οποίο παρέχονταν η χρηματοοικονομική πληροφόρηση. Εισήχθηκε η έννοια της εύλογης αξίας ως βασική αρχή και η προσοχή μετατοπίστηκε στην προστασία των επενδυτών. Ο κύριος στόχος της υιοθέτησης των ΔΛΠ και στην περίπτωση της Ελλάδας, ήταν να παραχθεί ποιοτική πληροφόρηση η οποία θα βοηθήσει τους χρήστες, στην σωστή λήψη αποφάσεων.

#### **4.5 Ποιότητα του ελέγχου στην Ελλάδα (νόμοι και όργανα)**

Πέραν των προβλημάτων που εμφανίστηκαν κατά την εφαρμογή των ΔΛΠ έγιναν προσπάθειες διασφάλισης και βελτίωσης της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Λόγοι που αφορούσαν την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων, την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επενδυτών αλλά και τον αντίκτυπο στο δημόσιο συμφέρον, ενίσχυσαν την ανάγκη για αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ο Έλληνας νομοθέτης με το Δ.Π 226/1992 συστήνει το Σώμα Ορκωτών Λογιστών (Σ..Ο.Ε), το οποίο με την διάταξη του άρθρου 38 του ν. 2733/1999 μετονομάστηκε σε Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ). Το σώμα αυτό αποβλέπει στην άσκηση του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων των πάσης φύσεως δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών και επιχειρήσεων. Ο έλεγχος αυτός δε ορίζεται ότι θα διενεργείται από πρόσωπα με αυξημένα επαγγελματικά προσόντα, που ασκούν το έργο τους με διαφάνεια και υπευθυνότητα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των πορισμάτων των ελέγχων. Με τον Ν.3148/2003 συστήνεται η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε) η οποία μεταξύ των υπολοίπων αρμοδιοτήτων της ασκεί εποπτεία στο Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ).

Λαμβάνοντας υπ'όψη την πολυπλοκότητα του αντικειμένου του ελέγχου και την σημασία άσκησής του για το δημόσιο συμφέρον, με το άρθρο 8 του ν. 3919/2011, μετά από πρόταση του Εποπτικού Συμβουλίου του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.), καθορίζονται οι ελάχιστες αναγκαίες ώρες για την διενέργεια των υποχρεωτικών ελέγχων. Με τον ίδιο νόμο συστήνεται Συμβούλιο Ποιοτικού Ελέγχου το οποίο σύμφωνα με το άρθρο 5 είναι αρμόδιο για τον ποιοτικό έλεγχο της εργασίας, που διενεργούν σύμφωνα με το νόμο οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές, τα φυσικά πρόσωπα και οι ελεγκτικές εταιρείες, στις οικονομικές καταστάσεις των ανωνύμων εταιρειών και των λοιπών νομικών προσώπων, και αφορά στη

συμμόρφωση προς τα ισχύοντα ελεγκτικά πρότυπα, στους κανόνες δεοντολογίας και στους κανόνες περί ασυμβίβαστου. Με τον ν. 4449/2017 αποσκοπείται η θέσπιση ενιαίου νομοθετικού πλαισίου σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 2006/43/EK, όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2014/56/ΕΕ, σχετικά με την διενέργεια υποχρεωτικών ελέγχων στις οικονομικές καταστάσεις. Μεταξύ άλλων στον παραπάνω νόμο και συγκεκριμένα, στα άρθρα 5 και 7 έως 13 ορίζονται οι προϋποθέσεις χορήγησης επαγγελματικής άδειας σε ορκωτούς ελεγκτές λογιστές, καθώς επίσης και το πλαίσιο δημόσιας εποπτείας των προσώπων που διενεργούν τον έλεγχο.

## **ΜΕΡΟΣ Β**

### **Εξωτερικός έλεγχος και ΔΛΠ**

#### **5. Γενικές έννοιες και διάκριση του ελέγχου.**

##### **5.1 Οι νέες ανάγκες της αγοράς και ο ρόλος του λογιστικού επαγγέλματος.**

Το λογιστικό επάγγελμα είχε να αντιμετωπίσει τεράστιες προκλήσεις ως αποτέλεσμα των νέων απαιτήσεων στην παγκοσμιοποιημένη αγορά και των αλλαγών που επήλθαν στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Από τις αρχές της δεκαετίας του 80 οι λογιστικές πρακτικές αμφισβητήθηκαν έντονα από τον επιχειρηματικό κόσμο. Αποτέλεσμα της λαθεμένης λογιστικής πρακτικής ήταν η ανάγκη για περισσότερη δημοσιότητα. Τα επαναλαμβανόμενα σκάνδαλα και η αποτυχία του λογιστικού και ελεγκτικού επαγγέλματος οδήγησαν τα κράτη στην λήψη μέτρων και στην νομοθέτηση νέων λογιστικών αρχών και κανόνων. Το λογιστικό επάγγελμα θα έπρεπε να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες καθώς παραδοσιακά εργαλεία όπως η τυπική κοστολόγηση, η ανάλυση κόστους κέρδους και η κατάρτιση προϋπολογισμού δεν ήταν πλέον αρκετά Tuanmat and Smith, (2011).

Οι αλλαγές συντελέστηκαν προς την υιοθέτηση νέων εργαλείων αλλά και προς την κατεύθυνση αλλαγής του ρόλου του λογιστή. Ο ρόλος του λογιστή παύει να πλέον να είναι απλά διαχειριστικός, καθώς αποκτά πλέον συμβουλευτικό ρόλο και συμμετέχει στην λήψη αποφάσεων (Zainuddin, Z., N., Sulaiman, S., 2015). Ωστόσο, οι Cooper, P., Dart, E., 2009 στην εμπειρική τους έρευνα κατέδειξαν την σημασία παραδοσιακών ρόλων όπως η λογιστική διαχείριση αλλά και η επικοινωνία της λογιστικής πληροφόρησης, τονίζοντας ότι αυτοί οι ρόλοι όχι μόνο δεν αντικαταστάθηκαν, αλλά ήταν η βάση για να λειτουργήσουν συμπληρωματικά οι νέοι ρόλοι. Αν και οι μελέτες πεδίου έδειξαν ότι η εφαρμογή νέων

τεχνολογιών, όπως εισαγωγή συστημάτων ERP, δεν άλλαξαν την φύση που τα λογιστικά στοιχεία χρησιμοποιούνται, ωστόσο κατά τον (Scapens, R., Jazayeri, M., 2003), οδήγησαν στην αλλαγή του ρόλου του λογιστή, καταργώντας κάποιες εργασίες. Το νέο στυλ διαχείρισης καθιστά τον λογιστή κομβικό πρόσωπο και άμεσο συνεργάτη του ελέγχου.

## **5.2 Θεμελιώδεις αρχές του ελεγκτικού επαγγέλματος.**

Κατά τη διαδικασία άσκησης ενός ελέγχου ο ελεγκτής πέραν της απαίτησης για ανεξαρτησία, υπόκειται και στις σχετικές απαιτήσεις δεοντολογίας. Σύμφωνα με το εγχειρίδιο κώδικα δεοντολογίας του σώματος των λογιστών (International Ethics Standards Board Accountants) (Απόφαση 2210, ΦΕΚ-3916B/2017) χαρακτηριστικό γνώρισμα του λογιστικού-ελεγκτικού επαγγέλματος είναι η αποδοχή της ευθύνης να ενεργεί υπέρ του δημοσίου συμφέροντος. Ο επαγγελματίας λογιστής-ελεγκτής στα πλαίσια του έργου του θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζει, να αξιολογεί την σπουδαιότητα των απειλών και να παίρνει μέτρα προκειμένου να προστατεύσει τις θεμελιώδεις αρχές του επαγγέλματός του.

Οι θεμελιώδεις αρχές της επαγγελματικής δεοντολογίας για τους επαγγελματίες λογιστές-ελεγκτές είναι οι εξής:

- Ακεραιότητα. Να είναι ειλικρινής και έντιμος σε όλες τις επαγγελματικές κα επιχειρηματικές του σχέσεις.
- Αντικειμενικότητα. Να μην επιτρέπει μεροληψία, σύγκρουση συμφερόντων ή αδικαιολόγητη επιρροή τρίτων.
- Επαγγελματική ικανότητα και δέουσα προσοχή. Να διατηρεί επαγγελματική γνώση και δεξιότητα στο απαιτούμενο επίπεδο που διασφαλίζει ότι ο πελάτης ή εργοδότης απολαμβάνει ικανοποιητικές επαγγελματικές υπηρεσίες βάση των τρεχουσών εξελίξεων της πρακτικής, της νομοθεσίας και των τεχνικών και να ενεργεί με επιμέλεια σύμφωνα με τα εφαρμοζόμενα τεχνικά και επαγγελματικά πρότυπα.
- Εμπιστευτικότητα. Να σέβεται την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που αποκτώνται ως αποτέλεσμα επαγγελματικών και επιχειρηματικών σχέσεων. Να μην χρησιμοποιεί τις πληροφορίες αυτές για ιδίων όφελος ή τρίτων μερών και, ως εκ τούτου να μην γνωστοποιεί οποιαδήποτε τέτοια πληροφορία σε τρίτα μέρη χωρίς κατάλληλη και ειδική εξουσιοδότηση, εκτός εάν υπάρχει νομικό ή επαγγελματικό δικαίωμα ή καθήκον γνωστοποίησης.

- Επαγγελματική συμπεριφορά. Να συμμορφώνεται με τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς και να αποφεύγει κάθε πράξη που δυσφημεί το επάγγελμα.

### 5.3 Διάκριση Εσωτερικού και Εξωτερικού Ελέγχου.

Η ελεγκτική αποτελεί κλάδο της οικονομικής επιστήμης και διαπραγματεύεται τους όρους και το γενικό πλαίσιο διενέργειας ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης μιας οικονομικής μονάδας. Αντίστοιχα, όταν αναφερόμαστε στον έλεγχο μιλάμε για τις διαδικασίες έρευνας επί των οικονομικών καταστάσεων, προκειμένου να προσδιορίσουμε την ακριβοδίκαιη ή όχι εικόνα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης για μία συγκεκριμένη περίοδο ελέγχου και πάντα μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας της χώρας που δραστηριοποιείται η επιχείρηση. Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει όλες εκείνες τις πολιτικές και τις διαδικασίες που στοχεύουν στην διατήρηση της αξιοπιστίας των πληροφοριών που κατέχει μία επιχείρηση, στην συμμόρφωση με τους εκάστοτε νόμους και κανονισμούς, στη αποτελεσματική χρήση των πόρων της εταιρείας και στην επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων με τρόπο αποδοτικό και αποτελεσματικό. Ο εσωτερικός έλεγχος αποτελεί μία θεωρητικά ανεξάρτητη δραστηριότητα της οποίας η φιλοσοφία είναι να δίνει προστιθέμενη αξία στις λειτουργίες της επιχείρησης.

Ο εξωτερικός έλεγχος αποτελεί μία στενότερη έννοια από αυτή του εσωτερικού ελέγχου καθώς, περιορίζεται στην πιστοποίηση της ειλικρινούς και ακριβοδίκαιης εικόνας της χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια λόγω των οικονομικών σκανδάλων δίνει περισσότερο σημασία στα συστήματα εσωτερικού ελέγχου και ιδιαίτερα στις δικλίδες ασφαλείας που οι ίδιες οι εταιρείες βάζουν στα συστήματα διαχείρισής τους. Από την άλλη ο εσωτερικός έλεγχος έχει πιο ευρύ πεδίο δραστηριοποίησης, καθώς είναι επιφορτισμένος με την έλεγχο ολόκληρου του κύκλου συναλλαγών, με την αξιολόγηση των λειτουργιών και των επιμέρους δραστηριοτήτων της οικονομικής οντότητας (θυγατρικές, συμμετοχές κλπ). Η διαφορές ανάμεσά τους έχουν να κάνουν τόσο με το αντικείμενο του ελέγχου όσο και με τις διαδικασίες και τις τεχνικές ελέγχου. Διαφορετικό είναι και το είδος του ελέγχου που ασκείται, καθώς ο εσωτερικός ασκεί κυρίως προληπτικό έλεγχο, ενώ ο εξωτερικός ασκεί κατασταλτικό έλεγχο.

Επιπλέον, ο εξωτερικός έλεγχος δεν έχει σχέση άμεσης εξαρτημένης εργασίας με την εταιρεία, πράγμα που σημαίνει ότι διατηρεί μία σχετική ανεξαρτησία προκειμένου να ασκήσει ανεπηρέαστα τα καθήκοντά του. Ο φόβος των ελεγκτικών για απώλεια φήμης και



εσόδων ενισχύει το παραπάνω επιχείρημα, λειτουργώντας ως αποτρεπτικός παράγοντας επηρεασμού της γνώμης του εξωτερικού ελεγκτή. Αντίθετα, στην περίπτωση του εσωτερικού ελέγχου όπου υπάρχει μία σταθερή εργασιακή σχέση με την εταιρεία, δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όπου οι εσωτερικοί ελεγκτές υποκύπτουν στις απαιτήσεις της διοίκησης. Διαφορές υπάρχουν επίσης ως προς τις απαιτήσεις των τυπικών προσόντων των ελεγκτών, αλλά και ως προς τον τρόπο πιστοποίησης του εσωτερικού και του εξωτερικού ελεγκτή. Για τον εξωτερικό ελεγκτή είναι απαραίτητη, μια ελάχιστη προϋπηρεσία στον ελεγκτικό επάγγελμα, σε συνδυασμό με εξετάσεις προκειμένου να υπάρξει η ανάλογη πιστοποίηση. Αντίθετα για το εσωτερικό έλεγχο δεν απαιτούνται κάποιες ελάχιστες προϋποθέσεις προκειμένου να χρηστεί κάποιος εσωτερικός ελεγκτής. Ωστόσο, πέραν όλων των άλλων, αυτό που έχει σημασία είναι τα άτομα που τοποθετούνται να διαθέτουν πείρα και ικανότητα κρίσης, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στα καθήκοντα του ελεγκτή. Η συνεργασία δε εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να αποφεύγεται η αλληλοεπικάλυψη της εργασίας του ενός ή του άλλου και να επιτυγχάνεται καλύτερο αποτέλεσμα, αλλά και μείωση του κόστους ελέγχου.

#### **5.4 Σχέση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.**

Υπάρχει ένα είδος εργασιακής εξάρτησης μεταξύ εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου, Σημαντικό κομμάτι της δουλειάς του εξωτερικού ελεγκτή βασίζεται στον εσωτερικό έλεγχο, ο οποίος οφείλει ουσιαστικά να παρέχει ένα αποτελεσματικό πλαίσιο εργασίας στο εξωτερικό έλεγχο. Όσο λιγότερα είναι τα εμπόδια επικοινωνίας και όσο καλύτερη είναι η διαχείριση κινδύνων από τις εταιρείες, τόσο μεγαλύτερη είναι και η εμπιστοσύνη στο εσωτερικό έλεγχο. Η εικόνα που έχει ο εσωτερικός ελεγκτής για την επιχείρηση μπορεί να συμβάλλει σημαντικά ως προς την μείωση του κόστους ελέγχου, ως προς τον προσδιορισμό της ουσιώδους ανακρίβειας, καθώς και ως προς την κατεύθυνση μιας πιο αποτελεσματικής εκτίμησης κινδύνου. Κατά τον Brody R.G. 2012 ένας έλεγχος δεν στερείται αποτελεσματικότητας όταν στηρίζεται στον εσωτερικό έλεγχο. Ο βαθμός εξάρτησης του εξωτερικού ελέγχου από τον εσωτερικό εξαρτάται από τον τρόπο εργασίας του ελεγκτή. Αν ο ελεγκτής έχει υιοθετήσει παθητικό στυλ τότε συνήθως στηρίζεται στην εργασία του εσωτερικού ελέγχου. Αντίθετα, αν εμπλέκεται ενεργά στην διαδικασία ελέγχου, τότε υπάρχει αρνητική σχέση ανάμεσα στον τρόπο εργασίας και της εμπιστοσύνης του εσωτερικού ελέγχου Hail Painoa et al. 2015.

#### **5.5 Η σημασία της συνεργασίας εσωτερικού-εξωτερικού ελέγχου.**

Το Διεθνές Πρότυπο ελέγχου ISA 610 μεταξύ άλλων αναφέρει ότι οι στόχοι του εσωτερικού ελέγχου ποικίλουν αναλόγως των αναγκών της διοίκησης, ενώ ο κύριος στόχος του εξωτερικού ελέγχου είναι ο εντοπισμός ουσιωδών ανακριβειών στις οικονομικές καταστάσεις. Μέσα από τον συντονισμό του εξωτερικού ελεγκτή με τον εσωτερικό έλεγχο, είναι δυνατό να αποφευχθεί τόσο η άσκοπη επανάληψη διαδικασιών ελέγχου, όσο και η μείωση της αλληλοεπικάλυψης των ελεγκτικών εργασιών. Από τον εσωτερικό έλεγχο εξαρτάται πρώτα από όλα η σωστή εφαρμογή λογιστικών αρχών και κανόνων καθώς και η αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων. Αποτελεί δε σημαντικό παράγοντα προκειμένου ο ελεγκτής να αποκτήσει γνώσεις σχετικά με τις διαδικασίες και το οικονομικό περιβάλλον της επιχείρησης. Από την άλλη ο εξωτερικός έλεγχος θα πρέπει να αξιολογεί την αντικειμενικότητα και τις τεχνικές ικανότητες, καθώς και το αν ο εσωτερικός έλεγχος έχει σαφή ρόλο στις εσωτερικές διαδικασίες. Οι Lin, S., et. al., (2011) διαπίστωσαν ότι γνωστοποιήσεις σημαντικών αδυναμιών στις οικονομικές καταστάσεις είναι αποτέλεσμα της παραπάνω συνεργασίας.

Δεδομένου ότι ο εσωτερικός έλεγχος δρα εντός της οικονομικής μονάδας, αποτελεί μία αξιόπιστη πηγή για την ανίχνευση της απάτης, ιδίως όταν πρόκειται για απάτη που διαπράττεται από εργαζόμενους. Μία επιχείρηση με αποτελεσματικό εσωτερικό έλεγχο, έχει αποδειχθεί ότι είναι λιγότερο επιρρεπείς στην απάτη, έχοντας από την άλλη περισσότερες πιθανότητες να την ανιχνεύσει, προσθέτοντας κατ'αυτόν τον τρόπο αξία στον έλεγχο Coram, P., et. al., (2006). Έρευνα της KPMG στις Ηνωμένες πολιτείες κατέδειξε ότι μόλις το 12% των περιπτώσεων απάτης ανακαλύφθηκε από τον εξωτερικό έλεγχο. Κατά τον (Schneider, A 2009) ο εξωτερικός ελεγκτής μπορεί να στηριχθεί στον εσωτερικό έλεγχο, είτε αξιοποιώντας την εργασία που εκτελούν οι εσωτερικοί ελεγκτές, είτε χρησιμοποιώντας τους εσωτερικούς ελεγκτές ως άμεσους βοηθούς σε κάθε πτυχή του ελέγχου. Για τους Atanasiu P et al (2009), τα οφέλη από τον συντονισμό είναι και των δύο, καθώς ο εξωτερικός έλεγχος επιτυγχάνει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, ενώ ο εσωτερικός μέσα από τον συντονισμό εξασφαλίζει ένα πλήθος πληροφοριών για την αξιολόγηση του ελέγχου των κινδύνων.

Ο βαθμός στον οποίο ο εσωτερικός έλεγχος συμβάλλει στην εργασία του εξωτερικού ελεγκτή είναι σημαντικός παράγοντας για τον καθορισμό των τελών. Η χαμηλή εκτίμηση κινδύνου λόγω και της μεγαλύτερης συμμετοχής του εσωτερικού ελέγχου στις διαδικασίες ελέγχου, μπορούν να συμβάλλουν στην μείωση των τελών ελέγχου. Πέραν της σημασίας της αποτελεσματικότητας της συνεργασίας, κατά τον Schneider, A. (2009), πολλές επιχειρήσεις

επένδυσαν στον εσωτερικό ελεγκτή σε μία προσπάθεια να μειώσουν τα τέλη ελέγχου, ενώ παράλληλα ο εξωτερικός ελεγκτής εκμεταλλευόμενος την εμβέλεια των εργασιών του εσωτερικού ελέγχου στήριξε σημαντικό μέρος της δουλειάς του σ' αυτόν. Αντίθετα, οι Goodwin-Stewart, J. & Kent P. (2006) διαπίστωσαν ότι το να προωθεί μια επιχείρηση την εξάρτησή της από τον εσωτερικό έλεγχο, δεν σημαίνει απαραίτητα και μείωση των τελών καθώς μεγάλες λειτουργίες του εσωτερικού ελέγχου ή περισσότεροι ελεγκτές σημαίνει και υψηλότερο επίπεδο παρακολούθησης. Ωστόσο, τονίζεται ότι σημαντική είναι η διατήρηση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή. Αντίθετα, οι Suwaidan M & Qasim A, (2010) απέδειξαν μέσω εμπειρικής έρευνας στην Ιορδανία, ότι δεν υπάρχει σύνδεση μεταξύ εσωτερικού-εξωτερικού ελέγχου και τελών ελέγχου, ενώ το μέγεθος της εταιρίας αποτελεί καθοριστικό παράγοντα διακύμανσης των τελών.

## **6. Ποιότητα ελέγχου.**

### **6.1 Η έννοια της ποιότητας ελέγχου.**

Η ποιότητα του ελέγχου ορίζεται ως η πιθανότητα ένας συγκεκριμένος ελεγκτής να (α) ανακαλύψει την ανακρίβεια που προκύπτει από λογιστικές παρατυπίες και β) να αναφέρει την ανακρίβεια. Η ποιότητα του ελέγχου επομένως είναι απαραίτητη για την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων και βασική προϋπόθεση για να επιτευχθεί, είναι η ανεξαρτησία του ελεγκτή. Τα εταιρικά σκάνδαλα, η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και το νέο οικονομικό περιβάλλον οδήγησαν στην ανάγκη δημιουργίας ενός πλαισίου από την IAASB, που σκοπό έχει την ευαισθητοποίηση και την ενθάρρυνση των ενδιαφερόμενων μερών να βρουν τρόπους βελτίωσης της ποιότητας ελέγχου. Το διεθνές συμβούλιο προτύπων ελέγχου και Διασφάλισης, προέβη στον καθορισμό προτύπων υψηλής ποιότητας για ελέγχους και ενίσχυσε την συνοχή της πρακτικής σε ολόκληρο τον κόσμο. Παράλληλα προσπάθησε να διευκολύνει τον διάλογο ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη και να ενισχύσει την εμπιστοσύνη του κοινού στο επάγγελμα του ελεγκτή.

Υπάρχει μία αλληλεπίδραση ανάμεσα στην διαχείριση, τους ελεγκτές, τους χρήστες και τις ρυθμιστικές αρχές. Δεδομένου ότι οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται από την διαχείριση και ελέγχονται από τους ελεγκτές, αυτό καθιστά τον αντίκτυπο της επίδρασή τους πιο άμεσο στην ποιότητα του ελέγχου. Εξετάζοντας την ποιότητα του ελέγχου από τη πλευρά του ελεγκτή, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η αξιοπιστία της ελεγκτικής γνώμης επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου. Από την άλλη, όταν η ελεγκτική γνώμη βασίζεται σε χαμηλή ποιότητα ελέγχου, μπορεί να μεταφέρει εσφαλμένες πληροφορίες και μπορεί να οδηγήσει τους χρήστες σε λάθος αποφάσεις. Στην αποτελεσματική αγορά, προκειμένου να επιτευχθεί η

πλήρης αποδοτικότητα της ποιότητας ελέγχου (πραγματική ποιότητα του ελέγχου), θα πρέπει η παραδοθείσα ποιότητα ελέγχου να είναι ίση με την αναμενόμενη ποιότητα ελέγχου. Ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να συμβεί, με συνέπεια η διαφορά μεταξύ της παραδοθείσας και αναμενόμενης ποιότητας του ελέγχου να οφείλεται στην πιθανότητα χρήσης εσφαλμένων πληροφοριών από τους χρήστες.

Κατά το ISA 450 η αξιολόγηση σφάλματος ή ανακρίβειας που προκύπτει κατά τον έλεγχο ορίζεται ως εξής: Είναι η διαφορά μεταξύ του ποσού ταξινόμησης ή παρουσίασης ενός αναφερόμενου στοιχείου της οικονομικής κατάστασης και του ποσού ταξινόμησης ή παρουσίασης που απαιτείται για την συμμόρφωση του στοιχείου, με το εφαρμόσιμο πλαίσιο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Αυτή η ανακρίβεια μπορεί να οφείλεται σε κάποιο τυχαίο γεγονός ή ανθρώπινο λάθος από τους συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων ή σε εσκεμμένο δόλο. Στην περίπτωση εσκεμμένης ανακρίβειας λόγω δόλου, απώτερος σκοπός είναι η χειραγώγηση των οικονομικών καταστάσεων, προκειμένου να παρουσιαστεί μία θετική ή ακόμα και αρνητική εικόνα εξυπηρετώντας τα συμφέροντα της διοίκησης. Η διαχείριση των κερδών είναι μία διαδεδομένη τεχνική που η σημασία της ελαχιστοποίησής της, υπήρξε αντικείμενο συζήτησης πριν από την εφαρμογή τω ΔΛΠ. Η διαφορά δε μεταξύ της παραδοθείσας ποιότητας του ελέγχου και του αναμενόμενου ελέγχου, οδηγεί εν τέλει σε μείωση της εμπιστοσύνης του κοινού στο ελεγκτικό έργο και στην χρηματοοικονομική πληροφόρηση.

## **6.2 Η σημασία της ποιότητας ελέγχου και παράγοντες επηρεασμού της.**

Η κίνηση της ΕΕ να προωθήσει ένα σύνολο ενιαίων λογιστικών κανόνων ωθήθηκε από την ανάγκη για χρηματοοικονομική πληροφόρηση υψηλότερης ποιότητας. Μέσα από τα νέα λογιστικά πρότυπα επηρεάστηκε το πλαίσιο ελέγχου και κατ'επέκταση και η ποιότητα του ίδιου του ελέγχου. Η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου καθίσταται αναγκαία, προκειμένου η διοίκηση να παρέχει μία αξιόπιστη πληροφόρηση και να αποφύγει δυσάρεστες συνέπειες, οι οποίες έχουν να κάνουν με κυρώσεις για την εταιρεία αλλά και απώλεια φήμης. Οι μέτοχοι και οι επενδυτές απαιτούν ποιοτικό εξωτερικό έλεγχο προκειμένου να λάβουν αξιόπιστη πληροφόρηση, στην προσπάθειά τους να αποφύγουν το υψηλό ρίσκο και να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους. Ενώ, οι πιστωτές και οι τράπεζες επιζητούν τον ποιοτικό έλεγχο προκειμένου να έχουν μία ορθή εικόνα για την καθαρή θέση μιας εταιρείας, στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν ότι τα κεφάλαιά τους δεν διατρέχουν κίνδυνο απώλειας.

Οι Barth et al. (2006) εξετάζοντας την εφαρμογή των ΔΛΠ σε 21 χώρες, καταδεικνύουν ότι οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν ΔΛΠ επιτυγχάνουν μείωση διαχείρισης κερδών, μεγαλύτερη αποδοτικότητα κερδών, πιο έγκαιρη αναγνώριση ζημιών και μεγαλύτερη συνάφεια, συγκριτικά με εταιρείες που εφαρμόζουν τα αμερικάνικα λογιστικά πρότυπα. Κατά τον de angelo (1981) η ποιότητα ελέγχου εξαρτάται από την εκτίμηση της πιθανότητας της αγοράς, ότι ο ελεγκτής θα καταφέρει να ανακαλύψει μία παράβαση των λογιστικών κανόνων και θα αναφέρει αυτή την παράβαση. Βέβαια, η ικανότητα του ελεγκτή να εντοπίσει το λάθος και να μειώσει την απόκλιση ανάμεσα στην προβαλλόμενη και πραγματική εικόνα της εταιρείας δεν εξαρτάται μόνο από τις τεχνικές του δεξιότητες. Οι Myers et al. (2003) διέκριναν ότι η υψηλή ποιότητα στον έλεγχο είναι συνάρτηση μιας σειράς χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του ελεγκτή, όπως οι ικανότητές του σε συνδυασμό με την προσωπικότητα, τον επαγγελματικό σκεπτικισμό και την αμεροληψία του ελεγκτή.

Σχετικά με τις ελεγκτικές εταιρείες μερικές από τις ενδείξεις, οι οποίες μαρτυρούν την αξιοπιστία του παρεχομένου ελεγκτικού έργου είναι: (α) το μέγεθος και η φήμη της ελεγκτικής εταιρείας, καθώς και (β) η εξειδίκευση του ελεγκτή σε έναν συγκεκριμένο κλάδο. Οι Velury, U., et. al., (2003), συνδέουν την μηχανισμούς εταιρικής διακυβέρνησης με την ποιότητα στον έλεγχο. Τα ευρήματά τους δείχνουν ότι το είδος του ιδιοκτησιακού καθεστώσ αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα επιλογής ελεγκτή. Οι επιχειρήσεις που έχουν υψηλό βαθμό θεσμικής ιδιοκτησίας επιλέγουν έναν εξειδικευμένο του κλάδου, γιατί προτιμούν εκθέσεις υψηλής ποιότητας και διευκολύνονται στην παρακολούθηση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης. Ωστόσο, παρόλη την βελτίωση που παρατηρείται στις οικονομικές καταστάσεις, αυτά τα συμπεράσματα δεν είναι σίγουρο αν οφείλονται στις αλλαγές της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης ή στις αλλαγές των κινήτρων και του νέου οικονομικού περιβάλλοντος. Πέραν των γενικών αρχών περί ποιότητας στην πληροφόρηση, το επενδυτικό κοινό και η αγορά αντιλαμβάνονται διαφορετικά την έννοια της ποιότητας στη παρεχόμενη πληροφόρηση.

### **6.3 Βοηθητικά μέσα για τη μέτρηση της ποιότητας του ελέγχου.**

Επειδή κατά την διάρκεια ενός πραγματικού ελέγχου η πληροφορία που διαχειρίζεται ένας ελεγκτής είναι προσβάσιμη μόνο σε αυτόν και τον πελάτη του είναι δύσκολο να μετρηθεί η ποιότητα του ελέγχου. Ωστόσο, η διεθνής έρευνα και οι χρήστες έχουν χρησιμοποιήσει διάφορα εργαλεία στην προσπάθειά τους να μετρηθεί η ποιότητα του ελέγχου. Μερικά από

τα μέτρα που χρησιμοποιούνται για τον σκοπό αυτό και αφορούν αποκλειστικά το έργο του ελεγκτή είναι τα ακόλουθα:

### 6.3.1 Μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας.

Το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας είναι βασικός προσδιοριστικός παράγοντας επηρεασμού της αντίληψης του επενδυτικού κοινού περί αξιοπιστίας της παρεχόμενης ελεγκτικής πληροφορίας. Η θεωρητική έρευνα δείχνει ότι υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στο μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας και στην ακρίβεια της έκθεσης του ελεγκτή. Η προσδοκία της αγοράς ότι η μεγάλη ελεγκτική έχει όλες τις προϋποθέσεις (πόρους, ανθρώπινο δυναμικό) για να επιτελέσει έναν αξιόπιστο έλεγχο, καθιστά την πληροφορία που προέρχεται από αυτή πιο ελκυστική για τους χρήστες. Οι ελεγκτές των μεγάλων ελεγκτικών έχουν περισσότερα κίνητρα να εκδίδουν ακριβείς αναφορές, σε σύγκριση με ελεγκτές μικρών ελεγκτικών εταιρειών (DeAngelo, 1981). Ένα σημαντικό αντικίνητρο είναι η μεγαλύτερη ποινική δίωξη που θα ασκηθεί σε μία Big 4 ελεγκτική σε περίπτωση ανακρίβειας. Μεγαλύτεροι πελάτες, συνεπάγονται μεγαλύτερες επιπτώσεις στην αγορά και κατά συνέπεια αυστηρότερες κυρώσεις. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Arthur Andersen η οποία μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου της Enron ουσιαστικά εξαφανίστηκε από την αγορά. Από την άλλη, ένα βασικό επιχείρημα σχετικό με τα κίνητρα των μεγάλων ελεγκτικών για έκδοση ακριβών εκθέσεων είναι η τεράστια φήμη που κατέχουν στην αγορά και η οποία αποτελεί βασικό συστατικό της ποιότητας ελέγχου και επηρεάζει την αξιοπιστία του. Απώλεια φήμης συνεπάγεται απώλεια εσόδων σε περίπτωση έκδοσης ανακριβών αναφορών. Όσο δε μεγαλύτερη είναι η ελεγκτική εταιρεία τόσο μεγαλύτερη και η απώλεια εσόδων.

Η ποιότητα της πληροφόρησης αποτελεί το προϊόν ενός ποιοτικού ελέγχου και αυτήν ακριβώς την ποιότητα στην πληροφορία επιζητά μία εταιρεία όταν αναθέτει τον έλεγχο σε έναν ελεγκτή. Για τους Knechel et al. (2007), το εμπορικό σήμα της ελεγκτικής εταιρείας αποτελεί μια από τις πιθανές ενδείξεις της ποιότητας ενός ελεγκτή. Συγγραφείς όπως οι Brian et al. (2007) θεωρούν ότι η ποιότητα σχετίζεται άμεσα με τον κίνδυνο και την φήμη του ελεγκτή. Όσο πιο πολύ ο ελεγκτής καταφέρνει να μειώσει τον κίνδυνο τόσο περισσότερο συμβάλει στην αύξηση της ποιότητας του ελέγχου, αλλά και στην αύξηση της φήμης του. Η επιλογή ελεγκτών με φήμη και κύρος είναι ευρέως διαδεδομένη σε αγορές που χαρακτηρίζονται από βεβαιότητα και ισχυρό καθεστώς επιβολής κυρώσεων. Οι Jensen and Roy, A., (2008) εξετάζοντας την επιλογή νέων ελεγκτών από πρώην πελάτες της Arthur Andersen έδειξαν ότι παρά το σκάνδαλο που προκάλεσε η εν λόγω ελεγκτική εταιρεία, οι

πρώην πελάτες της λειτούργησαν με υπευθυνότητα. Η φήμη, η εμπειρογνωμοσύνη και η επιχειρηματική ακεραιότητα αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα για την επιλογή ενός συγκεκριμένου ελεγκτή. Ωστόσο, πέρα από τα κίνητρα που συνδέουν τις μεγάλες ελεγκτικές με υψηλότερη ποιότητα, είναι η δυνατότητα που αυτές έχουν να απασχολούν ελεγκτές με ειδικές γνώσεις αλλά και με εμπειρία στον έλεγχο μεγάλων εταιριών.

### 6.3.2 Εξειδίκευση του ελεγκτή και έλεγχος.

Για την αγορά η εξειδίκευση του ελεγκτή παίζει καθοριστικό ρόλο στην σωστή αποτίμηση μιας εταιρείας και εν γένει στην ποιότητα του ελέγχου. Σύμφωνα με τους Knechel et al. (2007), το επενδυτικό κοινό δείχνει μεγαλύτερη προτίμηση στις πληροφορίες που παρέχει ένας εξειδικευμένος ελεγκτής. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις που μεταβαίνουν μεταξύ των Big 4 ελεγκτικών, αντιμετωπίζουν θετικές μη φυσιολογικές αποδόσεις, όταν οι παρεχόμενες υπηρεσίες προέρχονται από εξειδικευμένο ελεγκτή στον κλάδο της βιομηχανίας. Αντίθετα, όταν οι υπηρεσίες δεν προέρχονται από εξειδικευμένο ελεγκτή του κλάδου, αντιμετωπίζουν αρνητικές μη φυσιολογικές αποδόσεις. Οι Knechel et al. (2007), διαπίστωσαν επίσης ότι η μετάβαση των επιχειρήσεων από έναν Big 4 ελεγκτή σε έναν μη-Big 4 ελεγκτή είχε αρνητικό αντίκτυπο στην εταιρεία. Ενώ παραδόξως, υπήρξε θετική αντίδραση της αγοράς όταν μία εταιρεία μετέβηκε από έναν μη Big 4 ελεγκτή σε έναν Big 4 ελεγκτή, ο οποίος δεν ήταν ωστόσο εξειδικευμένος στον κλάδο. Η εξειδίκευση της ελεγκτικής εταιρίας σε έναν κλάδο, της δίνει την δυνατότητα να διατηρεί μία ισχυρή διαπραγματευτική ισχύ απέναντι στους πελάτες της, ενώ μπορεί από την πλευρά της να επιτύχει μεγαλύτερα μερίδια αγοράς Mayhew, B. W., και Wilkins, M. S., (2003). Ένας ελεγκτής με ειδικές γνώσεις, προτρέπει τους πελάτες του να παρέχουν στις οικονομικές καταστάσεις αποκαλύψεις υψηλής ποιότητας. Χαρακτηριστικό γνώρισμα ενός εξειδικευμένου ελεγκτή είναι ότι αναπτύσσει καλή γνώση των πρακτικών που χρησιμοποιεί η επιχείρηση που ελέγχει. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι μπορεί να εντοπίσει πιο εύκολα λογιστικά λάθη ή και απάτες, και να διενεργήσει έναν αποδοτικότερο έλεγχο, μειώνοντας παράλληλα το ελεγκτικό κόστος.

Από την άλλη οι εταιρείες πολλές φορές προτιμούν να θυσιάσουν την ποιότητα στον έλεγχο, επιλέγοντας να μην προσλάβουν έναν εξειδικευμένο ελεγκτή. Η έρευνα έχει δείξει ότι η ειδική γνώση του εξωτερικού ελεγκτή αυξάνει τον κίνδυνο μεταφοράς πληροφοριών, κάτι το οποίο δεν θέλει καμία εταιρία. Οι Dunn, K. A., και Mayhew, B. W., (2004), σε έρευνα που αφορούσε εταιρείες του βιομηχανικού κλάδου, διαπίστωσαν ότι πολλές από αυτές απέφευγαν να προσλάβουν έναν εξειδικευμένο ελεγκτή. Παρά το γεγονός ότι κάποιες εταιρείες

επωφελούνταν από τις αυξημένες και βελτιωμένες γνωστοποιήσεις, παράλληλα επιβαρύνονταν και με σημαντικό κόστος. Για κάποιες άλλες, το κόστος της ποιότητας στην πληροφόρηση υπερέβαινε τα οφέλη. Δεν ήταν λίγες οι εταιρείες οι οποίες ήθελαν να αποφύγουν την αποκάλυψη εμπορικών μυστικών ή ακόμα και στρατηγικών πλεονεκτημάτων, προσλαμβάνοντας έναν ελεγκτή ο οποίος παρείχε υπηρεσίες και σε ανταγωνιστές του κλάδου.

### 6.3.3 Θητεία του ελεγκτή.

Ένα άλλο στοιχείο που σχετίζεται άμεσα με την ποιότητα στον έλεγχο είναι η θητεία του ελεγκτή. Όταν μία εταιρεία προβαίνει στην πρόσληψη ενός ελεγκτή αυτομάτως τίθενται ζητήματα που αφορούν την ανεξαρτησία του. Θεωρητικά ο ελεγκτής θα θέλει να κρατήσει τον πελάτη του ικανοποιημένο προκειμένου να συνεχίσει να έχει συνεργασία μαζί του. Αυτό θα μπορούσα να οδηγήσει τον ελεγκτή σε υποβάθμιση των ανακρίβειών που διαπιστώθηκαν, προκειμένου να εκδώσει έκθεση με σύμφωνη γνώμη, επηρεάζοντας καταυτόν τον τρόπο αρνητικά την ποιότητα ελέγχου. Η ΕΕ προσπαθώντας να αντιδράσει απέναντι στην μειωμένη εμπιστοσύνη των κεφαλαιαγορών λόγω της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, προέβη σε μεταρρυθμιστικά μέτρα. Εφάρμοσε την υποχρεωτική αλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών από τις επιχειρήσεις, αλλά και τον διαχωρισμό των υπηρεσιών σε ελεγκτικές και μη. Κατά τους Davis et al 2000 η μακροχρόνια θητεία ενός ελεγκτή στην ίδια εταιρεία πλήττει το κύρος του ελέγχου, γιατί ο ελεγκτής αποκτά μία οικειότητα με τον πελάτη και κατά συνέπεια γίνεται πιο ευάλωτος στις οποιεσδήποτε πιέσεις. Αντίθετα, για κάποιους άλλους μελετητές τα σχέδια της ΕΕ όσον αφορά την εναλλαγή των ελεγκτών τίθενται υπό αμφισβήτηση, καθώς δεν προκύπτει θετική σχέση μεταξύ της εναλλαγής και της ποιότητας στον έλεγχο. Για τους Velte, Patrick; Freidank, Carl-Christian 2012 μπορεί να υπάρξει αρνητική επίδραση στην ποιότητα καθώς η εναλλαγή μπορεί να προκαλέσει απώλεια γνώσης και τελικά να οδηγήσει σε μειωμένη ανεξαρτησία. Αντίστοιχα για τους Bowlin et al. 2015 η μακροχρόνια θητεία είναι αυτή που θα αμβλύνει τα εμπόδια στην επικοινωνία και θα δώσει την δυνατότητα στον ελεγκτή να έχει μία σαφή εικόνα της ποιότητας εργασίας του εσωτερικού ελέγχου και άρα θα τονώσει την εμπιστοσύνη του ελέγχου στην διοίκηση.

Στην Ελλάδα σήμερα εφαρμόζονται οι απαιτήσεις της οδηγίας 2006/43/EK (ΕΕ L 157 της 09.06.2006) όπως τροποποιήθηκε με την 2014/56/ΕΕ (ΕΕ L 158 της 27.05.2014) και εφαρμόστηκε με τον Ν 4449/2017 (αρθρ. 42 παρ. 4 – σε αντικατάσταση του αρθρ 38, παρ. 2 του Ν3693/2008). Για την περιφρούρηση της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή ή της



ελεγκτικής εταιρείας ο ορκωτός ελεγκτής ή ο κύριος εταίρος ελέγχου της ελεγκτικής εταιρείας μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του με την ιδιότητα αυτή, για χρονική περίοδο που δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 5 συνεχή χρόνια και να επαναλάβει τα καθήκοντά του μετά την παρέλευση 2 συνεχών χρόνων. Οι τράπεζες με τις δεσμεύσεις που ανέλαβαν στο ταμείο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της διαφάνειας και της εταιρικής διακυβέρνησης έχουν την ίδια υποχρέωση κάθε 5 χρόνια.

## **7. ΔΛΠ και έκθεση ελέγχου.**

### **7.1 Η επίδραση της έκθεσης ελέγχου στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.**

Συνήθως οι επενδυτές δεν διαθέτουν επαρκή γνώση όσον αφορά τον τομέα δραστηριότητας της εταιρείας, ωστόσο θα πρέπει να κάνουν εκτιμήσεις προκειμένου να προβούν σε αποφάσεις χρησιμοποιώντας κάθε διαθέσιμη πληροφορία. Ένας από τους κινδύνους που έχουν να αντιμετωπίσουν είναι οι στρεβλώσεις που δημιουργούνται στην πληροφόρηση λόγω των αλλοιώσεων στις οικονομικές καταστάσεις. Η χειραγώγηση των αποτελεσμάτων δίνει έμφαση στις υψηλές αποδόσεις στοχεύοντας στην προσέλκυση νέων επενδυτών. Στόχος του ελέγχου είναι να μειώσει τις διαφορές στην πληροφόρηση ανάμεσα στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Η έκθεση ελέγχου θα πρέπει να παρέχει μία όσο το δυνατόν πιο αντικειμενική και ανεξάρτητη πληροφόρηση, σε σχέση με τις επιδόσεις και την χρηματοοικονομική θέση μιας οικονομικής οντότητας.

Η αξία της πληροφόρησης που παρέχει η έκθεση ελέγχου εξαρτάται από το κατά πόσο παρέχει υποστήριξη, αλλά και από τον βαθμό που θα επηρεάσει τελικά την απόφαση του επενδυτή. Τα συμπεράσματα της μελέτης των Al-Thuneibat et al., (2008), έδειξαν ότι δεν υπάρχει σαφής επίδραση της ειδικής γνώμης ελέγχου πάνω στις τιμές των μετοχών και τις αποδόσεις των εταιρειών. Κατά τους Mihaela Alina Robua, Ioan Bogdan Robu (2015), οι πληροφορίες των ελεγμένων οικονομικών καταστάσεων επιδρούν σημαντικά πάνω στην απόδοση του αποθέματος ανάλογα με την γνώμη της έκθεσης ελέγχου. Επιχειρήσεις οι οποίες παρουσιάζουν την ακριβή τους θέση στις οικονομικές καταστάσεις, και συνοδεύονται από μία έκθεση με ανεπιφύλακτη γνώμη, δημιουργούν μία προστιθέμενη αξία για τις ίδιες, καθώς τονώνουν της εμπιστοσύνης των επενδυτών και καθίστανται μια αξιόπιστη πηγή επένδυσης.

Επίσης, σημαντικό ρόλο στην αύξηση της εμπιστοσύνης των επενδυτών παίζει η ελεγκτική εταιρεία που θα κάνει τον έλεγχο. Η συμμετοχή ελεγκτών των BIG 4 στον έλεγχο επηρεάζει θετικά τις ενέργειες των επενδυτών, Mihaela Alina Robua , Ioan Bogdan Robu (2015). Αυτό

οφείλεται κυρίως στην εμπιστοσύνη που δείχνουν οι επενδυτές στις μεγάλες ελεγκτικές, καθώς θεωρούν ότι παρέχουν ποιοτικότερες πληροφορίες σε σχέση με μια μικρή ελεγκτική. Αποτελεί δε έναν βασικό παράγοντα επίδρασης και ως προς την αγορά και πώληση μετοχών, καθώς υπάρχει θετικός αντίκτυπος στην τιμή της μετοχής, όταν ο έλεγχος προέρχεται από μια μεγάλη και αξιόπιστη ελεγκτική.

## 7.2 Έκθεση ελέγχου και έκφραση γνώμης.

Απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσει εύρυθμα μία αγορά, είναι να ρυθμίζεται από σαφείς κανόνες και να επικρατεί διαφάνεια ως προς τις διαδικασίες. Σε αυτό το πλαίσιο απαραίτητο στοιχείο είναι η επικοινωνία των εμπλεκόμενων φορέων. Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μέσω των πληροφοριών που παρέχουν, αποτελούν το βασικό μέσο για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, ενώ ο ρόλος του ελεγκτή στον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων αποκτά μεγάλη σημασία. Ο εξωτερικός ελεγκτής κατέχει βασικό ρόλο στην διασφάλιση της ακεραιότητας των οικονομικών καταστάσεων. Ο ρόλος αυτός έγινε δε πιο απαιτητός ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου υπήρχαν αμφιβολίες ως προς την αξιοπιστία της παρεχόμενης πληροφόρησης. Ωστόσο η ρόλος του ελεγκτή δεν έμεινε ίδιος στο πέρασμα του χρόνου. Ενώ πριν την υιοθέτηση των ΔΛΠ η ελεγκτική διαδικασία αφορούσε έναν τυπικό κωδικοποιημένο έλεγχο εγγράφων, μετά την εφαρμογή των νέων προτύπων ο ελεγκτής κατέληξε να είναι ο αξιολογητής ολόκληρου του επιχειρηματικού συστήματος.

Η έκθεση ελέγχου παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το επενδυτικό κοινό, καθώς αποτελεί βασικό εργαλείο πληροφόρησης σε περίπτωση τέλεσης επιχειρηματικών αποφάσεων. Για τους Gervasio D., Somenzi S., (2009), η έκφραση γνώμης του ελεγκτή σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις αποτελεί μια άποψη για την ορθότητα του επιχειρηματικού συστήματος. Αυτή η γνώμη θα πρέπει να είναι αντικειμενική και ανεξάρτητη και θα πρέπει να έχει εκφραστεί από άτομο που έχει τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες. Στην ουσία ο έλεγχος στοχεύει στην εξακρίβωση ότι όλα τα επιχειρηματικά γεγονότα που εγγράφονται στους λογαριασμούς, αντικατοπτρίζονται στις οικονομικές καταστάσεις και έχουν γίνει σύμφωνα με τους ορθούς λογιστικούς κανόνες. Υπό αυτήν την έννοια ο ελεγκτής δεν συμμετέχει στις αποφάσεις των διαχειριστών και δεν μπορεί να επικρίνει την καταλληλότητα των αποφάσεων της διοίκησης. Η διοίκηση της εταιρείας είναι υπεύθυνη για την επιλογή και εφαρμογή λογιστικών πολιτικών που είναι συνεπείς με το ισχύον πλαίσιο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης της εταιρείας. Κατά συνέπεια αυτή φέρει και την ευθύνη για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων.

Από την πλευρά του ο ελεγκτής πρακτικά δεν έχει ουσιαστικούς λόγους για να εξαπατήσει τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, δεδομένου ότι τα έσοδά του προέρχονται από την παροχή επαγγελματικών υπηρεσιών και κατ'επέκταση από την επαγγελματική του φήμη. Ωστόσο, ένας υπαρκτός κίνδυνος είναι ο επηρεασμός της ανεξαρτησίας της κρίσης του, λόγω της έμμισθης σχέσης που έχει με την ελεγχόμενη εταιρεία. Οπότε, βασικό ζητούμενο είναι η ελαχιστοποίηση της πιθανότητας επηρεασμού της ελεγκτικής του κρίσης. Για τον λόγο αυτό θεσπίστηκαν κανονισμοί προκειμένου να αποφευχθεί σύγκρουση συμφερόντων και να εξασφαλιστεί κατά κάποιον τρόπο η ποιότητα της ελεγκτικής γνώμης. Η σπουδαιότητα του ρόλου του ελεγκτή έγκειται στην ορθή τήρηση των λογιστικών αρχών, αλλά και στην επισήμανση των σφαλμάτων στις οικονομικές καταστάσεις. Ολοκληρώνεται δε, με την κατάρτιση της έκθεσης ελέγχου στην οποία περιγράφονται τα ευρήματα του ελέγχου η έκφραση της σχετικής γνώμης. Βασικός στόχος του ελεγκτικού έργου είναι να μειώσει το κενό της πληροφόρησης ανάμεσα στους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων και να αυξήσει την αξιοπιστία αυτών, συμβάλλοντας παράλληλα στην μείωση του κόστους της εταιρικής διακυβέρνησης.

Τα είδη γνώμης ανάλογα με το αν τα οικονομικά στοιχεία παρουσιάζουν ή όχι παραλήψεις, ανακρίβειες και αλλοιώσεις είναι τα εξής:

- Γνωμοδότηση χωρίς επιφύλαξη
- Ειδική γνώμη (γνώμη με έμφαση)
- Γνωμοδότηση αποποίησης ευθύνης (αδυναμία έκφρασης γνώμης)
- Άρνηση γνώμης

Σε περίπτωση έκφρασης ειδικής, αδυναμίας ή άρνησης γνώμης ο ελεγκτής θα πρέπει να περιγράψει τους λόγους που τον οδήγησαν σε αυτού του είδους έκφρασης γνώμης. Ουσιαστικά η έκθεση ελέγχου περιγράφει εάν οι οικονομικές καταστάσεις απεικονίζουν ορθά την καθαρή θέση της επιχείρησης, αλλά και τις μεταβολές που έχουν επέλθει στον ισολογισμό σύμφωνα με τα ΔΛΠ. Στο τέλος θα πρέπει να υποδεικνύει την συμμόρφωση των εγγράφων των οικονομικών καταστάσεων με τα αποτελέσματα του ελέγχου. Ωστόσο, η έμφαση που δίνεται πλέον στην προστασία του επενδυτή και η καθιέρωση νέων ελεγκτικών διαδικασιών σχετικά με την έκφραση γνώμης μπορεί να οδηγήσουν σε αβεβαιότητες ως προς τον ρόλο του ελεγκτή. Η αντιμετώπιση θεμάτων που συνδέονται με περίπλοκες διαδικασίες ,

όπως είναι για παράδειγμα οι εύλογες αξίες, μπορεί να οδηγήσουν τον ελεγκτή σε αδυναμία άσκησης αντικειμενικής κρίσης και κατά συνέπεια σε αδυναμία απεικόνισης μιας δίκαιης εικόνας των οικονομικών καταστάσεων.

### 7.3 Σχέση διαχείρισης κερδών και έκθεσης ελέγχου.

Ένα σημαντικό πεδίο που σχετίζεται με την λήψη επενδυτικών αποφάσεων είναι η κερδοφορία μιας οικονομικής μονάδας. Οι ιδιοκτήτες ή οι διαχειριστές είναι πιθανόν να επιχειρήσουν να επωφεληθούν του ελέγχου των επιχειρήσεων τους εις βάρος άλλων ενδιαφερομένων. Έτσι μπορούν να προβούν σε αλλοίωση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με υπερεκτίμηση των κερδών, προκειμένου να μην πληγεί η φήμη και η πελατεία τους, ή να δημιουργούν αποθεματικά, υποτιμώντας τα κέρδη σε χρονιές υψηλών αποδόσεων, εμφανίζοντας μία εικόνα σταθερότητας για την επιχείρηση. Συγκριτικά με άλλες χώρες, η Ελλάδα παρουσιάζει πάρα πολύ υψηλό επίπεδο αδιαφάνειας και διαχείρισης κερδών Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. (2003), με συνέπεια την αμφισβήτηση της κρίσης του εξωτερικού ελεγκτή. Πέραν της υιοθέτησης οποιουδήποτε λογιστικού μοντέλου, αυτό που παίζει καθοριστικό ρόλο στις διαδικασίες ελέγχου, είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε χώρας και ειδικότερα το οικονομικό και νομικό πλαίσιο.

Η θέσπιση ενιαίων προτύπων και κανόνων από τις ρυθμιστικές αρχές μετριάζουν τις ευκαιριακές συμπεριφορές. Όπου οι ρυθμιστικές αρχές είναι αδύναμες, αυξάνει η πιθανότητα για τέτοιες συμπεριφορές από ελεγκτές και ελεγχόμενους. Σε χώρες όπου η νομική προστασία των επενδυτών είναι αδύναμη υπάρχουν ισχυρότερα κίνητρα για υπονόμευση της απόδοσης της επιχείρησης. Για τους Maria Tsipouridou and Charalambos Spathis (2012), οι ελεγκτικές εταιρείες λειτουργούν λιγότερο περιοριστικά όταν οι κανόνες είναι πιο χαλαροί, οι μηχανισμοί επιβολής κυρώσεων αδρανείς και επομένως οι απαιτήσεις για ποιότητα είναι χαμηλές. Κατά τον Ball et. all (2000), το εισόδημα που προκύπτει από κοινούς λογιστικούς κανόνες είναι πιο αξιόπιστο, ενώ η έγκαιρη ενσωμάτωση των ζημιών αυξάνει τα κίνητρα των διαχειριστών για παρακολούθησή τους και μειώνει τις προσπάθειες για μόχλευση των κερδών. Παράλληλα, η συντηρητική λογιστική συμβάλλει στον καλύτερο έλεγχο των διαχειριστών, βελτιώνοντας την εταιρική διακυβέρνηση.

Οι Francis και Wang (2006), εξετάζοντας την συσχέτιση μεταξύ διαχείρισης κερδών και προστασίας του επενδυτή, διαπιστώνουν ότι οι μηχανισμοί επιβολής κυρώσεων έχουν μεγαλύτερη σημασία από οποιοδήποτε εφαρμόσιμο μοντέλο στην ποιότητα του ελέγχου. Οι Fan, J., Wong, T., (2001) από την πλευρά τους θεωρούν ότι η συγκεντρωτική οικονομική

διαχείριση και ιδιοκτησία, δημιουργεί προστριβές μεταξύ ιδιοκτητών και επενδυτών. Η ταύτιση επιχείρησης με τον ιδιοκτήτη συνήθως προκαλεί πλήγμα στην αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Ο ιδιοκτήτης θεωρητικά θα κάνει αναφορά σε πληροφορίες που εξυπηρετούν τους σκοπούς του, και θα κρατήσει χαμηλή την πληροφόρηση σε σχέση με τα εμφανιζόμενα κέρδη. Τα ισχυρά ευκαιριακά κίνητρα προσβάλλουν κατ'αυτόν τον τρόπο την αξιοπιστία της λογιστικής πληροφόρησης.

Κατά τους Leuz, Nanda, & Wysocki, 2003 υπάρχει μικρότερη εμπλοκή επιχειρήσεων στην μόχλευση των κερδών όταν αυτές δραστηριοποιούνται σε χώρες με αναπτυγμένες αγορές μετοχών, διασκορπισμένη ιδιοκτησία, ξεκάθαρο νομικό πλαίσιο. Όπου υπάρχει ισχυρή προστασία των δικαιωμάτων των επενδυτών, αμβλύνονται οι προσπάθειες για αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων. Οι Maria Tsipouridou and Charalambos Spathis (2014), διερεύνησαν αν υπάρχει σχέση ανάμεσα στην διαχείριση κερδών και την έκθεση των ελεγκτών, εξετάζοντας μία ομάδα εταιρειών εισηγμένων στο ΧΑ για μια πενταετία μετά την εφαρμογή των ΔΠΧΠ. Πέραν των περιορισμών στην μελέτη τους, διαπίστωσαν ότι τα κίνητρα των ελεγκτικών εταιρειών είναι αδύναμα στο να αποτρέψουν την μόχλευση των κερδών είτε πρόκειται για ελεγκτές των BIG 4 είτε όχι. Οι μεγάλες ελεγκτικές έχουν την τάση να εκδίδουν πιστοποιητικά με σύμφωνη γνώμη, κάτι το οποίο οφείλεται περισσότερο στα χαρακτηριστικά των πελατών τους (μεγάλες επιχειρήσεις).

#### **7.4 Έλεγχος και η αρχή συνέχισης της δραστηριότητας.**

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποτελούν το σημαντικότερο εργαλείο προκειμένου να παραχθεί πληροφόρηση σχετικά με την πραγματική οικονομική θέση της εταιρείας. Μία βασική αρχή κατά την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων είναι η αρχή της συνέχισης της δραστηριότητας. Η εκτίμηση αυτή θα πρέπει να γίνεται από τη διοίκηση της οικονομικής οντότητας κατά την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων. Η έκδοση ειδικής γνώμης από πλευράς ελεγκτών περί συνέχισης της δραστηριότητας, αποτελεί μία σημαντική πληροφορία για τους επενδυτές, καθώς μπορεί να συμβάλλει στην αποφυγή λαθεμένων επενδυτικών επιλογών. Μία υποτίμηση των ιδίων κεφαλαίων ή μία υπερτίμηση των περιουσιακών στοιχείων οδηγούν σε λαθεμένη εικόνα της αξίας της εταιρείας. Σε αυτήν την διαδικασία ο ελεγκτής αποτελεί τον εγγυητή της πιστής απεικόνισης των οικονομικών καταστάσεων. Παράλληλα, το πολύπλοκο οικονομικό περιβάλλον της αγοράς οδηγεί τους χρήστες στην απαίτηση για περισσότερες πληροφορίες στην έκθεση ελέγχου καθώς και για αποτελεσματικότερο έλεγχο. Ένας από τους λόγους της εξέλιξης του επαγγέλματος του

ελεγκτή είναι επειδή οι επενδυτές και οι χρήστες ασκούν πιέσεις στις ρυθμιστικές αρχές προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα του ελέγχου αλλά και να ελεγχθεί η χρησιμότητά του.

Μία ειδική γνώμη περί αβεβαιότητας συνέχισης της δραστηριότητας παρέχει ενημέρωση στους δανειστές σχετικά με την εκκαθάριση στοιχείων του ενεργητικού. Ουσιαστικά προειδοποιεί ότι οι ρευστοποιήσιμες αξίες μπορεί να είναι μικρότερες από τις λογιστικές αξίες. Μπορεί επίσης να οδηγήσει τους δανειστές σε χρηματοοικονομική ζημιά, δεδομένου ότι μπορεί να οδηγήσει μια οικονομική οντότητα (μέσω της λεγόμενης αυτοκατευθυνόμενης προφητείας) πιο γρήγορα στην χρεοκοπία. Κατά τους Tsirouridou M. and Spathis Ch. (2014), οι ελεγκτές δεν προειδοποιούν τους αναγνώστες των οικονομικών καταστάσεων για τυχόν μελλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν εταιρείες που μοχλεύουν κέρδη, γιατί δεν παρέχουν πληροφορίες σχετικές με την διαχείριση κερδών στις εκθέσεις τους. Η έκφραση γνώμης σχετικά με την αδυναμία συνέχισης της δραστηριότητας οφείλεται σε κακές επιδόσεις μέσα στην χρήση. Οι Gaeremynck, A., and M. Willekens. 2003 απέδειξαν ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στην χρεοκοπία και τον τύπο της έκθεσης ελέγχου, προσδίδοντας στον έλεγχο ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα. Αντίστοιχα οι Menon, K., and D. Williams. 2010, κατέδειξαν ότι μία έκθεση ελέγχου μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις, ιδιαίτερα όταν αναφέρει πληροφορίες σχετικές με προβλήματα στην χρηματοδότηση.

Ωστόσο, η αναφορά του ελέγχου σχετικά με την δυνατότητα συνέχισης της λειτουργίας της επιχείρησης εξακολουθεί να αποτελεί ένα λεπτό ζήτημα τόσο για τον έλεγχο όσο και για τους χρήστες. Με την πρόσφατη αναθεώρηση του ISA 570, το οποίο αφορά την ευθύνη του ελεγκτή ως προς την έκφραση γνώμης περί συνέχισης της δραστηριότητας, έγινε μία προσπάθεια αποσαφήνισης των κανονισμών και δόθηκαν ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τη σύνταξη εκθέσεων ελέγχου. Ενώ με το Ν. 4449/2017 στο άρθρο 28 ορίζεται ότι: το αντικείμενο του υποχρεωτικού ελέγχου δεν περιλαμβάνει διασφάλιση σχετικά με τη μελλοντική βιωσιμότητα της ελεγχόμενης οντότητας ή την αποδοτικότητα ή αποτελεσματικότητα με την οποία το διαχειριστικό ή διοικητικό όργανο έχει χειριστεί ή θα χειρίζεται τις υποθέσεις της οντότητας.

## **7.5 Οικονομική αβεβαιότητα και αξιοπιστία της έκθεσης ελέγχου.**

Μέσα σε ένα αβέβαιο οικονομικό περιβάλλον όπου τα προβλήματα ρευστότητας και οι πτωχεύσεις αποτελούν σύνηθες φαινόμενο, οι επενδυτές ζητούν όλο και περισσότερες πληροφορίες προκειμένου να αποφύγουν απώλειες κεφαλαίου. Παράλληλα, λόγω των υψηλών κινήτρων για διαχείριση των κερδών, υπάρχει όλο και μεγαλύτερη ανησυχία για την

ποιότητα πληροφόρησης που παρέχεται, σχετικά με τις οικονομικές καταστάσεις των προβληματικών επιχειρήσεων, Tsipouridou M. and Spathis Ch. (2014). Συνέπεια αυτού του περιβάλλοντος είναι η δημιουργία ερωτηματικών ως προς την αποτελεσματικότητα του εξωτερικού ελέγχου. Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις αποτυχίας επιχειρήσεων, οι οποίες κατά την προηγούμενη χρονιά είχαν λάβει έκθεση ελέγχου, στην οποία δεν γίνονταν αναφορά για κινδύνους ως προς την συνέχιση της λειτουργίας της επιχείρησης. Σ αυτό το πλαίσιο απαραίτητη κρίνεται από τις αρχές η καθοδήγηση για την διενέργεια ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ενώ από την πλευρά του ο ελεγκτής θα πρέπει να εκτιμήσει αν υπάρχουν αμφιβολίες ως προς την δυνατότητα της οντότητας να συνεχίσει την δραστηριότητά της. Εάν συμβαίνει αυτό τότε θα πρέπει να εξετασθεί η επάρκεια των γνωστοποιήσεων της διοίκησης και να αναλυθούν σε μία επεξηγηματική παράγραφο οι λόγοι της ανησυχίας.

Πέραν των προσπαθειών των αρχών για θωράκιση της ανεξαρτησίας, αποδοτικότερο και πιο αξιόπιστο έλεγχο, δεδομένο είναι πως όταν υπάρχει οικονομική εξάρτηση τίθεται σε κίνδυνο η ανεξαρτησία του ελεγκτή. Παρόλο που υπάρχουν τα κίνητρα για να λειτουργήσει ο έλεγχος ανεπηρέαστος, η επιθυμία να αναφερθούν αλλοιώσεις και ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις μειώνεται σε περιόδους οικονομικών κρίσεων Carson e al (2012). Σε περιόδους οικονομικής αβεβαιότητας παρατηρείται μια πτώση της ποιότητας ελέγχου και μείωση της ζήτησης για ανεξάρτητο έλεγχο, καθώς οι διαχειριστές στρέφονται σε μικρότερες και λιγότερο αξιόπιστες ελεγκτικές. Οι Chan et al (2006), απέδειξαν εμπειρικά ότι μία έκθεση ελέγχου που εκφράζει επιφυλάξεις για την συνέχιση της δραστηριότητας, συνιστά οικονομική απειλή για τον ελεγκτή, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος απόλυσής του. Έτσι, εταιρείες οι οποίες έλαβαν ειδική γνώμη άλλαξαν ελεγκτή προκειμένου να αγοράσουν μια ψευδή δήλωση. Μάλιστα μετέβηκαν από έναν μη τοπικό ελεγκτή σε έναν τοπικό ελεγκτή αυξάνοντας παράλληλα την εξάρτηση.

Οι DeFond et al. (2000) από την πλευρά τους διαπίστωσαν ότι τα νέα πρότυπα και οι αυστηρές κυρώσεις για περιπτώσεις μη εφαρμογής των λογιστικών κανόνων που εφαρμόστηκαν στην Κίνα συνέβαλαν στην προώθηση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή. Οι μεγάλες ελεγκτικές είχαν έναν λόγο παραπάνω (φήμη, πελατεία) να προστατέψουν τη ανεξαρτησία τους. Στο πλαίσιο αυτό, αυξήθηκαν οι ειδικές γνώμες που εκδόθηκαν από ελεγκτές μεγάλων ελεγκτικών εταιρειών μετά την υιοθέτηση των νέων προτύπων ελέγχου. Για τους Maria Tsipouridou and Charalambos Spathis (2014) παράγοντες όπως η οικονομική

ύφεση επηρέασαν την ρευστότητα των εταιριών, κάτι που απεικονίζεται στον τύπο της ελεγκτικής γνώμης που λαμβάνουν. Η έκδοση ειδικής γνώμης εξαρτάται από τα οικονομικά χαρακτηριστικά του πελάτη, όπως η κερδοφορία και το μέγεθος της επιχείρησης, καθώς και από τον τύπο της γνώμης ελέγχου που εκδόθηκε κατά το προηγούμενο έτος.

## **8. ΔΛΠ και Ελεγκτής**

### **8.1 Προκλήσεις και κίνδυνοι στο έργο του ελεγκτή.**

Η συχνότητα των οικονομικών σκανδαλών των τελευταίων ετών έχει εγείρει πολλά ερωτήματα ως προς το ρόλο, του ελεγκτή και έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη των χρηστών όσον αφορά την αξιοπιστία του ελεγκτικού έργου. Οι συγκρούσεις συμφερόντων, τα προσωπικά κίνητρα, και η οικονομική εξάρτηση μεταξύ ελεγκτή και πελάτη καθιστούν αναγκαία από τις ρυθμιστικές αρχές, την εφαρμογή και παρακολούθηση μιας σειράς προτύπων, κανονισμών και μεταρρυθμίσεων προκειμένου να ενισχυθεί η ποιότητα του ελεγκτικού έργου. Απαραίτητη είναι η εποπτεία των πιστοποιημένων ελεγκτών και η εφαρμογή κοινών πρακτικών προκειμένου να επιτευχθούν οι κοινοί στόχοι.

Επιπλέον, η απαίτηση των επιχειρήσεων για μείωση του κόστους των υπηρεσιών ελέγχου αποτελεί μία πρόκληση για τις ίδιες τις ελεγκτικές εταιρείες, οι οποίες πρέπει να διεξάγουν χρονοβόρους ελέγχους, μέσα σε ένα περιβάλλον συνεχών μεταβολών στην νομοθεσία. Επίσης, η μετάβαση στην αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση προϋποθέτει συντονισμό, αλλά δημιούργησε και την ανάγκη για διάκριση ρόλων ανάμεσα στα ανώτερα στελέχη, στην επιτροπή ελέγχου, τους εξωτερικούς και τους εσωτερικούς ελεγκτές. Ο εξωτερικός ελεγκτής θα πρέπει να σχεδιάσει μία ελεγκτική διαδικασία στηριζόμενος στην συνεργασία με τον εσωτερικό έλεγχο, ενώ η αποτελεσματικότητα της συνεργασίας αυτής εξαρτάται άμεσα, τόσο από την υποστήριξη της επιτροπής ελέγχου, όσο και της ανώτερης διοίκησης.

Παράλληλα με την υιοθέτηση των ΔΛΠ από τις εταιρείες, ο έλεγχος αντιμετωπίζει μια περίοδο βαθιάς αλλαγής. Βασικά θέματα που απασχολούν το ελεγκτικό επάγγελμα είναι εάν υπάρχει επαρκής εμπιστοσύνη στην τρέχουσα μορφή του ελέγχου, ο αντίκτυπος των τεχνολογικών εξελίξεων στο επάγγελμα καθώς και εάν ο ρόλος του ελεγκτή παραμένει σχετικός με τις μελλοντικές προκλήσεις. Η διενέργεια των 2/3 των ελέγχων παγκοσμίως, από τις big 4 εταιρείες αναπτύσσει έναν τεράστιο ανταγωνισμό μεταξύ τους, ενώ παράλληλα διαφορετικός είναι και ο τρόπος που οι ελεγκτικές αντιλαμβάνονται τους παράγοντες κινδύνου Ieva Aizsilaa, Roberts Ikaunieks (2014). Σε αυτό το περιβάλλον τα ελεγκτικά



γραφεία καλούνται να αναπροσαρμόσουν τις ελεγκτικές πρακτικές τους, ενώ παράλληλα θα πρέπει να ανταπεξέρθουν και στις απαιτήσεις των ρυθμιστικών αρχών, προκειμένου να ανταποκριθούν στις σημερινές ανάγκες της αγοράς.

## 8.2 Επαγγελματικός σκεπτικισμός.

Μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που πρέπει να έχει ένας ελεγκτής είναι ο επαγγελματικός σκεπτικισμός. Ο εξωτερικός ελεγκτής στην προσπάθειά του να εκφράσει γνώμη αν οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδεις ανακρίβειες ή όχι θα πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογήσει την πληροφόρηση την οποία έχει και να εκτιμήσει σωστά τον κίνδυνο. Σε αυτή τη διαδικασία τεκμηρίωσης της γνώμης του θα πρέπει να αποφύγει αναποτελεσματικές και δαπανηρές για την εταιρεία πρακτικές. Η υψηλή εξειδίκευση, οι δεξιότητες, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ελεγκτή, τα κίνητρα του ελεγκτή, καθώς και οι γνωστικοί περιορισμοί μπορούν να επηρεάσουν την κρίση και την έκταση του επαγγελματικού σκεπτικισμού. Ο ελεγκτής κατά την άσκηση των καθηκόντων του θα πρέπει να ενεργεί με αντικειμενικότητα, καλή πίστη και ακεραιότητα αποφεύγοντας εκ των προτέρων προκαταλήψεις απέναντι στην διοίκηση. Ο επαγγελματικός σκεπτικισμός είναι απαραίτητος για την κριτική εκτίμηση των ελεγκτικών τεκμηρίων (ISA 200).

Για τον Mark W. Nelson 2009 κατά την διάρκεια του ελέγχου, πέραν των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων του ελεγκτή (π.χ εμπιστοσύνη ή τάση προκατάληψης και αμφισβήτησης), αυτός που θα λειτουργήσει με σκεπτικισμό τείνει να είναι ακριβής στην εκτίμηση κινδύνου, και έχει περισσότερες πιθανότητες να εντοπίσει το σφάλμα ή την απάτη. Κατά τον Nelson η γνώση θα μπορούσε να μειώσει την τάση για αμφισβήτηση, δεδομένου ότι ο ελεγκτής θα ήταν σε θέση να εντοπίζει πιο εύκολα μια γκρίζα ζώνη. Στην ίδια κατεύθυνση, κατά τους οι Anderson and Wolfe (2002) η έλλειψη σκεπτικισμού είναι αυτή που οδηγεί στην παραβίαση τεχνικών προτύπων, σε μη υποβολή γνωστοποιήσεων και τελικά σε αξιόποινες πράξεις και επιβολή κυρώσεων στους ελεγκτές.

Στην Ελλάδα με το άρθρο 20 του Ν4449/2017 θεσπίζονται αρχές επαγγελματικής δεοντολογίας για ελεγκτές και ελεγκτικές. Ως επαγγελματικός σκεπτικισμός ορίζεται η συμπεριφορά που έχει διάθεση αμφισβήτησης και κριτικής αξιολόγησης απέναντι σε καταστάσεις που μπορεί να υποδηλώνουν ανακρίβεια ή απάτη. Ο ελεγκτής ή η ελεγκτική εταιρεία θα πρέπει να ενεργούν με επαγγελματικό σκεπτικισμό ιδίως όταν έχουν να αξιολογήσουν εκτιμήσεις της επιχείρησης σχετικά με τις εύλογες αξίες, την απομείωση

περιουσιακών στοιχείων, προβλέψεις και μελλοντικές ταμειακές ροές που σχετίζονται με την ικανότητα της να συνεχίσει την δραστηριότητά της.

### 8.3 Εύλογες αξίες και ελεγκτικό έργο.

Η βασική καινοτομία της μετάβασης στα ΔΛΠ αποτέλεσε η έννοια της εύλογης αξίας ως εναλλακτική λύση απέναντι στο ιστορικό κόστος. Η παλιά μέθοδος αποτίμησης στοιχείων χαρακτηριζόταν παρωχημένη και έκρυβε κινδύνους, καθώς δεν παρουσίαζε την πραγματική θέση της επιχείρησης. Ο νέος τρόπος απεικόνισης αξιών στην αγοραία αξία συνεπάγεται και καταχώρηση στην κατάσταση αποτελεσμάτων, κερδών ή ζημιών ανάλογα με την διακύμανση των αξιών μέσα στο οικονομικό έτος. Με αυτόν τον τρόπο παρατηρούνται στα βιβλία ανατιμήσεις και υποτιμήσεις και εγγράφονται κέρδη που δεν πραγματοποιήθηκαν. Σύμφωνα με την Sarena (2009), η εύλογη αξία συνδέεται με το ιστορικό κόστος καθώς δεν παρέχει μόνο δεδομένα που αναπαράγουν στατιστικά γεγονότα από το παρελθόν, αλλά δίνει την δυνατότητα στον επενδυτή να αποκτήσει δυναμικές πληροφορίες σχετικά με την οικονομική προοπτική μιας εταιρείας. Από την άλλη πλευρά αυτός ο τρόπος αποτίμησης εξαρτάται από την διακριτική ευχέρεια των διαχειριστών να μην εκθέσουν τους χρήστες στον κίνδυνο υπερεκτίμησης αξιών.

Η εύλογη αξία δεν στηρίζεται σε πραγματικές συναλλαγές, αλλά σε υποθέσεις. Καταυτόν τον τρόπο η πληροφορία που παρέχεται μέσα από την εύλογη αξία δεν έχει το προσόν της συνάφειας, επειδή δεν μπορεί να οδηγήσει τους χρήστες σε ορθολογικές αποφάσεις με βάση υποθέσεις. (Κόντος Γ. 2005) Ωστόσο, είναι οι ελεγκτές αυτοί που καλούνται να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή και να προβούν σε καλύτερους ελέγχους. Αυτό που έχει σημασία στην εφαρμογή της εύλογης αξίας είναι να ερμηνεύεται σωστά από τους συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων, προκειμένου να παρέχεται μία σωστή και δίκαιη εκτίμηση. Παρόλα αυτά μπορούμε να πούμε ότι η εύλογη αξία συγκριτικά με το ιστορικό κόστος κρίνεται ως πιο σημαντική όσον αφορά επενδυτικές αποφάσεις, ενώ από την άλλη το ιστορικό κόστος παρέχει περισσότερες εγγυήσεις καθώς δεν αποτελεί αντικείμενο διαχείρισης. Αυτός είναι και ο λόγος της ευρείας αναφοράς της βιβλιογραφίας στις αγοραίες αξίες ιδίως στον τραπεζικό τομέα όπου τα προϊόντα είναι πιο σύνθετα και η αποτίμησή τους περίπλοκη.

Ο ελεγκτής πέραν της επαγγελματικής κατάρτισης και της εμπειρίας, που μπορεί να τον βοηθήσουν σε γενικά επιχειρηματικά θέματα, δεν έχει αρμοδιότητα για την άσκηση άλλου επαγγέλματος. Η πολυπλοκότητα των υπολογισμών και η έλλειψη γνώσης υποχρέωσαν τον

ελεγκτή να βασιστεί στην δουλειά εμπειρογνομόνων προκειμένου να καταρτίσει την έκθεση ελέγχου όπως ορίζεται από το διεθνές πρότυπο έλεγχου ISA 620. Όταν ο ελεγκτής χρησιμοποιεί την δουλειά του εμπειρογνώμονα της ελεγκτικής εταιρείας θα πρέπει να θεωρήσει ότι κάνει χρήση της δουλειάς ενός ειδικού και όχι να τον αντιμετωπίσει ως βοηθό. Θα πρέπει να εξετάσει αν ο αξιολογητής διακατέχεται από αντικειμενικότητα και έχει την απαραίτητη ικανότητα για τις ανάγκες του ελέγχου. Αν ο εμπειρογνώμονας είναι εξωτερικός θα πρέπει να εξεταστεί εάν συνδέεται με συμφέροντα και σχέσεις τα οποία μπορούν να επηρεάσουν τα αποτελέσματα της εργασίας του.

Ο ελεγκτής θα πρέπει πρώτα από όλα να καθορίσει αν θα χρησιμοποιήσει την εργασία του εμπειρογνώμονα και στην περίπτωση που το κάνει, θα πρέπει να αξιολογήσει αν αυτή η εργασία είναι αρκετή για τον σκοπό του ελέγχου. Δεν είναι υποχρεωμένος να ελέγξει την εξειδίκευση του υπαλλήλου όμως θα πρέπει να ελέγξει αν:

- Το πεδίο ελέγχου είναι σχετικό με το αντικείμενο του ειδικού-εμπειρογνώμονα.
- Υπάρχει κίνδυνος σφάλματος από την εργασία του ειδικού-εμπειρογνώμονα
- Την σημαντικότητα της εργασίας του ειδικού πάνω στον έλεγχο
- Να λάβει υπόψη με βάση την εμπειρία του τα αποτελέσματα προηγούμενων εργασιών του ειδικού
- Να εξετάσει αν υποβάλλεται στις διαδικασίες δικλίδων ποιότητας της επιχείρησης.

Η εμπλοκή του ειδικού επομένως καθίσταται απαραίτητη προκειμένου ο ελεγκτής να μπορέσει να εκφράσει γνώμη σχετικά με την ακρίβεια και την ειλικρίνεια των οικονομικών καταστάσεων.

#### **8.4 ΔΛΠ και γνώμη του ελεγκτή.**

Έχοντας μια εικόνα για τις εξελίξεις στο πεδίο της παγκόσμιας οικονομίας, μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε ότι τα θεωρητικά μοντέλα τείνουν προς την τυποποίηση προκειμένου να επιτευχθεί μία ομοιογένεια, η οποία θα βοηθήσει τις αγορές και το εμπόριο. Η υιοθέτηση των ΔΛΠ προκάλεσε μία από τις μεγαλύτερες αλλαγές στον χώρο της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Αποτέλεσε σημαντικό κομμάτι για την έρευνα γιατί έφερε αλλαγές τόσο στον τομέα της λογιστικής, όσο και στον τομέα του ελέγχου. Η εισαγωγή των ΔΛΠ παράλληλα με τους νέους κανονισμούς και τις οδηγίες οδήγησαν στην δημιουργία ενός καινούργιου

λογιστικού και ελεγκτικού πλαισίου. Η αλλαγή στον τρόπο πληροφόρησης και η αύξηση των γνωστοποιήσεων κατέστησαν περισσότερο αναγκαίο τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Καθώς τα αποτελέσματα των οικονομικών καταστάσεων αποτελούν τη βάση υπολογισμού της οικονομικής αξίας της εταιρείας, μία υποτίμηση των ιδίων κεφαλαίων όσο και η υπερεκτίμηση των περιουσιακών στοιχείων θα οδηγήσει σε λανθασμένη εικόνα της εταιρείας. Κατά συνέπεια, οι λαθεμένες εκτιμήσεις μειώνουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών της αγοράς. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος του ελεγκτή, ως εγγυητή της εμπιστοσύνης των επενδυτών αποκτά μεγάλη σημασία. Ο ελεγκτής προκειμένου να επαληθεύσει πλέον τα οικονομικά πεπραγμένα της επιχείρησης έχει να αντιμετωπίσει μία πολυπλοκότητα υπολογισμών και μία πληθώρα διατάξεων των διεθνών αρχών. Μετά από μία δεκαετία εφαρμογής των ΔΛΠ το μεγάλο ερώτημα παραμένει αν αυτά έχουν ενισχύσει ή αποδυναμώσει τον ρόλο του ελεγκτή.

Με την εφαρμογή των ΔΛΠ απαιτήθηκε όχι μόνο ένας διαφορετικός τρόπος διαχείρισης της πληροφορίας, αλλά και η διαμόρφωση ενός νέου συστήματος εφαρμογής κανόνων. Ο ελεγκτής προκειμένου να εκφράσει την επαγγελματική του γνώμη σχετικά με την ακρίβεια και την ειλικρίνεια των οικονομικών καταστάσεων, θα έπρεπε να στηριχθεί πολύ περισσότερο πια στη δουλειά εμπειρογνομόνων. Από την άλλη τα αποτελέσματα από την εφαρμογή των νέων λογιστικών αρχών, ήταν εμφανή τόσο στην αποτίμηση της εταιρείας όσο και στην παρουσίαση μίας δίκαιης εικόνας. Η εφαρμογή κοινών κανόνων και διαδικασιών ελέγχου και η συνεχής αναθεώρηση των διεθνών ελεγκτικών προτύπων έχουν άμεση σχέση με τον ρόλο του ελεγκτή. Κατά την πρώτη περίοδο εφαρμογής των ΔΠΧΠ οι ελεγκτές παράλληλα με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων ενήργησαν και ως σύμβουλοι των επιχειρήσεων. Πολλές από τις πληροφορίες που εμπεριέχονται στις οικονομικές καταστάσεις υπάρχουν στις σημειώσεις των ελεγκτών. Στην Ελλάδα πριν από την υιοθέτηση των ΔΛΠ πολλές από τις σημειώσεις της εταιρείας περιείχαν σημαντικές πληροφορίες για την κακή εφαρμογή των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων. Οι εκθέσεις των ελεγκτών χρησίμευαν για να γίνει αναφορά σε αυτές τις σημειώσεις προκειμένου να υπάρχει μία πλήρης εικόνα των οικονομικών καταστάσεων.

Πριν την εφαρμογή των ΔΛΠ οι σημειώσεις των ελεγκτών αφορούσαν θέματα σχετικά με αποτιμήσεις περιουσιακών στοιχείων ή αποθεμάτων, προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων, ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις, φορολογικές υποχρεώσεις, υποχρεώσεις προς τους εργαζόμενους. Μετά την εφαρμογή των ΔΛΠ και τους νέους κανόνες ελέγχου διαπιστώθηκε

ότι οι εκθέσεις των ελεγκτών έγιναν σαφείς καθώς και ότι αυτές οι σημειώσεις εξαφανίστηκαν από τις εκθέσεις των ελεγκτών. Οι σημειώσεις που αφορούσαν κακή εφαρμογή των λογιστικών προτύπων αντικαταστάθηκαν από άλλες που ήταν σύμφωνες με την εφαρμογή των ΔΛΠ. Παράλληλα οι σημειώσεις του ελεγκτή μειώθηκαν δεδομένου ότι θέματα όπως η μέθοδος αποτίμησης ή οι φορολογικές υποχρεώσεις έχουν λυθεί. Παράλληλα, η επιχείρηση παρέχει εκτεταμένη ανάλυση συνοδευόμενη από αναφορές σχετικές με τους λόγους των επιλογών της. (Eleni Vrentzou 2011). Τα ΔΛΠ ορίζουν τις μεθόδους αποτίμησης που έχει να επιλέξει η εταιρεία, ενώ ο ελεγκτής μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ δεν χρειάζεται πλέον να κάνει αναφορά στην έκθεσή του για τις προσαρμογές που απαιτούνται στις οικονομικές καταστάσεις. Ωστόσο, παρόλες τις αλλαγές, η γνώμη του ελεγκτή αποτελεί μία εκτίμηση όσον αφορά τόσο την αξιολόγηση των οικονομικών καταστάσεων, όσο και την αποτελεσματικότητα της εταιρείας. Η εφαρμογή των ΔΛΠ δεν εξαλείφει τους οποιουσδήποτε περιορισμούς του ελέγχου, ούτε προσφέρει απόλυτη εγγύηση όσον αφορά την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Η προσδοκία των χρηστών είναι ότι ο έλεγχος θα εντοπίσει και θα αναφέρει όλα τα λάθη ή τις παράνομες πράξεις. Ωστόσο, σύμφωνα με το ISA 240, ο έλεγχος είναι σχεδιασμένος για να προσφέρει μια εύλογη βεβαιότητα ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από σημαντικά λάθη που οφείλονται σε σφάλμα ή απάτη.

## **ΜΕΡΟΣ Γ**

### **9. Εμπειρική έρευνα.**

#### **9.1 Εισαγωγή.**

Εξετάστηκαν οι οικονομικές καταστάσεις είκοσι πέντε εισηγμένων επιχειρήσεων στο Χ.Α, ανεξαρτήτου κλάδου, για τις διαχειριστικές περιόδους 2004-2011. Στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο η εφαρμογή των ΔΛΠ επηρέασε την γνώμη των ελεγκτών, όπως αυτή αποτυπώθηκε μέσα από την ετήσια έκθεσή τους. Επιλέχθηκε ως έναρξη περιόδου εξέτασης το έτος 2004, γιατί αποτελεί την τελευταία περίοδο, κατά την οποία εφαρμόστηκαν το τοπικά λογιστικά πρότυπα. Παράλληλα, αποτέλεσε και χρονιά προετοιμασίας για τις εισηγμένες, καθώς αυτές προέβησαν σε σημαντικές προσαρμογές στα οικονομικά τους μεγέθη, προκειμένου να υποδεχτούν τα νέα πρότυπα. Η χρονιά αυτή δε,, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς υπάρχει πληθώρα ευρημάτων σχετικά με τον τρόπους που οι επιχειρήσεις επέλεξαν, προκειμένου να προσαρμόσουν τις οικονομικές τους καταστάσεις στο νέο λογιστικό καθεστώς. Συνεχίστηκε η εξέταση των οικονομικών καταστάσεων για μία

σχετικά μεγάλη περίοδο, η οποία εκτείνονταν από την υιοθέτηση των ΔΛΠ την 01/01/2005 μέχρι και το έτος 2011.

Οι παρατηρήσεις των ελεγκτών πριν, αλλά και μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ, σχετικά με τους χειρισμούς των διοικήσεων, βοήθησαν στο να εξαχθούν συμπεράσματα, ως προς τον τρόπο που τα ΔΛΠ επέδρασαν πάνω στην απεικόνιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, αλλά και στην γνώμη του ελεγκτή. Σε πρώτη φάση επιχειρήθηκε να εξεταστεί η σχέση της επιχείρησης με τον ελεγκτή, όπως επίσης και ο τρόπος που τα νέα λογιστικά πρότυπα επηρέασαν την συμπεριφορά των επιχειρήσεων ως προς την επιλογή της ελεγκτικής εταιρείας. Κατόπιν ερευνήθηκε σε ποια πεδία εντοπίστηκαν οι παρατηρήσεις του ελεγκτή, καθώς και σε ποιο είδος παρατηρήσεων υπάρχει υψηλή συγκέντρωση. Τα ευρήματα αυτά ταξινομήθηκαν και αναλύθηκαν χωριστά προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με το πριν και το μετά. Αυτό που επιχειρήθηκε ήταν να μελετηθεί εάν μετά την εφαρμογή των νέων προτύπων, οι παρατηρήσεις του ελεγκτή συνεισφέρουν στην ποιότητα της πληροφόρησης ή εάν ουσιαστικά τα ευρήματα απλά επικυρώνουν αυτά που παρουσιάζει στις οικονομικές καταστάσεις η διοίκηση της επιχείρησης.

## **9.2 Σχέση επιχείρησης με την ελεγκτική εταιρεία.**

Η υιοθέτηση των ΔΛΠ έφερε αλλαγές τόσο στον τρόπο απεικόνισης των οικονομικών καταστάσεων, όσο και στον τρόπο άσκησης του ελεγκτικού έργου. Οι ελεγκτικές πλέον, πέραν του κλασικού ελέγχου παρέχουν υπηρεσίες που επεκτείνονται στον τομέα των αναλογιστικών μελετών, προβλέψεων και έκδοσης ανάλογων πιστοποιητικών. Παράλληλα, οι νέες ανάγκες στον τρόπο πληροφόρησης οδήγησαν τις ελεγκτικές στην διαρκή εκπαίδευση του προσωπικού τους, καθώς και στην εξειδίκευση των ελεγκτών σε συγκεκριμένους κλάδους. Σε αυτήν την εξελικτική διαδικασία στην διεθνή αγορά, οι μεγάλες εταιρείες απόκτησαν το πλεονέκτημα έναντι των μικρότερων ελεγκτικών.

Στο εξεταζόμενο δείγμα, η υιοθέτηση των ΔΛΠ δεν δείχνει να επηρεάζει την επιχείρηση ως προς την επιλογή ελεγκτικής εταιρείας. Αν λάβουμε υπόψη την υπόθεση, ότι με την έλευση των ΔΛΠ οι ανάγκες για γνωστοποιήσεις μεγαλώνουν, τότε θα περίμενε κανείς ότι οι επιχειρήσεις θα επέλεγαν μία διεθνούς φήμη ελεγκτική, με έμπειρο προσωπικό και ανάλογο κύρος. Ωστόσο, τα ευρήματα δεν προδίδουν κάτι τέτοιο. Έτσι, παρατηρούμε ότι στην πληθώρα των περιπτώσεων του δείγματος η άσκηση ελέγχου γίνεται από εγχώριες ελεγκτικές σε ποσοστό που φτάνει το 67%.

Επίσης, θα περίμενε κανείς ότι κατά την χρονιά της μετάβασης, οι επιχειρήσεις θα πρόβαιναν στην αλλαγή ελεγκτικής εταιρείας, προσανατολιζόμενες στην συνεργασία με μεγάλες ελεγκτικές. Κάτι τέτοιο ωστόσο δεν συνέβη, πράγμα που επίσης σημαίνει ότι όλες οι ελεγκτικές στο εξεταζόμενο δείγμα (και κυρίως οι εγχώριες ελεγκτικές) προσαρμόστηκαν στις νέες απαιτήσεις. Πλην μίας εταιρείας η οποία προέβη στην αλλαγή ελεγκτικής κατά το έτος 2005, σε καμία άλλη περίπτωση δεν παρατηρήθηκε αλλαγή ελεγκτικής, κατά την χρονιά της μετάβασης ή ακόμη και πιο πριν.

Στις εξεταζόμενες εταιρείες παρατηρείται η εμφάνιση όλων των Big 4 ελεγκτικών πλην της KPMG. Σημαντική παρουσία στον έλεγχο από τις εγχώριες ελεγκτικές παρουσιάζει ΣΟΛ ΑΕ. Στα αξιοσημείωτα είναι ότι μια ελεγκτική η οποία διατηρεί τον ίδιο αριθμό ΣΟΕΛ, στην διάρκεια της περιόδου των οκτώ χρόνων αλλάζει τρεις φορές επωνυμία. Από ΒΚΡ Πρότυπος Ελεγκτική ΑΕ μετονομάζεται σε BDO – Πρότυπη Ελεγκτική εταιρεία ΑΕ και τέλος σε Διεθνής Ελεγκτική Α.Ε Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών.

Οι ελεγκτικές εταιρείες που εμφανίστηκαν στο δείγμα καθώς και τα μερίδια που κατέχουν στην αγορά του δείγματος απεικονίζονται στο παρακάτω σχήμα:

Ελεγκτική εταιρεία	Ελεγκτικές χρήσεις	Ποσοστό
Baker Tilly Hellas AE	8	4%
BKP Πρότυπος Ελεγκτ. ΑΕ	13	6%
ΣΟΛ ΑΕ (Crowe Horwath)	87	44%
Price Waterhouse Coopers	24	12%
Grant Thotnton	9	4%
Ernst & Young	3	2%
Ωρίων ΑΕ	5	2%
Deloitte	24	11%

---

RPS - ΟΕΛ Α.Ε.	4	2%
HBP – ΟΕΛ Ε.Π.Ε	1	0,5
DRM Στυλιανού ΑΕ.	3	2%
BDO - Πρότυπη Ελεγκτική εταιρεία ΑΕ	21	10%
Διεθνή Ελεγκτική ΑΕΟΕΛ	1	0,5%

---

Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι τα μικρά ποσοστά που κατέχουν στην αγορά οι τρεις από τις τέσσερις big 4 εταιρείες που εμφανίζονται στο δείγμα. Οι τρεις μεγάλες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες κατέχουν συνολικά το 25% στο δείγμα ελέγχου, ενώ αντίστοιχα η εγχώρια ελεγκτική ΣΟΛ ΑΕ κατέχει μόνη της το 44%. Πέραν της προσαρμογής των εγχώριων ελεγκτικών στις εξελίξεις, ο κύριος λόγος της μη κατοχής μεγαλύτερου μεριδίου στην αγορά από τις διεθνείς ελεγκτικές, πιστεύουμε ότι είναι το θεσμικό πλαίσιο που επικρατεί στην χώρα και αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα για τις πολυεθνικές ελεγκτικές. Δεν είναι τυχαίο ότι αυτές οι εταιρείες κατέχουν τεράστια ποσοστά σε χώρες κοινού δικαίου όπως είναι η Αγγλία και οι ΗΠΑ, εν αντιθέσει με τα μικρά μερίδια που κατέχουν στις χώρες κώδικα δικαίου όπως είναι για παράδειγμα η Ελλάδα, και η Ιταλία.

### 9.3 Σχέση επιχείρησης με τον ελεγκτή.

Ο ελεγκτής έπρεπε πλέον να στηριχθεί όχι μόνο στην δική του δουλειά, αλλά να συνεργαστεί πιο πολύ με τον εσωτερικό έλεγχο και να βασιστεί στην δουλειά των εμπειρογνομόνων όσον αφορά τις προβλέψεις και τις αποτιμήσεις. Οι αυξημένες απαιτήσεις των νέων προτύπων σημαίνουν ότι οι επιχειρήσεις θα έπρεπε να εμπιστευτούν έμπειρους και τεχνικά καταρτισμένους ελεγκτές, επηρεάζοντας κατ'αυτόν τον τρόπο και την αγορά ελέγχου.

Σχετικά με τον ελεγκτή, από τις αξιοσημείωτες παρατηρήσεις είναι ότι οι ελεγκτικές όντως αναγκασμένες από τον νόμο να αλλάζουν τον ελεγκτή ανά τακτά χρονικά διαστήματα, προβαίνουν σε αυτήν την αλλαγή, χωρίς ωστόσο να προκύπτει ισομερής κατανομή του



ελεγκτικού έργου ανάμεσα στους ελεγκτές. Στο 44% των περιπτώσεων (έντεκα περιπτώσεις) οι ελεγκτικές εταιρείες, επιλέγουν να χρησιμοποιούν τον ίδιο ελεγκτή, τον οποίο εναλλάσσουν με έναν δεύτερο, για να τον επαναφέρουν σύντομα. Στο 44% των περιπτώσεων (έντεκα περιπτώσεις) επιλέγουν κατά την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου 3<sup>ο</sup> ελεγκτή, ενώ στο υπόλοιπο 12% των περιπτώσεων (τρεις περιπτώσεις) επιλέγουν κατά την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου 4<sup>ο</sup> ελεγκτή.

Αναλύοντας περαιτέρω τα παραπάνω στοιχεία, διακρίνουμε ότι η εναλλαγή των προσώπων δεν συνοδεύεται από ισοκατανομή και ως προς τον έλεγχο.

Περίπτωση με εναλλαγή δύο ελεγκτών/ ελεγκτική εταιρεία.

Ελεγκτής	Ποσοστό ελέγχου %											
A	12,5	12,5	50,0	12,5	37,5	25,0	12,5	50,0	12,5	37,5	37,5	<b><u>27%</u></b>
B	87,5	87,5	50,0	87,5	62,5	75,0	87,5	50,0	87,5	62,5	62,5	<b><u>73%</u></b>

Περίπτωση με εναλλαγή τριών ελεγκτών/ ελεγκτική εταιρεία.

Ελεγκτής	Ποσοστό ελέγχου %											
A	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	<b><u>12%</u></b>
B	37,5	25,0	25,0	37,5	25,0	25,0	37,5	37,5	37,5	37,5	25,0	<b><u>32%</u></b>
C	50,0	62,5	62,5	50,0	62,5	62,5	50,0	50,0	50,0	50,0	62,5	<b><u>56%</u></b>

Περίπτωση με εναλλαγή τεσσάρων ελεγκτών/ ελεγκτική εταιρεία.

Ελεγκτής	Ποσοστό ελέγχου %											
A	12,5			12,5			12,5			<b><u>13%</u></b>		
B	12,5			12,5			12,5			<b><u>13%</u></b>		
C	25,0			25,0			12,5			<b><u>21%</u></b>		
D	50,0			50,0			62,5			<b><u>54%</u></b>		

Κατ'αυτόν τον τρόπο, στην περίπτωση όπου παρατηρείται χρήση δεύτερου ελεγκτή, αυτό γίνεται για λόγους επιβολής από τον νόμο, χωρίς να παρατηρείται ισομερής κατανομή στον έλεγχο, ο οποίος μοιράζεται ανάμεσα στους δύο ελεγκτές σε ποσοστά 73% προς 27%.

Στην περίπτωση όπου εμφανίζεται 3<sup>ος</sup> ελεγκτής τα ποσοστά διαμορφώνονται σε 56%, 32% και 12% αντίστοιχα.

Τέλος στην περίπτωση όπου έχουμε και 4<sup>ο</sup> ελεγκτή τα ποσοστά συμμετοχής στον έλεγχο είναι 54%, 21%, 12,5% και 12,5%.

Αυτή η ανισομέρεια δείχνει ότι υπάρχει μία σαφής προτίμηση από τις ελεγκτικές αλλά και από τις επιχειρήσεις προς το ίδιο πρόσωπο. Αυτό θα μπορούσε να υποδηλώνει ότι επιλέγονται πρόσωπα τα οποία γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων και επιτυγχάνουν καλύτερη απόδοση και μείωση χρόνου και κόστους κατά την ελεγκτική διαδικασία. Από την άλλη κάτι τέτοιο μπορεί να υποδηλώνει και οποιουδήποτε τύπου εξάρτηση. Ωστόσο, για να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με την επιλογή ελεγκτή θα χρειάζονταν μία περαιτέρω εις βάθος ανάλυση.

Τέλος, δεν φαίνεται να υπάρχει σύνδεση ανάμεσα στο είδος της ελεγκτικής γνώμης, όπως αυτή εκφράζεται μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ και στην επιλογή ελεγκτικής εταιρείας ή ελεγκτή.

## 9.4 Εξέταση της δουλειάς του ελεγκτή.

### 9.4.1 Είδη ελεγκτικής γνώμης.

Στην εξεταζόμενη περίοδο των οκτώ ετών για τις 25 εταιρείες του δείγματος είχαμε 200 διαχειριστικές χρήσεις οι οποίες ελέγχθηκαν από έντεκα διαφορετικές ελεγκτικές (δεκατρείς συνολικά, εκ των οποίων οι τρεις είχαν ίδιο αριθμό μητρώου). Το είδος της ελεγκτικής γνώμης που παρουσίασε την μεγαλύτερη συγκέντρωση ήταν η σύμφωνη γνώμη η οποία παρουσιάστηκε σε 112 διαχειριστικές με ποσοστό 56,50%. Η σύμφωνη γνώμη με έμφαση θέματος εμφανίστηκε σε 60 διαχειριστικές χρήσεις με ποσοστό 30%. Η γνώμη με επιφύλαξη παρατηρήθηκε σε 27 διαχειριστικές χρήσεις με ποσοστό εμφάνισης 14%, Τέλος, αδυναμία έκφρασης γνώμης εμφανίστηκε μία φορά και αφορούσε επίδικη υπόθεση για την οποία δεν μπορούσε να προκαθοριστεί η εξέλιξή της.

Τα αντίστοιχα ποσοστά ελεγκτικής γνώμης παρουσίασαν την παρακάτω κατανομή :

Είδος ελεγκτικής γνώμης	Διαχειριστικές Χρήσεις	Ποσοστό %
Γνώμη με έμφαση θέματος	60	30%
Σύμφωνη γνώμη	112	56,50%
Αδυναμία έκφρασης γνώμης	1	0,50%
Γνώμη με επιφύλαξη	27	14%

Μία περαιτέρω ανάλυση του είδους της ελεγκτικής γνώμης ανά έτος, μας δείχνει ότι κατά το έτος 2004 δεν υπήρξε άλλη γνώμη πέραν της γνώμης με επιφύλαξη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι κατά την χρονιά εκείνη όλες οι εταιρείες προέβησαν σε αναπροσαρμογές και επανυπολογισμό αξιών, οι οποίες επέφεραν μεγάλες μεταβολές σε όλα τα μεγέθη του ενεργητικού, καθώς και στην καθαρή θέση των επιχειρήσεων. Η γνώμη με επιφύλαξη παύει να εμφανίζεται μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ και ο λόγος είναι οι αυξημένες γνωστοποιήσεις από την πλευρά της εταιρειών, καθώς και το γεγονός ότι ο ελεγκτής πλέον δέχεται τα αποτελέσματα της δουλειάς των εμπειρογνομόνων, ως προς τις προβλέψεις και τις αποτιμήσεις. Εμφανίζεται ξανά κατά το έτος 2011, όπου παρατηρείται σε δύο επιχειρήσεις και ο λόγος είναι η αμφιβολία που εγείρουν οι ελεγκτές ως προς την δυνατότητα συνέχισης της δραστηριότητας. Η αγορά πλέον αρχίζει να βιώνει τις συνέπειες της δημοσιονομικής κρίσης η οποία απεικονίζεται στις οικονομικές καταστάσεις με ζημιές και έλλειψη ρευστότητας.

Η γνώμη με έμφαση παρουσιάζει φθίνουσα τάση από το έτος 2005, τόσο σε πλήθος επιχειρήσεων, όσο και σε πλήθος παρατηρήσεων, ενώ αντίθετα αυξάνεται η εμφάνιση της σύμφωνης γνώμης στις εκθέσεις των ελεγκτών μέχρι και το έτος 2010. Έτσι, επί του συνόλου δείγματος, η έκθεση ελέγχου με σύμφωνη γνώμη, από 20% που ήταν κατά το έτος 2005, έφτασε να καταλαμβάνει το 92% του δείγματος το έτος 2010. Κατά το έτος 2011 παρουσιάζεται μία μικρή αύξηση στον αριθμό των εταιρειών που είχαν γνώμη με έμφαση, καθώς και στο πλήθος των παρατηρήσεων λόγω δυσχέρειας των οικονομικών στοιχείων τους. Τέλος, αδυναμία έκφρασης γνώμης εμφανίζεται μόνο σε μία περίπτωση κατά το έτος 2005 και αφορά όπως αναφέρθηκε παραπάνω επίδικη απόφαση.

Η κατανομή των εταιρειών ανά είδος γνώμης και έτος απεικονίζεται παρακάτω:

Έτος	Γνώμη με έμφαση	Σύμφωνη γνώμη	Αδυναμία έκφρασης γνώμης	Γνώμη με επιφύλαξη
<b>2004</b>				25
<b>2005</b>	19	5	1	
<b>2006</b>	13	12		
<b>2007</b>	10	15		
<b>2008</b>	6	19		

<b>2009</b>	3	22	
<b>2010</b>	2	23	
<b>2011</b>	6	17	2

Ως προς τον συνολικό αριθμό παρατηρήσεων καθ'όλη την περίοδο καταμετρήθηκαν 224 παρατηρήσεις οι οποίες κατανεμήθηκαν με βάση το είδος της ελεγκτικής γνώμης. Οι περισσότερες παρατηρήσεις (125 στο σύνολο) εμφανίστηκαν κατά το έτος 2004, το οποίο είναι το τελευταίο έτος πριν την υιοθέτηση των ΔΛΠ από τις εισηγμένες. Αφορούσαν κυρίως αναπροσαρμογές αξιών, λαθεμένο τρόπο διενέργειας αποσβέσεων, αποτιμήσεις συμμετοχών καθώς και διαφορές στις προβλέψεις, στις επισφάλειες καθώς και στις αποζημιώσεις προσωπικού. Μετά το έτος 2005 παρατηρείται μείωση των παρατηρήσεων κατά 75% περίπου, οι οποίες αφορούν κυρίως επισημάνσεις για ανέλεγκτες οικονομικές χρήσεις, αρνητικές μεταβολές στα ίδια κεφάλαια, αναθεωρήσεις-αναδημοσιεύσεις των οικονομικών καταστάσεων, καθώς και λανθασμένους λογιστικούς χειρισμούς που αφορούν τα αποτελέσματα χρήσης.

Κατά το έτος 2005 οι παρατηρήσεις εμφανίζονται μειωμένες κατά 83% συγκριτικά με το έτος αφετηρίας 2004, ενώ συνεχίζουν να μειώνονται κατά 88% μέχρι και το έτος 2007. Πλέον ο κύριος όγκος των παρατηρήσεων αφορά επισημάνσεις για ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις, καθώς και μειώσεις των ιδίων κεφαλαίων ή επισημάνσεις για αρνητικά ίδια κεφάλαια. Από το 2007 και έπειτα μέχρι το 2010 εκλείπουν παρατηρήσεις που αφορούν χρεόγραφα, προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις, για αποζημιώσεις προσωπικού, διενέργειες αποσβέσεων, αποτιμήσεις συμμετοχών. Τέλος, κατά το έτος 2011 παρατηρείται μια μικρή αύξηση των παρατηρήσεων, οι οποίες όμως είναι αρκετά σοβαρές και αφορούν λόγους όπως είναι η μείωση των αποθεμάτων, αρνητικά ίδια κεφάλαια, μη συμμόρφωση με βασικούς χρηματοοικονομικούς δείκτες, υπέρογκες ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις. Πρόκειται δηλαδή για παρατηρήσεις που συνιστούν λόγους αδυναμίας συνέχισης της δραστηριότητας.

Η κατανομή του πλήθους των παρατηρήσεων ανά έτος και είδος γνώμης απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα:

Έτος	Γνώμη με έμφαση	Αδυναμία έκφρασης γνώμης	Γνώμη με επιφύλαξη
2004			125

2005	32	1	
2006	21		
2007	15		
2008	8		
2009	5		
2010	5		
2011	9		3
Σύνολα	95	1	128

Η κατανομή του πλήθους των παρατηρήσεων ανά έτος απεικονίζεται στο παρακάτω σχήμα:

Έτος	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Παρατηρήσεις	125	33	21	15	8	5	5	12

#### 9.4.2 Είδη των παρατηρήσεων

Ταξινομήσαμε τα είδη των παρατηρήσεων όπως αυτές αποτυπώθηκαν μέσα στις εκθέσεις των ελεγκτών και τα παραθέτουμε παρακάτω:

Αναπροσαρμογές αξιών. Αφορά αποτιμήσεις στις εύλογες αξίες σε γήπεδα, κτίρια, συσσωρευμένες αποσβέσεις και επιχορηγήσεις πάγιων επενδύσεων. Μαζί με τις αποσβέσεις επρόκειτο για την σημαντικότερη παρατήρηση που εμφανίστηκε κατά την χρονιά πριν την μετάβαση στα ΔΛΠ. Οι προσαρμογές που έγιναν στις οικονομικές καταστάσεις είχαν άμεσο αντίκτυπο στα αποτελέσματα χρήσης και στα ίδια κεφάλαια. Σε όλες των περιπτώσεις που αφορούσαν το εξεταζόμενο δείγμα παρατηρήθηκε αύξηση των αναπροσαρμοσμένων αξιών.

Αποτίμηση συμμετοχών. Αφορά κυρίως συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις και τα σχόλια στις παρατηρήσεις των ελεγκτών, είχαν να κάνουν με τον τρόπο που οι διοικήσεις των επιχειρήσεων επέλεξαν να αποτιμήσουν τις συμμετοχές αυτές (δηλαδή στην τρέχουσα αξία ή στην αξία κτήσης). Εδώ παρατηρήθηκαν λάθη στον χειρισμό και γενικά η εικόνα είναι ότι οι επιχειρήσεις επέλεξαν να προβούν στην αποτίμηση όχι με βάση τις λογιστικές αρχές, αλλά με γνώμονα τους ιδιαίτερους σκοπούς τους.

Χρεόγραφα-αξιόγραφα. Στην περίπτωση αυτή γίνεται αναφορά από τους ελεγκτές σχετικά με την αποτίμηση μετοχών, άυλων τίτλων κλπ. Οι ελεγκτές προβαίνουν σε παρατήρηση, στις περιπτώσεις όπου η αποτίμηση δεν έχει γίνει στην κατ'είδος χαμηλότερη τιμή μεταξύ της τιμής κτήσης και της τρέχουσας τιμής όπως ορίζεται με το αρθρ. 43 παρ.6 του Ν.2190/1920. Επιπλέον, γίνεται αναφορά όπου η αξία κτήσης ιδίων μετοχών που περιλαμβάνεται στον λογαριασμό “Χρεόγραφα” δεν εμφανίζονται αφαιρετικά των Ιδίων κεφαλαίων σύμφωνα με τον Ν.2190/1920. Τέλος, σε περιπτώσεις όπου παρατηρείται μείωση της αξίας των χρεογράφων. Αυτό το πεδίο αναλύθηκε μαζί με αυτό της αποτίμησης συμμετοχών.

Προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων. Εδώ παρατηρείται μη διενέργεια προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις ή μικρότερες προβλέψεις για καθυστερημένες απαιτήσεις. Συνέπεια των μικρότερων προβλέψεων είναι η βελτιωμένη εμφάνιση των αποτελεσμάτων χρήσεως.

Διαγραφή απαιτήσεων. Παρατηρήθηκε κατά πόσο οι επιχειρήσεις πέραν των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις, προβαίνουν στην διαγραφή και κατά πόσο αυτό επισημαίνεται στην έκθεση των ελεγκτών. Στις περισσότερες των περιπτώσεων αυτό συμβαίνει όταν μία εταιρεία απορροφάται από την μητρική και επιλέγεται η διαγραφή, προκειμένου τα υπόλοιπα που θα μεταφερθούν να ανταποκρίνονται στην πραγματική εικόνα της επιχείρησης. Το πεδίο αυτό αναλύθηκε μαζί με τις επισφαλείς απαιτήσεις

Ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις εταιρείας και θυγατρικών. Πρόκειται για μια τυπική επαναλαμβανόμενη παρατήρηση της οποίας η εμφάνιση ελαχιστοποιείται στις εκθέσεις των ορκωτών μετά την εφαρμογή του Ν.3556/2007, καθώς υπάρχει ανάλογη γνωστοποίηση στις οικονομικές καταστάσεις. Στόχος είναι να τονιστεί το ενδεχόμενο επιβολής πρόσθετων φόρων και προσαυξήσεων μετά την οριστικοποίηση του ελέγχου.

Προσαυξήσεις-φορολογικές ελαφρύνσεις. Αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου παρατηρείται από τους ελεγκτές αναγνώριση φορολογικών ελαφρύνσεων και κατ'επέκταση ετεροχρονισμένων φορολογικών απαιτήσεων. Επίσης, αναφέρονται πρόσθετοι φόροι και προσαυξήσεις που προέκυψαν από φορολογικούς ελέγχους παρελθόντων ετών τους οποίους είτε η εταιρεία τους δέχτηκε, είτε όχι και προσέφυγε στα διοικητικά δικαστήρια. Το πεδίο αυτό αναλύθηκε μαζί με τις ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις.

Ιδία κεφάλαια. Ουσιαστικά τα ίδια κεφάλαια επηρεάζονται από πολλά μεγέθη. Όπως π.χ. από τις αναπροσαρμογές αξιών ή τις αποτιμήσεις συμμετοχών που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ωστόσο ταξινομήθηκαν ως ξεχωριστή παρατήρηση και ομαδοποιήθηκαν περιπτώσεις όπου

συντρέχει λόγος εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 47 και 48 του Ν. 2190/1920. Το πεδίο αυτό δεν περιλαμβάνει περιπτώσεις που αφορούν δημιουργία ειδικών και έκτακτων αποθεματικών καθώς αυτά εξετάστηκαν χωριστά.

Αποθεματικά. Αναφέρουμε περιπτώσεις όπου υπάρχει επισήμανση για δημιουργία ειδικών και έκτακτων αποθεματικών. Η εμφάνισή τους στις οικονομικές καταστάσεις παίζει σημαντικό ρόλο, δεδομένου ότι μειώνει τα κέρδη. Σε πολλές περιπτώσεις αποτέλεσε εργαλείο μόχλευσης των κερδών από τις εταιρείες, ιδίως κατά την μετάβαση από τα τοπικά λογιστικά πρότυπα στα ΔΛΠ. Έγινε σύγκριση ανάμεσα στις παρατηρήσεις των ελεγκτών και στο τι συνέβη πραγματικά στις οικονομικές καταστάσεις κατά την περίοδο πριν αλλά και μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ.

Αποσβέσεις. Αφορά περιπτώσεις όπου δεν διενεργήθηκαν αποσβέσεις λόγω οικονομικής απαξίωσης, μη εκμετάλλευσης, μη διενέργεια σε λογαριασμούς εξόδων εγκατάστασης, μη διενέργεια για ποσά που προέκυψαν από υπεραξία απορρόφησης, ή διενέργεια λιγότερων αποσβέσεων σε ασώματες ακινητοποιήσεις, ή με μικρότερους συντελεστές από ότι προβλέπει ο Ν.2190/1920. Αντίθετα, παρατηρήθηκε διενέργεια επιπλέον αποσβέσεων λόγω λήξης εφαρμογής εγκυκλίου που αφορούσε μειωμένη απόσβεση κατά 50% σε πάγια των Π.Δ100/98 και Π.Δ299/2003 ή διενέργεια αποσβέσεων σε μεγαλύτερα από τα προβλεπόμενα χρονικά διαστήματα ή ακόμα και αποσβέσεις επιχορηγήσεων παγίων επενδύσεων πέραν των αναλογουσών.

Αποθέματα. Η παρατήρηση αυτή αφορά μη πρόβλεψη υποτίμησης της αξίας για βραδέως κινούμενα ή ακόμα και απαξιωμένα αποθέματα εμπορευμάτων, ετοιμών προϊόντων, πρώτων και βοηθητικών υλών. Παρατηρήθηκε η μη διενέργεια αποτίμησης σε βάρος των αποτελεσμάτων χρήσης και της καθαρής θέσης με τα αντίστοιχα ποσά. Αντίστοιχα, τονίζεται η υπερβολική μείωσή τους λόγω έλλειψης ρευστότητας, γεγονός που υποδηλώνει και αδυναμία συνέχισης της δραστηριότητας της επιχείρησης.

Πρόβλεψη αποζημίωσης προσωπικού. Εδώ οι ελεγκτές αναφέρονται στις περιπτώσεις εκείνες όπου οι επιχειρήσεις δεν προβαίνουν καθόλου σε πρόβλεψη για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία ή σε περιπτώσεις όπου κυρίως οι προβλέψεις των επιχειρήσεων υπολείπονται αυτών που ορίζονται με το άρθρο 42 του Ν.2190/1920. Συνέπεια των παραπάνω είναι να μην επιβαρύνονται τα αποτελέσματα χρήσης ή τα αποτελέσματα προηγούμενων χρήσεων καθώς και τα ίδια κεφάλαια με τα αντίστοιχα ποσά.

Αποτελέσματα χρήσης. Όπως και τα ίδια κεφάλαια επηρεάζονται από μια πληθώρα μεταβολών που συμβαίνουν στις οικονομικές καταστάσεις. Αναφερόμαστε χωριστά σε αυτά για δύο λόγους. Από την μία, προκειμένου να αναφερθούν οι τρόποι που αυτά επηρεάστηκαν από τις αναπροσαρμογές που έγιναν στις οικονομικές καταστάσεις και που αναλύθηκαν σε άλλα πεδία. Από την άλλη, προκειμένου να τονιστούν επισημάνσεις των ελεγκτών σχετικά με λαθεμένους λογιστικούς χειρισμούς με απευθείας καταχώρηση κονδυλίων στον ισολογισμό χωρίς την εκ των προτέρων εμφάνισή τους στα αποτελέσματα.

Αναθεώρηση οικονομικών καταστάσεων. Εδώ αναφέρονται παρατηρήσεις των ελεγκτών οι οποίες παρουσιάζονται μετά το 2004 και αφορούν επισημάνσεις για αναδημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων, λόγω λαθεμένων υπολογισμών που προέκυψαν στις ενδιάμεσες ή προγενέστερες δημοσιοποιημένες οικονομικές καταστάσεις. Οι αναμορφώσεις αυτές αφορούσαν επίσης διόρθωση λαθών ή παραλείψεων που προήλθαν κυρίως από συγχωνεύσεις θυγατρικών καθώς και λαθεμένες προβλέψεις σχετικά με υποχρεώσεις ή επανεκτιμήσεις της ωφέλιμης διάρκειας ζωής των παγίων. Οι καταστάσεις αυτές αναθεωρήθηκαν λαμβάνοντας υπόψη τα θέματα εξαίρεσης.

Αδυναμία συνέχισης της δραστηριότητας. Αφορά έμφαση θέματος από τους ελεγκτές σχετικά με την ύπαρξη ουσιώδους αβεβαιότητας που εγείρει αμφιβολία σχετικά με την ικανότητα της επιχείρησης να συνεχίζει να λειτουργεί. Τονίζεται δε, η ανάγκη λήψης άμεσων μέτρων από την διοίκηση προκειμένου να βελτιωθούν τα οικονομικά μεγέθη. Ο λόγος της έμφασης είναι οι ζημιές που εμφανίζονται στις σημειώσεις των οικονομικών καταστάσεων καθώς και οι αρνητικές ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες. Άλλοι λόγοι είναι ο κίνδυνος μείωσης αποθεμάτων, οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις προς ασφαλιστικούς οργανισμούς, τράπεζες, καθώς και οι μεγάλες οφειλές σε προσωπικό και προμηθευτές. Επίσης, κάθε αναφορά της διοίκησης για κατάθεση αίτησης υπαγωγής στο άρθρο 99 του Ν.3588/2007.

Λοιπές παρατηρήσεις. Εδώ συλλέχθηκαν εκείνες οι παρατηρήσεις που δεν ταξινομήθηκαν σε άλλη κατηγορία και αφορούν σημεία που χρήζουν ενδιαφέροντος από τους εξωτερικούς χρήστες. Δίνουν ενημέρωση για δανειακούς χρηματοοικονομικούς δείκτες, για περιπτώσεις που αφορούν επίδικες απαιτήσεις, για προκαταβολές σε μέλη της διοίκησης κατά παράβαση των διατάξεων κλπ. Επίσης, παρέχουν πληροφορίες που σχετίζονται με θέματα που αφορούν την πολιτική της επιχείρησης και έχουν να κάνουν με αλλαγή μεθόδου αποτίμησης αποθεμάτων, μη διανομή μερίσματος.



### 9.5 Ανάλυση των παρατηρήσεων.

Πριν την ανάλυση των παρατηρήσεων χρήσιμο θα ήταν να αναφερθούν επιγραμματικά λίγα πράγματα για το έτος πριν την πρώτη εφαρμογή των ΔΛΠ. Το πρότυπο IFRS 1 «Πρώτη Υιοθέτηση των Δ.Π.Χ.Π» προέβλεπε ότι κατά την πρώτη δημοσίευση οικονομικών καταστάσεων με I.F.R.S θα έπρεπε να παρουσιαστούν ολοκληρωμένα τα συγκριτικά στοιχεία για την προηγούμενη χρήση, καθώς τα στοιχεία του ισολογισμού κλεισίματος της προηγούμενης χρήσης, θα αποτελούσαν τον ισολογισμό έναρξης του έτους της πρώτης εφαρμογής των ΔΛΠ.

Έτσι λοιπόν το έτος 2004 αποτέλεσε την χρονιά προετοιμασίας για την μετάβαση των εταιρειών στα ΔΛΠ. Σε αυτό το πλαίσιο οι εταιρείες προέβησαν σε μία σειρά ενεργειών οι οποίες απεικονίζονται στις εκθέσεις των ελεγκτών. Κατά την χρήση αυτή σημειώθηκαν οι περισσότερες παρατηρήσεις συγκριτικά με τις επόμενες χρονιές του δείγματος. Κάποιες από τις παρατηρήσεις των ελεγκτών εξαντλήθηκαν σε αυτήν την χρονιά, χωρίς καμία αναφορά σε αυτές μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ.

Στον παρακάτω πίνακα απεικονίζουμε την σχέση ανάμεσα στο πλήθος των παρατηρήσεων ανά έτος και είδος παρατήρησης όπως αυτές εντοπίστηκαν στις εκθέσεις των ελεγκτών.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Αναπροσαρμογές	11	1						
Αποσβέσεις	17							
Αποτίμηση συμμετοχών	17	2						
Αποθέματα	6				1	1	1	1
Προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων	16	1	2		1			
Διαγραφή απαιτήσεων	1	1						
Πρόβλεψη αποζημίωσης προσωπικού	19							
Ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις	16	13	13	11	1	1	1	1
Ιδία κεφάλαια	6	4	3	2	1	1	1	2
Αποθεματικά	3							
Προσαυξήσεις φορολογικές ελαφρύνσεις		1	2	1			1	
Αναθεώρηση		6	1	1	1			

οικονομικών καταστάσεων				
Αδυναμία συνέχισης δραστηριότητας	2	1	1	4
Αποτελέσματα χρήσης	7			
Λοιπές παρατηρήσεις	6	4	1	3

### 9.5.1 Αναπροσαρμογή αξιών.

Μία σημαντική παρατήρηση ήταν η αναφορά των ελεγκτών στην αναπροσαρμογή της αξίας των κτιρίων, εγκαταστάσεων, γηπέδων κλπ. Αυτή η αναπροσαρμογή αξιών στις εύλογες αξίες δημιούργησε αναπροσαρμογή και στις αναπόσβεστες αξίες. Η ανάλυση μας την διαχωρίζει από τις αποσβέσεις που έγιναν στις παραπάνω αξίες, για τον λόγο ότι οι ελεγκτές στάθηκαν ξεχωριστά στις αποσβέσεις, εξαιτίας μιας πληθώρας διαφορετικών χειρισμών από τις επιχειρήσεις.

Στο πεδίο αυτό είχαμε 11 παρατηρήσεις, όπου σε όλες δηλώνεται αύξηση της αξίας κτίσεως των κτιρίων καθώς και των κινητών και άυλων περιουσιακών στοιχείων λόγω της αναπροσαρμογής που έγινε με βάση τις διατάξεις του Ν.2065/1992. Συνέπεια των αναπροσαρμογών είναι η εμφάνιση μεγαλύτερων αναπόσβεστων αξιών συγκριτικά με αυτές που θα προέκυπταν αν δεν είχαν γίνει οι αναπροσαρμογές. Οι διαφορές των αναπροσαρμογών καταχωρήθηκαν στον λογαριασμό “Διαφορές αναπροσαρμογής αξίας λοιπών περιουσιακών στοιχείων” επηρεάζοντας θετικά τα ίδια κεφάλαια.

Επιπλέον, σε πέντε περιπτώσεις οι διαφορές στις αναπροσαρμογές μείωσαν τις ζημίες χρήσης ή τις ζημίες προηγούμενων χρήσεων. Σε όλες τις περιπτώσεις πάντως βελτίωσαν την καθαρή θέση των επιχειρήσεων. Μάλιστα υπήρξε περίπτωση κατά την οποία, ενώ τα ίδια κεφάλαια κατέστησαν μικρότερα από το ½ του συνολικού καταβεβλημένου και υπήρξε λόγο εφαρμογής των διατάξεων του αρθρ. 47 Ν2190/1920, αυτό αναιρέθηκε λόγω των αναπροσαρμογών, οι οποίες τα επηρέασαν θετικά.

Η παρατήρηση σχετικά με τις αναπροσαρμογές, πέραν του 2004 εμφανίστηκε άλλη μια φορά κατά το έτος 2005. Εκεί οι ελεγκτές εφιστούν την προσοχή στο προσάρτημα των οικονομικών καταστάσεων, όπου γίνεται αναφορά στον προσδιορισμό της εύλογης αξίας των ακινήτων. Σε αυτήν την περίπτωση οι εύλογες αξίες αναπροσαρμόστηκαν κατά 30% περίπου.

Αιτία ήταν η παράληψη υπεραξίας από κτίρια και γήπεδα, η οποία επηρέασε θετικά την βάση για έναρξη των ΔΛΠ και αναπροσάρμοσε την καθαρή θέση της εν λόγω εταιρείας την 01/01/2005.

### 9.5.2 Αποσβέσεις.

Ως προς την διενέργεια αποσβέσεων είχαμε 17 παρατηρήσεις οι οποίες εμφανίστηκαν όλες κατά το έτος 2004 και αφορούσαν επισημάνσεις για τον τρόπο χειρισμού των αποσβέσεων.

Σε πέντε περιπτώσεις εταιρειών παρατηρήθηκε ότι οι συγχωνευθείσες επιχειρήσεις, θεωρώντας ότι εμπίπτουν στις διατάξεις του άρθρου 37 του Ν. 2784/2000 απεικόνισαν ζημία από αποτίμηση μετοχών ή αμοιβαίων η οποία είχε μεταφερθεί στον λογαριασμό “Λοιπά έξοδα εγκαταστάσεως” ή στους λογαριασμούς πολυετούς απόσβεσης. Εάν ακολουθούνταν οι διατάξεις του Ν. 2190/1920 η απόσβεση της παραπάνω ζημίας θα έπρεπε να βαρύνει την χρήση στην οποία προέκυψε.

Αντίθετα, σε δύο άλλες περιπτώσεις η υπεραξία που προέκυψε από την συγχώνευση των εταιρειών δεν αποσβέστηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 43 παρ. 4β του Κ.Ν. 2190/1920, δηλαδή εφάπαξ ή ισόποσα σε πέντε χρήσεις, αλλά αποσβέστηκε σε περίοδο μεγαλύτερη από την προβλεπόμενη (μάλιστα στην μία περίπτωση η απόσβεση γίνεται σε είκοσι χρήσεις).

Σε άλλες δύο περιπτώσεις η εταιρεία επέλεξε να μην διενεργήσει ή να διενεργήσει λιγότερες αποσβέσεις από ότι όφειλε. Έτσι παρατηρήθηκε μη διενέργεια αποσβέσεων στους λογαριασμούς εξόδων εγκατάστασης κατά την κλειόμενη χρήση του 2004, παρότι την προηγούμενη χρήση είχαν διενεργηθεί. Στην άλλη περίπτωση η εταιρεία επέλεξε να διενεργήσει λιγότερες αποσβέσεις στους λογαριασμούς των ασώματων ακινητοποιήσεων, επηρεάζοντας κατ’ ανάλογο τρόπο τα ίδια κεφάλαια.

Επίσης στους λογαριασμούς πολυετούς απόσβεσης συμπεριλήφθησαν έξοδα κοινοπρακτικού δανείου προηγούμενων χρήσεων. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ύπαρξη αναπόσβεστου υπόλοιπου σε ακίνητα τρίτων των οποίων η μίσθωση είχε λήξει σε προηγούμενη χρήση, χωρίς παράλληλη μεταφορά του ποσού αυτού στα αποτελέσματα των προηγούμενων χρήσεων.

Είχαμε περιπτώσεις μη διενέργειας αποσβέσεων λόγω οικονομικής απαξίωσης καθώς και μη διενέργεια σε εκτός εκμετάλλευσης πάγιο εξοπλισμό ή σε πάγιο εξοπλισμό ο οποίος βρίσκονταν σε αδράνεια λόγω διακοπής της παραγωγικής διαδικασίας. Αντίστοιχα, σε μία

περίπτωση είχαμε επιπλέον αποσβέσεις λόγω λήξης περιόδου εφαρμογής εγκυκλίου του υπουργείου οικονομικών που αφορούσε διενέργεια μειωμένων αποσβέσεων.

Σε λογαριασμό του ενεργητικού (υπεραξία επιχείρησης) παρατηρήθηκε ύπαρξη κονδυλίου που αφορούσε υπεραξία ενοποιούμενης από προηγούμενη χρήση, το οποίο έπρεπε να είχε αχθεί ισόποσα μέσα σε μία πενταετία. Ωστόσο, για αυτή την υπεραξία μέχρι 31/12/2004 δεν είχε διενεργηθεί καμία απόσβεση, με συνέπεια τα ενοποιημένα αποτελέσματα ίδια κεφάλαια να εμφανίζονται κατά λαθεμένο τρόπο αυξημένα. Σε άλλη εταιρεία επιλέχθηκε να διενεργηθούν αποσβέσεις με συντελεστή 5% ο οποίος προβλέπεται υπό προϋποθέσεις από το ΔΛΠ 22, αντί να επιλεχθεί συντελεστής 20% όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του Ν.2190/1920.

Σε άλλη περίπτωση όπου υπήρξε αναπροσαρμογή αξίας κτιρίων και εγκαταστάσεων στην εύλογη αξία, παρόλο που προέκυψε αύξηση της αξίας κτίσεώς τους, προκειμένου να μην επηρεαστούν αρνητικά τα αποτελέσματα και τα ίδια κεφάλαια, η εταιρεία δεν επέλεξε να διενεργήσει αποσβέσεις με βάση την αναπροσαρμοσμένη αξία. Αντίθετα, σε άλλη έκθεση ελεγκτή, επισημάνθηκε διενέργεια αποσβέσεων επιχορηγούμενων παγίων επενδύσεων, πέραν των αναλογουσών.

Από τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε ότι κατά την τελευταία χρονιά πριν την εφαρμογή των ΔΛΠ, οι επιχειρήσεις προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν τις αναπόσβεστες αξίες που προέκυψαν μέσα από τις αναπροσαρμογές, με τρόπο τέτοιο ώστε να εμφανίζουν μια ελκυστική εικόνα σχετικά με την καθαρή θέση. Πλην των περιπτώσεων όπου δεν διενεργούνται αποσβέσεις λόγω απαξίωσης ή αδράνειας του εξοπλισμού σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις ο τρόπος χειρισμού των αποσβέσεων από τις διοικήσεις δεν είναι ο ενδεδειγμένος.

### **9.5.3 Αποτίμηση συμμετοχών-χρεογράφων.**

Όπως και στα δυο προηγούμενα πεδία, το σύνολο σχεδόν των παρατηρήσεων εμφανίστηκε στο έτος 2004. Οι επισημάνσεις των ελεγκτών, αφορούν τον τρόπο με το οποίο οι εταιρείες χειρίστηκαν τις αποτιμήσεις συμμετοχών. Εδώ οι ελεγκτές στέκονται στο πώς αυτές επηρέασαν τα αποτελέσματα της τρέχουσας χρήσης και τα ίδια κεφάλαια. Ελέγχουν εάν για την διαφορά μεταξύ τιμής κτήσεως και τρέχουσας αξίας οι εταιρείες σχημάτισαν προβλέψεις υποτίμησης σε βάρος των αποτελεσμάτων και των ιδίων κεφαλαίων.

Όπως και με τις αποσβέσεις, οι περισσότερες αναφορές των ελεγκτών, δείχνουν ότι οι διοικήσεις των εταιρειών επέλεξαν τον ευνοϊκότερο για αυτές τρόπο αποτίμησης των συμμετοχών τους. Στις υπόλοιπες των περιπτώσεων έχουμε λάθος χειρισμό των διοικήσεων ως προς τον τρόπο απεικόνισης της αποτίμησης.

Στις περισσότερες περιπτώσεις (έξι παρατηρήσεις) επισημαίνεται ότι στους λογαριασμούς «συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις» καθώς και στον λογαριασμό «συμμετοχές σε άλλες μακροπρόθεσμες απαιτήσεις» υπάρχουν κονδύλια από αποτιμήσεις συμμετοχών για τα οποία η αποτίμηση δεν έγινε σύμφωνα με το άρθρο 43 παρ. 6 Ν. 2190/1920. Αντίθετα επιλέχθηκε η μεγαλύτερη τιμή, η οποία στην προκειμένη περίπτωση ήταν η τιμή κτήσης. Αποτέλεσμα της παραπάνω επιλογής ήταν να μην επιβαρυνθούν με την διαφορά τα αποτελέσματα και να επηρεαστούν θετικά τα ίδια κεφάλαια.

Με ανάλογο τρόπο, σε άλλη περίπτωση που αφορούσε μετοχές μη εισηγμένες, κατά παράβαση των διατάξεων που ορίζονται από το άρθρο 43 παρ. 6 του Ν2190/1920, η εταιρεία προτίμησε να προβεί στην αποτίμησή τους στην τρέχουσα αξία, γιατί σε αυτή την περίπτωση προέκυπτε μεγαλύτερη αξία σε σχέση με την τιμή κτήσης. Αντίθετα, υπήρξαν και δύο περιπτώσεις όπου ο ελεγκτής εντελώς πληροφοριακά, τονίζει ότι ορθά η αποτίμηση έγινε στην αξία κτήσεως η οποία ήταν μικρότερη από την λογιστική αξία όπως αυτή καταγράφηκε την 31/12.

Επίσης, επισημάνθηκε ότι στον λογαριασμό «Συμμετοχές σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις» που αφορούσε σε όμιλο, υπήρχε ποσό που αντιστοιχούσε στην αξία κτήσης συμμετοχής της μητρικής σε δύο εταιρείες, οι οποίες δεν είχαν ενοποιηθεί. Σε άλλη περίπτωση στους λογαριασμούς των συμμετοχών υπήρχαν ποσά τα οποία αφορούσαν επιχειρήσεις των οποίων οι οικονομικές καταστάσεις δεν ελέγχονταν από αναγνωρισμένους ελεγκτές.

Επιπλέον, τονίζεται περίπτωση όπου η εταιρεία προέβη σε αποτίμηση στην τρέχουσα τιμή στηριζόμενη στην προγενέστερη εκτίμηση των ελεγκτών, παρότι τον προηγούμενο χρόνο η αποτίμηση έγινε στην τιμή κτήσεως. Επίσης, σε ζημιές που προέκυψαν από αποτίμηση, αναφέρεται από τους ορκωτούς ότι, αυτές μεταφέρθηκαν σε μείωση της καθαρής της θέσης σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 του Ν. 2992\2002, και όχι σε βάρος των αποτελεσμάτων χρήσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 43 του Κ.Ν 2190\1920 και του άρθρου 28 του Π.Δ 186\1992.

Τέλος υπήρξε περίπτωση στην οποία επισημάνθηκε ότι η εταιρεία σε αντίθεση με την προηγούμενη χρήση σχημάτισε την προβλεπόμενη πρόβλεψη σε βάρος των αποτελεσμάτων

χρήσεως για υποτίμηση των συμμετοχών της, χωρίς ωστόσο να επιβαρυνθούν ως όφειλαν τα αποτελέσματα των προηγούμενων χρήσεων.

Κατά το έτος 2005 εντοπίζεται η τελευταία παρατήρηση, η οποία έχει καθαρά ενημερωτικό χαρακτήρα και αφορά τον λογαριασμό «επενδύσεις σε θυγατρικές». Τονίζεται ότι η εταιρεία ορθά δεν περιλαμβάνει στον παραπάνω λογαριασμό κονδύλι, που αφορά υποχρέωση συμμετοχής σε εταιρεία, γιατί τελεί υπό την προϋπόθεση λήψεως ισόποσου τραπεζικού δανείου, το οποίο κατά τον χρόνο του ελέγχου δεν είχε χορηγηθεί.

#### **9.5.4 Αποθέματα**

Στα αποθέματα ο κύριος όγκος των παρατηρήσεων εντοπίστηκε επίσης κατά το έτος 2004. Οι βασικές επισημάνσεις είχαν να κάνουν με την διενέργεια προβλέψεων για υποτιμήσεις στα αποθέματα, ενώ υπήρξε και παρατήρηση που αφορούσε σχόλιο για τον τρόπο αποτίμησης των αποθεμάτων. Στα υπόλοιπα έτη οι παρατηρήσεις σχετικά με τα αποθέματα αφορούσαν μία και μόνο εταιρεία (περίοδος 2008-2011) και είχαν να κάνουν με τον κίνδυνο μείωσης των αποθεμάτων και ότι αυτός ο κίνδυνος συνεπάγονταν για την συνέχιση της δραστηριότητας της επιχείρησης.

Αναλυτικότερα, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι παρατηρήσεις αφορούν στον εντοπισμό βραδέως κινουμένων αποθεμάτων ή ακίνητων υπολοίπων αποθεμάτων από προηγούμενες χρήσεις, για τα οποία δεν σχηματίστηκε πρόβλεψη υποτιμήσεως σε βάρος των αποτελεσμάτων. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η μη διενέργεια πρόβλεψης για ζημιά που θα προέκυπτε από αδυναμία πώλησής τους, είχε συνέπεια στα ίδια κεφάλαια τα οποία εμφανίζονται ισόποσα αυξημένα.

Στις υπόλοιπες των περιπτώσεων, οι παρατηρήσεις είχαν να κάνουν με αλλαγή στην μέθοδο αποτίμησης των αποθεμάτων όπου από την 01/01/2014 ακολουθήθηκε η μέθοδος του μέσου σταθμικού κόστους, ενώ μέχρι την προηγούμενη χρήση ακολουθούνταν η μέθοδος FIFO. Ωστόσο, τονίζεται από τους ελεγκτές ότι η επίδραση της παραπάνω αλλαγής ήταν ασήμαντη τόσο στα ενοποιημένα αποτελέσματα όσο και στην καθαρή θέση.

Μετά το έτος 2004 η επόμενη φορά που εμφανίστηκε παρατήρηση σχετική με τα αποθέματα, ήταν το έτος 2008 και είχε να κάνει με αναφορά στον κίνδυνο μείωσης των αποθεμάτων σε εταιρεία ιχθυοκαλλιέργειας. Κατά το έτος έναρξης εμφάνισής της, τονίζεται ότι δεν είναι εφικτή από τους ελεγκτές η εκτίμηση των πιθανών οικονομικών επιπτώσεων από τον κίνδυνο μείωσης των αποθεμάτων. Από το έτος 2009 γίνεται αναφορά στην ύπαρξη δυσχερειών

σχετικά με την προμήθεια ιχθυοτροφών, ενώ από το έτος 2010 και μετά, επισημαίνεται ότι τα αποθέματα παραμένουν ανασφάλιστα και τονίζεται πλέον η ένδειξη για αδυναμία συνέχισης της δραστηριότητας. Η συγκεκριμένη παρατήρηση επαναλήφθηκε τέσσερις φορές μέχρι την τελευταία χρόνια της εξεταζόμενης περιόδου, χωρίς η εταιρεία να συμμορφωθεί με τις υποδείξεις.

#### **9.5.5 Πελάτες και λοιπές απαιτήσεις.**

Η παρατήρηση αφορά τους λογαριασμούς πελάτες, χρεώστες, επισφαλείς - επίδικοι πελάτες, επιταγές σε καθυστέρηση, γραμμάτια σε καθυστέρηση, για τους οποίους δεν έχει γίνει καθόλου πρόβλεψη, ή η πρόβλεψη που έχει γίνει, υπολείπεται αυτής που θα έπρεπε να είχε σχηματιστεί. Οι ελεγκτές σε κάποιες περιπτώσεις παρουσιάζουν στην έκθεσή τους την άποψη της εταιρείας για τους λόγους που δεν δημιουργήθηκε πρόβλεψη, για περιπτώσεις μη ρευστοποίησης των απαιτήσεων αυτών. Επίσης, γίνεται αναφορά για περίπτωση μη διενέργειας προβλέψεων για απαίτηση από πελάτη ο οποίος υπάχθηκε στο άρθρο 99, καθώς και επίσης και για περιπτώσεις όπου υπήρξε διαγραφή απαιτήσεων.

Οι περισσότερες παρατηρήσεις εντοπίστηκαν στο έτος 2004, όπου στο μεγαλύτερο μέρος τους τονίζεται από τους ορκωτούς η πιθανή ζημία από την μη είσπραξή τους, η οποία θα επιβάρυνε ισόποσα τα αποτελέσματα και τα ίδια κεφάλαια. Οι επισημάνσεις αφορούν ακίνητα υπόλοιπα ή απαιτήσεις σε καθυστέρηση, για τις οποίες δεν σχηματίστηκε καθόλου πρόβλεψη σε περίπτωση απώλειας είσπραξής τους. Από την άλλη πλευρά οι εταιρείες δικαιολογούν την μη διενέργεια προβλέψεων, μέσα από τις ενέργειες που δηλώνουν ότι έχουν κάνει και καθιστούν βέβαιη την είσπραξή τους στο μεγαλύτερο μέρος τους (π.χ ασφαλιστήρια συμβόλαια, πιστωτική πολιτική, φιλικοί διακανονισμοί). Ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις στηρίζονται μόνο σε εκτιμήσεις οι οποίες δεν στοιχειοθετούνται.

Επίσης, υπήρξαν περιπτώσεις για τις οποίες έχει σχηματιστεί πρόβλεψη, η οποία ωστόσο κατά την γνώμη των ελεγκτών, δεν καλύπτει την ζημία που θα προέκυπτε από την μη είσπραξή τους. Το γεγονός ότι η πρόβλεψη για επισφαλείς απαιτήσεις υπολείπεται της αναγκαίας, είχε ως αποτέλεσμα την βελτιωμένη εικόνα των αποτελεσμάτων. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι στις περιπτώσεις επίδικων απαιτήσεων δεν έγινε καθόλου πρόβλεψη για επισφάλειες παρά την αβεβαιότητα της έκβασης αυτών των υποθέσεων. Τέλος, στον λογαριασμό “Επισφαλείς-Επίδικοι πελάτες και χρεώστες” υπήρξε παρατήρηση, που αφορούσε σε έλλειμμα ταμείου από παλιότερη χρήση, όπου ο ελεγκτής απλά αναφέρει τον μη σχηματισμό σχετικής πρόβλεψης, παρά την σοβαρότητα του ευρήματος.

Μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ παρατηρήθηκε ότι οι επισημάνσεις στις εκθέσεις των ορκωτών, σχετικά με τη διενέργεια προβλέψεων στους λογαριασμούς των πελατών και των απαιτήσεων σχεδόν εκμηδενίστηκαν. Πέραν μίας περίπτωσης η οποία αφορούσε επίδικη απόφαση, δεν υπήρξε παρατήρηση που να αφορούσε επισφαλείς απαιτήσεις. Ο λόγος είναι ότι πλέον υπάρχουν στις οικονομικές καταστάσεις γνωστοποιήσεις σε σχέση με το πεδίο αυτό. Πλέον, οι λιγοστές παρατηρήσεις είχαν να κάνουν με ποσά προκαταβολών για πωλήσεις, οι οποίες αφορούσαν την ελεγχόμενη χρήση και κατά τον χρόνο ελέγχου δεν είχαν ολοκληρωθεί ή μεταβιβαστεί, ή για περιπτώσεις στις οποίες υπήρχαν απαιτήσεις από πελάτες οι οποίοι υπαχθήκαν στο άρθρο 99 του Ν. 3588\2007 και δεν υπήρχε επίτευξη συμφωνίας σχετική με τις οφειλές, επομένως ούτε δυνατότητα σχετικής πρόβλεψης. Σε μία δε περίπτωση γίνεται αναφορά για διαγραφή μεγάλου ποσού υπολοίπου πελατών.

#### **9.5.6 Αποζημίωση προσωπικού.**

Επρόκειτο για την πολυπληθέστερη παρατήρηση στις εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών κατά την χρονιά πριν την υιοθέτηση των ΔΛΠ. Εντοπίστηκε στις 18 από τις 25 εξεταζόμενες εταιρείες του δείγματος, ενώ δεν υπήρξε ούτε μια παρατήρηση σχετική με πρόβλεψη αποζημίωσης προσωπικού, μετά την υιοθέτηση των νέων λογιστικών προτύπων. Αναφέρεται στην υποχρέωση που είχαν οι εταιρείες από το άρθρο 42 του Ν. 2190/1920 να διενεργήσουν πρόβλεψη αποζημίωσης προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία σε βάρος των αποτελεσμάτων χρήσης.

Οι εταιρείες στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν σχημάτιζαν την σχετική πρόβλεψη, προκειμένου να μην επιβαρύνουν τα αποτελέσματα χρήσης αλλά και την καθαρή θέση. Με αυτόν τον τρόπο κατάφεραν να εμφανίζουν μια ελκυστικότερη εικόνα για τους επενδυτές και γενικότερα για τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Στις περιπτώσεις δε όπου παρατηρήθηκε διενέργεια προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού, αυτές δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα, γιατί δεν ήταν αποτέλεσμα αναλογιστικών μελετών από εξειδικευμένο προσωπικό.

Από το σύνολο των εντοπισμένων παρατηρήσεων οι 10 αφορούσαν μη διενέργεια προβλέψεων λόγω εξόδου από την υπηρεσία. Οι υπόλοιπες είχαν να κάνουν με σχηματισμό πρόβλεψης για πρώτη φορά ή αφορούσαν πρόβλεψη η οποία υπολείπονταν αυτής που θα προέκυπτε αν υπολογιζόταν, για το σύνολο του προσωπικού. Εδώ η σχηματισμένη πρόβλεψη αφορούσε κατά κύριο λόγο περιπτώσεις προσωπικού που θεμελιώνει δικαίωμα συνταξιοδότησης κατά την επόμενη χρήση ή περιπτώσεις αποζημίωσης λόγω πρόωρης



εξόδου από την υπηρεσία και όχι το σύνολό του προσωπικού. Τέλος, υπήρξε και μία περίπτωση παρατήρησης όπου η σχηματισμένη πρόβλεψη ήταν μεγαλύτερη από την προβλεπόμενη.

Μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ δεν υπάρχει ούτε μία περίπτωση στην οποία να εντοπίζεται παρατήρηση από τους ελεγκτές. Πλέον στις οικονομικές καταστάσεις εμφανίζονται κονδύλια παροχών εξόδου του προσωπικού από την υπηρεσία, το κόστος των οποίων καθορίζεται με βάση τις εκτιμήσεις αναλογιστικών μελετών, οι οποίες πραγματοποιούνται στο τέλος κάθε χρήσης. Το κόστος δε, αναγνωρίζεται άμεσα και μεταφέρεται στα αποτελέσματα στις περιπτώσεις όπου οι παροχές είναι κατοχυρωμένες, δηλαδή δεν εξαρτώνται από μελλοντική απασχόληση, διαφορετικά αποσβένεται με βάση στην σταθερή μέθοδο.

### 9.5.7 Ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις

Είναι το πεδίο στο οποίο επισημάνθηκε το μεγαλύτερο πλήθος παρατηρήσεων, καθώς επί συνόλου 224 παρατηρήσεων η συγκεκριμένη σημείωση εμφανίστηκε στις εκθέσεις των ελεγκτών 59 φορές. Εδώ ο ελεγκτής ενημερώνει τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων σχετικά με τις ανέλεγκτες χρήσεις και τις διαδικασίες των φορολογικών ελέγχων των εταιρειών από τις αρχές. Τονίζεται δε αναλυτικά για ποιες χρήσεις και ποιες εταιρείες, οι φορολογικές υποχρεώσεις δεν έχουν καταστεί οριστικές.

Στο θεωρητικό σκέλος της εργασίας, όταν αναφερθήκαμε στο κομμάτι του θεσμικού πλαισίου, διακρίναμε ότι η Ελλάδα ανήκει στις λεγόμενες χώρες κώδικα νόμου. Εδώ τα λογιστικά πρότυπα υπάγονται στον αστικό κώδικα, είναι αυστηρά ρυθμισμένα και οι λογιστικοί κανονισμοί έχουν ενσωματωθεί στους νόμους. Οι οικονομικές καταστάσεις δεν έχουν ενδιαφέρον μόνο για τους χρήστες, αλλά και για τις φορολογικές αρχές, καθώς αποτελούν σημαντική πηγή άντλησης κρατικών εσόδων. Η σημαντικότητα της συγκεκριμένης παρατήρησης έγκειται στο γεγονός ότι η ύπαρξη εκκρεμών φορολογικών υποχρεώσεων μπορεί να προσθέσει καινούργια βάρη στις εταιρείες, επηρεάζοντας κατ'αυτόν τον τρόπο την κερδοφορία και κατ'επέκταση τον τρόπο λειτουργίας τους. Η ύπαρξη δε ανέλεγκτων χρήσεων μπορεί να αποτελέσει αποτρεπτικό παράγοντα για κάποιον που μπορεί να θέλει να επενδύσει στην εταιρεία.

Το αξιοσημείωτο είναι ότι πριν το έτος υιοθέτησης των ΔΛΠ, οι ανέλεγκτες χρήσεις σε μερικές περιπτώσεις έφταναν μέχρι και το έτος 1997. Συνέπεια αυτού, ήταν να μην μπορούν να εκτιμηθούν με ακρίβεια τυχόν καταλογισμοί φόρων, ενώ παράλληλα υπήρχε αδυναμία

οριστικοποίησης της φορολογικής θέσης των ομίλων ή των εταιρειών. Μετά την εφαρμογή των νέων προτύπων οι ανέλεγκτες χρήσεις εμφανίζαν σταδιακά, όλο και μικρότερο χρονικό εύρος. Η λογιστική βάση πλέον διαχωρίζεται από την φορολογική, ενώ αναγνωρίζεται αναβαλλόμενη φορολογία σε διαφορές μεταξύ της λογιστικής αξίας περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων και των αντίστοιχων χρησιμοποιούμενων φορολογικών βάσεων για τον υπολογισμό των φορολογητέων κερδών.

Φτάνοντας στο έτος 2007 το οποίο είναι το τελευταίο έτος στο οποίο υπάρχει ακόμα σημαντικό πλήθος αυτής της παρατήρησης, διακρίναμε ότι επί συνόλου 11 παρατηρήσεων, οι 7 αφορούσαν ανέλεγκτες χρήσεις από το 2005 και μετά. Αυτό αποτελεί άλλη μία ένδειξη ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι στραμμένες προς τους επενδυτές, καθώς λιγότερες ανέλεγκτες χρήσεις συνεπάγονται και λιγότερες πιθανότητες επιβολής πρόσθετων φόρων κατά τον χρόνο που αυτές θα εξεταστούν και επομένως περισσότερο ενδιαφέρον από τους επενδυτές. Μετά το 2008 η συγκεκριμένη παρατήρηση σχεδόν παύει να εμφανίζεται στις εκθέσεις των ελεγκτών, καθώς υπάρχει σχετική γνωστοποίηση στις οικονομικές καταστάσεις.

Τα σχόλια των ελεγκτών στο συγκεκριμένο πεδίο πέραν της ενημέρωσης που παρείχαν σχετικά με τις ανέλεγκτες χρήσεις, σε δύο περιπτώσεις αφορούσαν και ενημέρωση για μη αποδοχή από την πλευρά της διοίκησης πρόσθετων φόρων και προστίμων που προέκυψαν από ολοκλήρωση φορολογικού ελέγχου. Σε άλλη μία δε περίπτωση, ο ελεγκτής για τρεις συνεχόμενες χρονιές αναφέρει ετεροχρονισμένες φορολογικές ελαφρύνσεις.

### **9.5.8 Ιδία κεφάλαια.**

Σχετικά με τον έμμεσο τρόπο επηρεασμού των ιδίων κεφαλαίων και της καθαρής θέσης των εταιρειών, (δηλαδή πώς αυτά επηρεάζονται μέσα από τις αποτιμήσεις, τις αποσβέσεις, τις προβλέψεις κλπ) αναφερθήκαμε παραπάνω. Σε αυτό το πεδίο συγκεντρώθηκαν και αναλύθηκαν οι παρατηρήσεις των ορκωτών ελεγκτών που αφορούσαν περιπτώσεις όπου τα ίδια κεφάλαια κατέστησαν μικρότερα από τα προβλεπόμενα, συγκριτικά με το συνολικό καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο. Επρόκειτο δηλαδή για περιπτώσεις όπου το διοικητικό συμβούλιο με βάση την ισχύουσα νομοθεσία υποχρεούται να συγκαλέσει γενική συνέλευση προκειμένου να παρθούν περαιτέρω αποφάσεις για το μέλλον της εταιρείας.

Μαζί με την παρατήρηση για ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις, είναι οι μοναδικές για τις οποίες γίνεται αναφορά από τους ελεγκτές καθόλη την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Στο αναλυόμενο δείγμα οι παρατηρήσεις που σχετίζονταν με μείωση των ιδίων κεφαλαίων

κάτω του επιτρεπτού εμφανίστηκαν σε 9 εταιρείες. Οι περισσότερες παρατηρήσεις αφορούσαν θυγατρικές, για τις οποίες το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων ήταν μικρότερο του 1/10 ή του 1/2 του συνολικού καταβεβλημένου κεφαλαίου ή εμφάνιζαν αρνητικά κεφάλαια με συνέπεια να συντρέχουν οι λόγοι εφαρμογής των αρθρ. 47 & 48 του Ν2190/1920.

Στο παρακάτω σχήμα απεικονίζονται ανά έτος οι παρατηρήσεις που αφορούσαν τα άρθρα 47 & 48 του Ν.2190/1920, όπως αυτές εντοπίστηκαν στις εκθέσεις. Οπού σε παρένθεση (Θ) γίνεται αναφορά σε θυγατρικές και όπου σε παρένθεση (ΟΜ) γίνεται αναφορά σε όμιλο.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Κεφάλαια μικρότερα 1/10	G (Θ) M (Θ)	G (Θ)	G(Θ)	---	---	---	---	---
Κεφάλαια μικρότερα 1/2	I (ΟΜ)	---	---	---	---	---	---	---
Αρνητικά κεφάλαια	K (Θ)	K (Θ)	K (Θ)	K (Θ)	K (Θ)	K (Θ)	X (Θ)	S(ΟΜ)
	N (Θ)	L (Θ)	X(Θ)	X (Θ)	X (Θ)	X (Θ)		X (Θ)
	S (Θ)	M (ΟΜ)						

Υπήρξαν δύο περιπτώσεις που αφορούσαν όμιλο, όπου γίνονταν αναφορά για αρνητικά κεφάλαια. Ο ένας δε από αυτούς ενώ κατά το έτος 2004 εμφάνισε κεφάλαια μικρότερα του 1/10 σε επίπεδο θυγατρικών, το έτος 2005 παρουσίασε αρνητικά κεφάλαια σε επίπεδο ομίλου, πριν τελικά συμμορφωθεί με τις υποδείξεις των ελεγκτών. Η δεύτερη περίπτωση μετά την παρατήρηση για αρνητικά κεφάλαια σε θυγατρικές το 2004 και την συμμόρφωσή με αυτήν την επισήμανση, ξαναεμφάνισε αρνητικά κεφάλαια σε επίπεδο ομίλου κατά το έτος 2011. Σε αυτήν την περίπτωση τονίστηκε από τους ελεγκτές ότι ο όμιλος και οι εταιρείες αντιμετωπίζουν κίνδυνο για την ομαλή συνέχιση της δραστηριότητάς τους.

Οι αξιοσημείωτες περιπτώσεις που αφορούσαν θυγατρικές με αρνητικά κεφάλαια ήταν δύο. Σε αυτές η συγκεκριμένη παρατήρηση επαναλήφθηκε για έξι χρονιές, με συμμόρφωση τελικά προς τις υποδείξεις των ελεγκτών στην μία από τις δύο περιπτώσεις. Στην δεύτερη περίπτωση

για τις θυγατρικές εταιρείες, συνέτρεχαν λόγοι ανάκλησης της άδειας λειτουργίας τους με βάση το Κ.Ν.2190/20, εξαιτίας των σωρευμένων ζημιών. Η διοίκηση της μητρικής, παρότι θεωρούσε σύμφωνα με δήλωσή της, δεδομένη την υποστήριξη των θυγατρικών, δεν είχε προβεί σε καμία ενέργεια μέχρι το τελευταίο έτος της εξεταζόμενης περιόδου, προκειμένου να αρθούν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των άρθρων 47 & 48 του Ν. 2190/20.

Σε σχέση με την μείωση των ιδίων κεφαλαίων κάτω από το 1/10 πέραν της μίας περίπτωσης που αφορούσε θυγατρική ομίλου και αναλύθηκε παραπάνω, υπήρξε άλλη μία περίπτωση όπου η παρατήρηση εμφανίστηκε για τρεις χρονιές πριν η εταιρεία τελικά συμμορφωθεί. βελτιώνοντας την καθαρή της θέση.

Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η μνημόνευση που κάνει ο ελεγκτής στις σημειώσεις ομίλου, μετά την επισήμανσή του για ανάγκη εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 47 του Ν2190/1920, λόγω μείωσης των ιδίων κεφαλαίων κάτω του 1/2 του καταβεβλημένου μετοχικού. Εκεί δηλώνεται από τον όμιλο ότι αναιρούνται οι λόγοι εφαρμογής των διατάξεων του παραπάνω νόμου, γιατί μετά την μετατροπή των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τα ΔΠΧΠ, το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων είναι μεγαλύτερο από το 1/2 του καταβεβλημένου Μετοχικού Κεφαλαίου. Ο προφανής λόγος της παραπάνω αλλαγής είναι οι σχετικές αναμορφώσεις στα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού τα οποία βελτίωσαν την καθαρή θέση του εν λόγω ομίλου.

#### **9.5.9 Ειδικά και έκτακτα Αποθεματικά.**

Με βάση τον Ν.2601/1998 οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να μεταφέρουν τουλάχιστον 5% από τα κέρδη τους στον λογαριασμό του τακτικού αποθεματικού, μέχρι αυτό να ισούται με το 1/3 του μετοχικού κεφαλαίου. Ωστόσο, κατά την διαδικασία μετάβασης στα ΔΛΠ οι επιχειρήσεις προέβησαν σε αναπροσαρμογές της κατηγοριοποίησης των αποθεματικών τους κεφαλαίων. Παρατηρήθηκαν πολλές εγγραφές κονδυλίων στους λογαριασμούς των ειδικών και των αφορολόγητων αποθεματικών. Αυτά τα ποσά αφορούσαν κέρδη τα οποία προκειμένου να μην φορολογηθούν σύμφωνα με το ισχύον φορολογικό καθεστώς, ή προκειμένου να φορολογηθούν με χαμηλότερο φορολογικό συντελεστή από τον ισχύοντα, εγγράφτηκαν από τις εταιρείες στους λογαριασμούς των έκτακτων και των ειδικών αποθεματικών.

Απέναντι σε αυτήν την τακτική των επιχειρήσεων, θα περίμενε κανείς και μία ανάλογη αποτύπωση στις εκθέσεις των ελεγκτών. Ωστόσο αυτό που παρατηρήθηκε είναι οι φτωχές επισημάνσεις των ελεγκτών σχετικά με αυτό το πεδίο. Σε μία μόνο περίπτωση ο ελεγκτής

κάνει λόγο για δημιουργία έκτακτου αποθεματικού το οποίο μείωσε τα κέρδη. Σε αυτή παρατηρήθηκε αύξηση του λογαριασμού των έκτακτων αποθεματικών κατά 420% περίπου. Στις άλλες δύο περιπτώσεις όπου εντοπίστηκαν παρατηρήσεις σχετικές με τους λογαριασμούς των ειδικών αποθεματικών, αυτές είχαν να κάνουν με αποτύπωση λογιστικών χειρισμών από την πλευρά των επιχειρήσεων.

Στην μία γίνεται αναφορά για ζημία που προέκυψε κατά την αποτίμηση των συμμετοχών της μητρικής, η οποία σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 15 του Ν. 3229/2004 συμψηφίστηκε με το ειδικό αποθεματικό αναπροσαρμογής της αξίας των ακινήτων. Η απομένουσα ακάλυπτη διαφορά καταχωρήθηκε απευθείας σε χρέωση ειδικού λογαριασμού των ιδίων κεφαλαίων προς μελλοντικό συμψηφισμό. Στην άλλη περίπτωση αναφέρεται ότι η ζημία που προέκυψε από τη αποτίμηση και την πώληση συμμετοχών δεν καταχωρήθηκε στα αποτελέσματα χρήσεως, όπως προβλέπεται από το άρθρο 43 παρ. 6 του Ν.2190/1920, αλλά μεταφέρθηκε απ' ευθείας σε λογαριασμό αποθεματικών των ιδίων κεφαλαίων, όπως προβλέπεται από το άρθρο 38 του Ν. 2238/1994, με συνέπεια τα κέρδη της περιόδου να εμφανίζονται μειωμένα.

Ωστόσο, στο πλαίσιο της εργασίας, τα ευρήματα από την εξέταση σχετικά με τις μεταβολές που υπήρξαν στους λογαριασμούς των αποθεματικών, κατά την περίοδο πριν την υιοθέτηση των ΔΛΠ καθώς και αμέσως μετά ήταν ενδιαφέροντα. Εντοπίστηκε ότι, μόλις σε 5 περιπτώσεις της περιόδου σύγκρισης τα έκτακτα αποθεματικά παρέμειναν αμετάβλητα ή εμφανίστηκαν μειωμένα. Στις υπόλοιπες των περιπτώσεων οι αυξήσεις που εμφανίζονται είναι σημαντικές όχι μόνο σε ποσοστά (τα οποία σε κάποιες περιπτώσεις ξεπερνούν το 400%), αλλά και σε απόλυτους αριθμούς. Για παράδειγμα, ποσοστό μεταβολής της τάξεως του 13,08% σε εταιρία του δείγματος, αντιστοιχεί σε 82 εκ. ευρώ, ποσό το οποίο θα είχε τεράστιες φορολογικές συνέπειες αν η εταιρεία το υπολόγιζε ως φορολογητέο κέρδος. Αξιοσημείωτο είναι ότι μία από τις εταιρείες που εμφάνισε αύξηση αποθεματικών της τάξεως του 455% κατά το έτος μετάβασης στα ΔΛΠ, μετέπειτα και σχεδόν καθόλη την διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, παρουσίαζε ίδια κεφάλαια μικρότερα από τα προβλεπόμενα, μέχρι που αυτά κατέστησαν αρνητικά, εμφανίζοντας σοβαρές ενδείξεις αδυναμίας συνέχισης της δραστηριότητάς της.

Στο παρακάτω σχήμα απεικονίζονται οι μεταβολές στα Αφορολόγητα και έκτακτα αποθεματικά ειδικών διατάξεων κατά την περίοδο πριν και μετά την υιοθέτηση των ΔΛΠ.

ΚΩΔ. ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	2004 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ 2003	2005 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ 2004	ΚΩΔ. ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ	2004 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ 2003	2005 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ 2004
A	52,95%	-2,43%	N	22,75%	4.07%
B	1.89%	-----	O	8,78%	-----
C	-2,00%	0,70%	P	8,42%	3.63%
D	23,08%	134,89%	Q	45.99%	23,17%
E	-----	-22,20%	R	9.14%	-----
F	1,15%	107,00%	S	-----	-6,62%
G	-----	-----	T	-51,70%	-----
H	241.93%	35.80%	U	34,96%	-1,73%
I	57,53%	-----	V	13,07%	-----
J	8,21%	65,22%	W	7,00%	43,11%
K	24,40%	38,12%	X	23,17%	455,00%
L	10,60%	-9.40%	Y	-34,61%	-----
M	-----	-----			

#### 9.5.10 Αναδημοσίευση οικονομικών καταστάσεων.

Η μετάβαση στα ΔΛΠ ήταν μία πολύπλοκη διαδικασία για τις επιχειρήσεις, όπου κατά την διάρκειά της έγιναν προσαρμογές στα λογιστικά μεγέθη που επηρέασαν τα στοιχεία του ισολογισμού και την εικόνα των επιχειρήσεων. Η αναδημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων υπαγορεύτηκε από την ανάγκη για διόρθωση λαθών που προέκυψαν κατά την διαδικασία την πρώτης προσαρμογής, καθώς και λόγω πρόσθετων πληροφοριών που παρέχονταν σε σχέση με προηγούμενες δημοσιεύσεις. Φυσικό επακόλουθο ήταν κατά το έτος 2005 να εντοπιστούν στις εκθέσεις των ελεγκτών οι περισσότερες παρατηρήσεις. Στις σημειώσεις τους οι ελεγκτές παραπέμπουν στο προσάρτημα των οικονομικών καταστάσεων, σχετικά με τους λόγους που οι εταιρείες προέβησαν στην αναδημοσίευσή τους.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι ένας από τους βασικότερους λόγους των αναδρομικών διορθώσεων είναι η διαφοροποίηση που επήλθε στην ενοποιημένη και απλή καθαρή θέση, λόγω των

αναμορφώσεων των κονδυλίων κατά την 31/12/2004, προκειμένου τα στοιχεία να καταστούν συγκρίσιμα. Διορθώσεις έγιναν και στις ενδιάμεσες οικονομικές καταστάσεις του 2005 λόγω πρόσθετων προσαρμογών σε σχέση με τις προηγούμενες. Στα προσαρτήματα γίνονται αναφορές τόσο σε διορθώσεις που επηρέασαν τα ίδια κεφάλαια και την καθαρή θέση, όσο και σε μεταβολές ή λογιστικούς χειρισμούς οι οποίοι δεν είχαν καμιά επίδραση σε αυτά ή είχαν αμελητέα επίδραση.

Έτσι λοιπόν ως προσαρμογές που αναφέρονται ότι είχαν σημαντική επίδραση στις οικονομικές καταστάσεις και οδήγησαν στην επαναδημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων ήταν οι εξής:

- Επανυπολογισμός αποσβέσεων λόγω λάθους αρχικού υπολογισμού.
- Επανεκτιμήσεις ακινήτων στην εύλογη αξία με ανάλογες επιπτώσεις στην καθαρή θέση και στα ίδια κεφάλαια.
- Προβλέψεις για επισφαλείς απαιτήσεις, αποζημιώσεις προσωπικού.
- Μείωση στα επενδυμένα κεφάλαια λόγω της επανεκτίμησης της δυνατότητας ανακτησιμότητας του ποσού που είχε υπολογιστεί ως αναβαλλόμενη απαίτηση.
- Διαγραφές εξόδων πολυετούς απόσβεσης, διαγραφές άυλων.
- Διαφορές από φορολογικούς ελέγχους για τους οποίους δεν είχε σχηματιστεί προγενέστερη πρόβλεψη.
- Αποκλίσεις στον υπολογισμό του προϋπολογιστικού κόστους των έργων καθώς και στο συμβατικό τίμημα με αποτέλεσμα τον επηρεασμό των εσόδων ή το κόστος κατασκευής.
- Επανεκτίμηση της ωφέλιμης διάρκειας ζωής του τεχνικού εξοπλισμού, καθώς και των αντίστοιχων επιχορηγήσεων λόγω της αλλαγής του νομοθετικού πλαισίου.
- Ποσά που αφορούσαν διόρθωση των δικαιωμάτων μειοψηφίας με αντίστοιχη μείωση των σωρευμένων κερδών.
- Κέρδη συμμετοχών τα οποία δεν επαλειφθηκαν από τα αποτελέσματα κατά την ενοποίηση.

Στην άλλη κατηγορία περιλαμβάνουμε ανακατατάξεις στα κονδύλια ισολογισμού, οι οποίες προκλήθηκαν από τακτοποιήσεις προηγούμενων λογιστικών χειρισμών και λάθη

ορθής εμφάνισης και δεν είχαν καμία επίδραση στα αποτελέσματα ή η επίδρασή τους ήταν αμελητέα και αφορούσαν:

- Διορθώσεις που αφορούσαν γραμμάτια εισπρακτέα και επιταγές εισπρακτέες οι οποίες πριν την αναμόρφωση εμφανίζονταν στις “λοιπές απαιτήσεις” ενώ μετά την αναμόρφωση εμφανίζονται σε λογαριασμό “Απαιτήσεις από πελάτες”.
- Μεταφορά μακροπρόθεσμων δανείων στον λογαριασμό “Βραχυπρόθεσμα δάνεια”.
- Μείωση φόρων πληρωτέων με ισόποση αύξηση του λογαριασμό “Λοιπές υποχρεώσεις”.
- Ποσά που αφορούσαν προμηθευτές και λοιπές απαιτήσεις τα οποία είχαν συμπεριληφθεί στην καθαρή θέση.
- Επαναφορά στον ισολογισμό, εξόδων πρώτης εγκαταστάσεως τα οποία στις αρχικές οικονομικές καταστάσεις είχαν αχθεί στα αποτελέσματα χρήσεως.
- Μεταφορά στα έξοδα, τόκων κατασκευαστικής περιόδου που είχαν αρχικώς καταχωρηθεί στο κόστος κατασκευής ενσώματων ακινητοποιήσεων.
- Διορθώσεις καταχωρήσεως προκαταβολής σε προμηθευτή, η οποία καταχωρήθηκε στον λογαριασμό του ενεργητικού «Ενσώματα Πάγια», ενώ έπρεπε να καταχωρηθεί σε εξόφληση του εν λόγω προμηθευτή.
- Ανακατατάξεις μικροποσών προκειμένου να διορθωθούν εκ παραδρομής λάθη λογιστικών χειρισμών και να υπάρξει σωστή απεικόνιση των λογαριασμών.

Από τα παραπάνω παρατηρούμε ότι στις οικονομικές καταστάσεις περιέχεται ικανοποιητική περιγραφική ανάλυση σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τις επιχειρήσεις στην αναδημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων. Εδώ, ο ελεγκτής στην έκθεσή του, πέραν των περιπτώσεων όπου γίνεται αναφορά για ενδιάμεσες οικονομικές καταστάσεις οι οποίες είναι εκτός πεδίου ελέγχου και επομένως δεν εκφέρει γνώμη, στις υπόλοιπες περιπτώσεις απλά επιβεβαιώνει τις αλλαγές που δηλώνουν οι επιχειρήσεις.

#### **9.5.11 Αδυναμία συνέχισης της δραστηριότητας.**

Ένα από τα βασικά θέματα που διαχρονικά συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον του ελέγχου είναι η εκτίμηση σχετικά με την συνέχιση της δραστηριότητας της επιχείρησης. Μετά την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 η εκτίμηση από τον ελεγκτή αυτής της παραδοχής απέκτησε ιδιαίτερη σημασία τόσο για την εταιρία και τις προοπτικές της, όσο και για το



επενδυτικό κοινό. Η εξεταζόμενη περίοδος περικλείει και ένα χρονικό διάστημα το οποίο συνέπεσε με την κρίση χρέους στην Ελλάδα και την μείωση των δυνατοτήτων από τις επιχειρήσεις να προσελκύσουν νέα κεφάλαια. Αυτό το περιβάλλον σε συνδυασμό με τον υπέρογκο τραπεζικό δανεισμό δημιούργησε μια ασφυκτική κατάσταση για τις επιχειρήσεις. Με τα σημάδια της οικονομικής ύφεσης εμφανή (πτώση πωλήσεων, μείωση αποθεμάτων, έλλειψη ρευστότητας κλπ) οι ελεγκτές θα έπρεπε να είναι πολύ προσεκτικοί ως προς τις εκτιμήσεις τους. Ως φυσική συνέπεια των παραπάνω, αναφέρεται ότι όλες οι παρατηρήσεις σχετικά με την δυνατότητα συνέχισης της δραστηριότητας εντοπίστηκαν μετά το έτος 2008.

Στο εξεταζόμενο δείγμα το σύνολο των παρατηρήσεων ήταν οκτώ και αφορούσαν τέσσερις επιχειρήσεις, εκ των οποίων στην μία περίπτωση η παρατήρηση επαναλήφθηκε για τέσσερις χρονιές. Με μία πρώτη ματιά φαίνεται ότι το συγκεκριμένο πεδίο αφορούσε μόνο ένα μικρό ποσοστό του δείγματος. Ωστόσο, η απουσία αναφοράς από τους ελεγκτές σε αδυναμία συνέχισης δραστηριότητας για τις υπόλοιπες εταιρίες του δείγματος, δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως εγγύηση της ικανότητάς τους για συνέχιση της δραστηριότητας. Αυτό τονίζεται, γιατί μετρήθηκαν δέκα επιχειρήσεις για τις οποίες παρά το γεγονός ότι οι ελεγκτές δεν ανέφεραν άμεσα κίνδυνο στις εκθέσεις τους, ωστόσο υπάρχουν ενδείξεις για μελλοντική αδυναμία συνέχισης της δραστηριότητας. Αναφέρουμε ενδεικτικά περιπτώσεις όπου γίνονταν αναφορά σε σωρευμένες ζημιές, μειωμένα ιδία κεφάλαια πέραν του επιτρεπτού, σε μείωση αποθεμάτων, ή ακόμα και σε αδυναμία κάλυψης βασικών δανειακών χρηματοοικονομικών δεικτών .

Από την πλευρά τους οι επιχειρήσεις στην επεξηγηματική τους έκθεση κάνουν λόγο για μια σειρά γεγονότων που επέδρασαν αρνητικά στον τρόπο λειτουργίας τους. Αναφέρθηκαν στην βίαιη ανατροπή που προκάλεσε η χρηματοοικονομική κρίση και τόνισαν ως κυριότερη αιτία των προβλημάτων λειτουργίας τους, την έλλειψη ταμειακής ρευστότητας, η οποία προκάλεσε μια αλυσιδωτή αντίδραση στον κύκλο δραστηριοτήτων τους και επηρέασε άμεσα τις συναλλαγές. Η αδυναμία κάλυψης των υποχρεώσεων προς πιστωτές και προμηθευτές είχε ως συνέπεια την αδυναμία εξυπηρέτησης του πελατειακού κοινού, βάζοντας τις επιχειρήσεις σε μία δύνη η οποία μέσω της απώλειας πελατολογίου, μείωνε τον κύκλο εργασιών και επηρέαζε αρνητικά τις ταμειακές ροές, αυξάνοντας παράλληλα τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις.

Σχετικά με τις παρατηρήσεις των ελεγκτών, αυτές εστιάζονται στις συνθήκες που υποδηλώνουν την ύπαρξη αβεβαιότητας, όπως αυτές προκύπτουν από τις σημειώσεις των

οικονομικών καταστάσεων και οι όποιες εγείρουν αμφιβολία για τη δυνατότητα συνέχισης της δραστηριότητας, Έτσι λοιπόν κάνουν αναφορά για σωρευμένες ζημιές οι οποίες οδήγησαν σε μείωση των ιδίων κεφαλαίων και στοιχειοθετούν λόγους ανάκλησης της άδειας λειτουργίας τους. Τονίζουν περιπτώσεις όπου υπάρχουν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις προς ασφαλιστικούς οργανισμούς, τράπεζες, προμηθευτές, καθώς και προς το προσωπικό.

Αναφέρουν συγκριτικά στοιχεία σχετικά με μεγέθη του ισολογισμού, όπου οι βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις είναι μεγαλύτερες από το κυκλοφορούν ενεργητικό, τονίζοντας παράλληλα την ύπαρξη αρνητικών ταμειακών ροών από λειτουργικές δραστηριότητες. Αναφέρονται στην έλλειψη αναγκαίων χρηματοδοτήσεων από τράπεζες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ρευστότητας. Στις περιπτώσεις δε, όπου η κατάσταση φαίνεται μη αναστρέψιμη και η εταιρεία έχει υπαχθεί στις διατάξεις του άρθρου 99 του Ν3588/2007, τότε κάνουν λόγο για το γεγονός αυτό.

Παράλληλα, αναφέρουν τους τρόπους διαχείρισης του χρηματοπιστωτικού κινδύνου από την πλευρά των επιχειρήσεων, εκθέτοντας στην έκθεσή τους τα μέτρα που αυτές λαμβάνουν, προκειμένου να προβούν σε κεφαλαιακή ενίσχυση και προβάλουν με τις αναφορές τους τα σχέδια για την λειτουργική τους αναδιάρθρωση.

#### **9.5.12 Αποτελέσματα χρήσης.**

Οι αναμορφώσεις και οι προβλέψεις που διενεργήθηκαν κατά την διαδικασία μετάβασης στα ΔΛΠ είχαν μία σειρά από επιπτώσεις στα αποτελέσματα, τα οποία με την σειρά τους διαμόρφωσαν τα ίδια κεφάλαια. Επιπλέον, ο τρόπος που οι επιχειρήσεις επέλεξαν να διενεργήσουν τις αποτιμήσεις σε συμμετοχές και χρεόγραφα επηρέασε ανάλογα το οικονομικό αποτέλεσμα κατά την περίοδο της μετάβασης στα νέα λογιστικά πρότυπα. Οι διοικήσεις των εταιρειών χρησιμοποίησαν τα αποτελέσματα χρήσης, ανάλογα με τους σκοπούς τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα επιβάρυναν ή τα ελάφρυναν ανάλογα με την περίπτωση, προκειμένου να διαμορφώσουν ένα οικονομικό αποτέλεσμα το οποίο θα τις εξυπηρετούσε.

Σε αυτό το πλαίσιο οι περισσότερες από τις παρατηρήσεις των ελεγκτών σχετικά με διάφορα μεγέθη του ισολογισμού (πάγια, αποσβέσεις, αποζημιώσεις προσωπικού, επισφάλειες κλπ) είχαν άμεση αναφορά στα αποτελέσματα χρήσης, καθώς ανάλογα με το πώς διενεργήθηκαν οι εκτιμήσεις και οι προβλέψεις, διαμορφώθηκε και το οικονομικό αποτέλεσμα της χρήσης του 2004. Επιστημάνσεις υπήρξαν και για το μέγεθος της επιβάρυνσης που θα έπρεπε να είχαν

τα αποτελέσματα παλαιότερων χρήσεων, αν ο τρόπος χειρισμού από τις επιχειρήσεις ήταν ο ενδεδειγμένος. Όλα αυτά μνημονεύονται έμμεσα και στα πεδία των παρατηρήσεων που αναλύθηκαν προηγουμένως.

Αυτό που παρατηρήθηκε πριν από την υιοθέτηση των ΔΛΠ, ήταν ότι πολλές από τις σημειώσεις της εταιρείας περιείχαν σημαντικές πληροφορίες για την κακή εφαρμογή των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων. Οι λαθεμένες δε εκτιμήσεις, καθώς και η μη διενέργειά προβλέψεων αλλοίωναν τα αποτελέσματα χρήσης και εμφάνιζαν μία στρεβλή εικόνα της επιχείρησης προς τους τρίτους. Στην περίπτωση του δείγματος όλες οι παρατηρήσεις σχετικά με χειρισμούς που αφορούσαν τα αποτελέσματα χρήσης έλαβαν χώρα κατά το έτος 2004. Όπως συνέβη και με τις αποσβέσεις, τις αποτιμήσεις τις προβλέψεις κλπ, μετά την εφαρμογή των ΔΛΠ οι ελεγκτές παύουν να μνημονεύουν στην έκθεσή τους θέματα που αφορούν τα πεδία αυτά.

Οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται πλέον με βασική αρχή την παρουσίαση μιας δίκαιης εικόνας της επιχείρησης. Η εργασία των εμπειρογνομόνων πέρας της πολύπλευρης συζήτησης γύρω από έργο τους, έρχεται να ενισχύσει την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς οι εκτιμήσεις που παρέχονται πλέον, είναι αποτέλεσμα της δουλειάς εξειδικευμένων επαγγελματιών. Σε αυτό το πλαίσιο, από το 2005 και έπειτα δεν υπάρχει καμία παρατήρηση σχετική με τα αποτελέσματα χρήσης, καθώς θέματα που αφορούσαν μεθόδους αποτιμήσεων καθώς και προβλέψεων δεν τα επηρεάζουν με στρεβλό τρόπο, γιατί έχουν επιλυθεί.

Στο πεδίο αυτό γίνεται ξεχωριστή αναφορά στα αποτελέσματα χρήσης, προκειμένου να αναφερθούν λάθος λογιστικοί χειρισμοί από την πλευρά των συντακτών των οικονομικών καταστάσεων ή λοιπά πληροφοριακά στοιχεία από την πλευρά των ελεγκτών. Έτσι λοιπόν, εντοπίστηκαν ποσά τα οποία δεν μεταφέρθηκαν καθόλου στα αποτελέσματα, με συνέπεια αυτά να εμφανίζονται ισόποσα αυξημένα. Η μία περίπτωση αφορούσε φορολογικό πρόστιμο το οποίο μεταφέρθηκε απευθείας στον λογαριασμό του πίνακα διάθεσης “Διαφορές φορολογικού ελέγχου”, ενώ η άλλη αφορούσε ζημία που προέκυψε από αποτίμηση μετοχών και μεταφέρθηκε απευθείας στα ίδια κεφάλαια στον λογαριασμό “ζημία από πώληση ή υποτίμηση συμμετοχών και χρεογράφων”. Επίσης, υπήρξε παρατήρηση σχετική με μη επιβάρυνση των αποτελεσμάτων με αποσβέσεις του λογαριασμού λοιπών εξόδων εγκατάστασης. Τέλος, στις εκθέσεις τους οι ελεγκτές κάνουν αναφορά για ύπαρξη ποσών, τα

οποία αφορούσαν θυγατρικές ή κοινοπραξίες οι οποίες δεν υπόκειντο σε έλεγχο από ορκωτούς ελεγκτές και των οποίων τα στοιχεία συμμετείχαν στον ενοποιημένο ισολογισμό.

### 9.5.13 Λοιπές παρατηρήσεις

Σε όλο το προηγούμενο κομμάτι της ανάλυσης οι παρατηρήσεις των ελεγκτών κατηγοριοποιήθηκαν στο σύνολό τους με βάση την συνάφεια που παρουσίαζαν. Εδώ επιλέχθηκε να ομαδοποιηθούν εκείνες οι παρατηρήσεις που δεν εντάχθηκαν σε καμία από τις προηγούμενες περιπτώσεις και δεν παρουσίασαν σημαντική επανάληψη. Οι περισσότερες εντοπίστηκαν κατά την περίοδο των ετών 2004-2005 και κάλυπταν ένα ευρύ πεδίο πληροφόρησης. Αφορούσαν είτε σημαντικές πληροφορίες σχετικές με την λειτουργία της επιχείρησης, είτε επισημάνσεις, οι οποίες είχαν εντελώς πληροφοριακό χαρακτήρα.

Στο πεδίο αυτό αναφέρονται περιπτώσεις όπου υπάρχουν χειρισμοί κατά παράβαση των διατάξεων, για τις οποίες δεν δόθηκαν στους ελεγκτές επαρκείς εξηγήσεις. Έτσι, εντοπίστηκε αναφορά για ποσά που υπήρχαν στο λογαριασμό «χρεώστες διάφοροι» και αφορούσε προκαταβολή που δόθηκε σε μέλος της διοίκησης, το οποίο ήταν και μέτοχος θυγατρικής. Επίσης, υπήρξε αναφορά όπου κατά την διαδικασία φυσικής απογραφής που πραγματοποιήθηκε, διαπιστώθηκε ότι πάγια σημαντικής αξίας δεν βρέθηκαν στις εγκαταστάσεις της εταιρείας. Επιπλέον, επισημάνθηκαν από τους ελεγκτές λάθη που έγιναν κατά την διαδικασία ενοποίησης, τα οποία είχαν σημαντικές επιπτώσεις στα ενοποιημένα αποτελέσματα και στην ενοποιημένη καθαρή θέση. Τέλος, τονίστηκε ο κίνδυνος που υπάρχει για την ομαλή λειτουργία της επιχείρησης από την μη συμμόρφωση με δανειακούς χρηματοοικονομικούς δείκτες.

Όσον αφορά τα ευρήματα των ελεγκτών τα οποία δεν είχαν σημαντικές επιπτώσεις στα οικονομικά αποτελέσματα, εκεί ουσιαστικά παρέχεται ενημέρωση στους χρήστες για χειρισμούς από την πλευρά των διοικήσεων πάνω σε μία πληθώρα θεμάτων που αφορούσαν τον τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης. Έτσι, υπήρξαν παρατηρήσεις οι οποίες παρείχαν ενημέρωση σχετικά με αλλαγή στην μέθοδο αποτίμησης αποθεμάτων και τον τρόπο διεξαγωγής απογραφής. Επίσης, υπήρξε αναφορά για τους λόγους μη διανομής μερίσματος από την πλευρά της διοίκησης, καθώς και επισήμανση για τους λόγους που δεν τηρήθηκε θεωρημένο βιβλίο αποθήκης. Τέλος, υπήρξε σημείωση σε έκθεση για διενέργεια προβλέψεων από πλευράς διοικήσεως για ενδεχόμενες υποχρεώσεις, καθώς και αδυναμία έκφρασης γνώμης σε περίπτωση κοινοπραξίας λόγω νομικών και τεχνικών θεμάτων.

Αναλύοντας τις παραπάνω παρατηρήσεις ανά έτος, εντοπίστηκε ότι από το σύνολο των δεκατεσσάρων παρατηρήσεων, οι μισές περίπου (έξι παρατηρήσεις) αφορούσαν το 2004. Σε αυτή τη χρονιά επισημαίνονταν λογιστικοί χειρισμοί καθώς και ενέργειες των διοικήσεων των επιχειρήσεων κατά παράβαση των οικείων διατάξεων. Το 2005 εντοπίστηκαν τέσσερις παρατηρήσεις, οι οποίες αφορούσαν θέματα που είχαν να κάνουν με αναβαλλόμενη φορολογία, και αναφορές σχετικά με θέματα συγχωνεύσεων. Οι υπόλοιπες παρατηρήσεις έλαβαν χώρα κατά τις δύο τελευταίες χρονιές της εξεταζόμενης περιόδου. Εδώ οι αναφορές των ελεγκτών στις εκθέσεις τους είχαν να κάνουν με θέματα που αφορούσαν την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και αβεβαιότητες που προέκυπταν από το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον.

### **Συμπεράσματα.**

Με την υιοθέτηση των ΔΛΠ οι επιχειρήσεις προέβησαν σε μία σειρά από ενέργειες προκειμένου τα οικονομικά τους μεγέθη να καταστούν συγκρίσιμα, ενώ όπου κρίθηκε απαραίτητο έγιναν οι απαραίτητες αναμορφώσεις. Ο επηρεασμός τους στις οικονομικές καταστάσεις δείχνει να είναι εμφανής, καθώς φαίνεται να αυξάνει τη μεταβλητότητα της πλειοψηφίας των στοιχείων του ισολογισμού. Οι κυριότερες μεταβολές που παρατηρήθηκαν στις οικονομικές καταστάσεις κατά την διαδικασία μετάβασης ήταν οι ακόλουθες:

- Υπήρξαν προσαρμογές στους συντελεστές απόσβεσης προκειμένου τα πάγια να απεικονίζουν τον ωφέλιμο χρόνο ζωής τους.
- Επαναπροσδιορίστηκαν τα πάγια στην αγοραία αξία τους. Ιδιαίτερα, η μεγάλη αύξηση που παρατηρήθηκε στις αξίες των ακινήτων επηρέασε θετικά το ενεργητικό και την καθαρή θέση των επιχειρήσεων .
- Αναγνωρίστηκαν υποχρεώσεις των ομίλων σχετικές με μελλοντικές παροχές προς τους εργαζόμενους.
- Έγιναν προσαρμογές στις προβλέψεις σχετικά με επισφαλείς απαιτήσεις.
- Αναγνωρίστηκαν αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις/απαιτήσεις.
- Ο φόρος εισοδήματος βάρυνε τα αποτελέσματα σε αντίθεση με τα ΕΛΠ όπου δεν προβλέπονταν κάτι τέτοιο.
- Οι αμοιβές ΔΣ βάρυναν τα αποτελέσματα σε αντίθεση με τα ΕΛΠ.
- Παρατηρήθηκε διαγραφή παρακρατούμενων φόρων από πωλήσεις στο δημόσιο ως στοιχείο απαίτησης στο ενεργητικό και μεταφορά τους στα ίδια κεφάλαια.
- Αναγνωρίστηκαν χρηματοδοτικές μισθώσεις.

- Υπήρξε επίδραση στην αποτίμηση αποθεμάτων λόγω διαφορετικού υπολογισμού αποσβέσεων μεταξύ ΕΛΠ και ΔΠΧΠ.
- Παρατηρήθηκε εμφάνιση μερισμάτων στα ίδια κεφάλαια μέχρι την έγκρισή τους από την διοίκηση, σε αντίθεση με τα ΕΛΠ όπου δεν προβλέπονταν κάτι τέτοιο.
- Οι ίδιες μετοχές εμφανίστηκαν αφαιρετικά των ιδίων κεφαλαίων εν αντιθέσει με τα ΕΛΠ όπου εμφανίζονταν ως απαίτηση στο ενεργητικό.
- Τακτοποιήθηκαν οι λογαριασμοί μακροπρόθεσμων/βραχυπρόθεσμων δανείων προκειμένου να υπάρχει μία ορθότερη απεικόνιση των δανειακών υποχρεώσεων.

Οι διαφορετικοί τρόποι που επέλεξαν να λειτουργήσουν οι επιχειρήσεις, καθώς και οι αποκλίσεις που δημιουργήθηκαν από τις ενέργειες των διοικήσεων σε σχέση με τις εκτιμήσεις των ελεγκτών, απεικονίζονται με ανάλογο τρόπο στις εκθέσεις τους.

Παρατηρήθηκε ότι πριν την μετάβαση στα ΔΛΠ οι εκθέσεις των ελεγκτών αναλώνονταν σε θέματα που αφορούσαν αποτιμήσεις, αποθέματα, αποσβέσεις, προβλέψεις σε παροχές προσωπικού, προβλέψεις για επισφάλειες, ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις. Οι επισημάνσεις είχαν να κάνουν αφενός με το αν ο τρόπος χειρισμού των διοικήσεων ήταν ο ενδεδειγμένος, αφετέρου με τον τρόπο που οι κακοί χειρισμοί επηρέαζαν τα αποτελέσματα χρήσης και την καθαρή θέση της επιχείρησης.

Μετά την εφαρμογή των ΔΛΠ οι ελεγκτές παύουν να ασχολούνται με θέματα που αφορούσαν λαθεμένους χειρισμούς των διοικήσεων των εταιρειών ή κακή εφαρμογή των λογιστικών προτύπων. Προσαρμογές σε περιουσιακά στοιχεία και σε παροχές εργαζομένων οι οποίες παίζουν σημαντικό ρόλο, ιδιαίτερα όσον αφορά τις μικρές επιχειρήσεις, είναι αποτέλεσμα της δουλειάς εμπειρογνομώνων. Παράλληλα, υπάρχει πληθώρα γνωστοποιήσεων στις οικονομικές καταστάσεις, με συνέπεια την σταδιακή εξάλειψη των παρατηρήσεων σχετικά με τα ζητήματα αυτά.

Οι επισημάνσεις των ελεγκτών πλέον αφορούσαν θέματα όπως ήταν οι αναθεωρήσεις των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες έλαβαν χώρα κατά το πρώτο έτος εφαρμογής των νέων προτύπων, καθώς και οι αναφορές για ανέλεγκτες φορολογικές χρήσεις μέχρι το έτος 2007. Επίσης, παρατηρήσεις σχετικές με περιπτώσεις όπου τα ίδια κεφάλαια κατέστησαν μικρότερα από τα προβλεπόμενα, εμφανίζονται καθόλη την διάρκεια του εξεταζόμενου δείγματος. Την περίοδο δε της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα εμφανίζονται σημειώσεις που αφορούσαν θέματα σχετικά με την δυνατότητα συνέχισης της δραστηριότητας.

Γενικά, πάντως οι ελεγκτές είναι πολύ προσεκτικοί στο πώς θα παρουσιάσουν ζητήματα που αφορούν την βιωσιμότητα μιας εταιρείας, καθώς από την γνώμη τους σχετικά με το θέμα αυτό, θα εξαρτηθεί σε σημαντικό βαθμό, η εικόνα της επιχείρησης προς τα έξω. Παραπέμπουν δε στις σημειώσεις των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς σε αυτές υπάρχει μία πληθώρα γνωστοποιήσεων, οι οποίες μπορούν να βοηθήσουν τους ενδιαφερόμενους χρήστες να λάβουν μία πλήρη ενημέρωση σχετικά με την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει ο τρόπος που οι ελεγκτές διαχειρίστηκαν το θέμα των φορολογικών ειδικών και Έκτακτων αποθεματικών. Παρά το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του εξεταζόμενου δείγματος ενέγραψε κονδύλια στους λογαριασμούς αυτούς, με πιθανό σκοπό την αποφυγή φορολόγησης ή την φορολόγηση με μειωμένους συντελεστές, δεν παρατηρήθηκε μία ανάλογη αποτύπωση των ενεργειών αυτών στις εκθέσεις των ελεγκτών.

Σε αντίθεση με την παραπάνω παράγραφο, παρατηρήθηκε ότι οι ελεγκτές αναφέρονται με ευκολία σε λάθη τα οποία διορθώθηκαν από την εταιρεία και τα οποία είχαν ασήμαντη ή καθόλου επίδραση στα οικονομικά αποτελέσματα π.χ αλλαγή μεθόδου αποτίμησης αποθεμάτων ή περίπτωση λάθους καταχώρησης προμηθευτή. Σε άλλη περίπτωση δικαιολογούν την εταιρεία για την μη διενέργεια πρόβλεψης που αφορούσε καθυστερημένες απαιτήσεις, τονίζοντας την δήλωση των διοικούντων ότι θα τις εισπράξει.

Το ίδιο πράττουν και σε σοβαρότερα θέματα, όπου δείχνουν μία διάθεση να προστατεύσουν τον πελάτη τους. Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση όπου όμιλος εμφάνιζε αρνητικά ιδία κεφάλαια κατά την 31/12/2005. Εδώ ο ελεγκτής, παραπέμπει σε συγκεκριμένη σημείωση του προσαρτήματος των οικονομικών καταστάσεων, εκεί όπου γίνεται αναφορά σχετικά με τις ενέργειες που κάνει η εταιρεία προκειμένου να προβεί στην βελτίωσή τους. Με τον τρόπο αυτό έμμεσα δικαιολογεί τις ενέργειες της διοίκησης, την στιγμή που τα ελεγκτικά τεκμήρια θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν μία γνώμη με επιφύλαξη ή ακόμα και αδυναμία έκφρασης γνώμης.

Μετά την εφαρμογή των νέων προτύπων, παράλληλα με την σταδιακή μείωση των παρατηρήσεων, αυξάνεται το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν είχαν παρατήρηση. Έτσι, μετά το 2008 το ποσοστό των εταιρειών του δείγματος που δεν είχαν καθόλου σημειώσεις στις εκθέσεις έφτασε το 64%. Αυτό υποδηλώνει ότι με το πέρασμα του χρόνου οι επιχειρήσεις δείχνουν να συμμορφώνονται με τις επισημάνσεις των ελεγκτών. Μόνο σε μία

περίπτωση υπήρξε επανάληψη των παρατηρήσεων καθόλη την διάρκεια της περιόδου, χωρίς να υπάρχει ένδειξη συμμόρφωσης. Επίσης, δεν εμφανίζεται κάποια αξιοσημείωτη εναλλαγή στην γνώμη τους, ενώ δεν παρατηρήθηκε κάποια σύνδεση μεταξύ του είδους της γνώμης και του μεγέθους της ελεγκτικής εταιρείας.

Από την εξέταση του δείγματος συμπεραίνεται ότι οι εκθέσεις ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών τείνουν προς την σύμφωνη γνώμη. Μόνο μετά την εμφάνιση της οικονομικής ύφεσης αρχίζουν να εμφανίζονται εκθέσεις με ειδική γνώμη και επανάληψη παρατηρήσεων, με παράλληλη αδυναμία των επιχειρήσεων να επιδείξουν συμμόρφωση προς τις υποδείξεις των ελεγκτών. Για αυτό όμως υπάρχει προφανής λόγος, ο οποίος δεν είναι άλλος από την επιδείνωση της οικονομικής τους θέσης. Ωστόσο, δεν είναι ξεκάθαρο κατά πόσο οι εκθέσεις των ελεγκτών παρέχουν ουσιαστική πληροφόρηση, καθώς παρατηρείται μία επανάληψη ως προς το είδος της γνώμης, ενώ οι αναφορές τους είναι κατά κάποιο τρόπο προβλέψιμες από τους άμεσους ενδιαφερόμενους.

Επιπλέον, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, ένα από τα βασικά ζητήματα που απασχολούν τους χρήστες είναι το θέμα της ανεξαρτησίας του ελεγκτή. Αναμφίβολα, με την υιοθέτηση των ΔΛΠ επιτεύχθηκε η ομοιόμορφη κατάρτιση και βελτιώθηκε η συγκρισιμότητα των οικονομικών καταστάσεων. Ωστόσο, σε περιόδους οικονομικής αστάθειας τα κίνητρα για αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων πληθαίνουν. Επιπρόσθετα, η οικονομική σχέση του ελεγκτή με την εταιρεία θα μπορούσε να ρίξει επιπλέον σκιά στην αξιοπιστία της έκθεσης ελέγχου και να υποβαθμίσει την σημασία της.

Οι οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων αποτελούν αντικείμενο εξέτασης σε αγορές όπου ισχύουν διαφορετικές αρχές και κανόνες. Επομένως, η υιοθέτηση του οποιουδήποτε λογιστικού προτύπου δεν θα μπορούσε από μόνη της να λύσει τα προβλήματα της αγοράς ή να δώσει προστιθέμενη αξία στην έκθεση του ελεγκτή. Αυτό που παίζει τον σημαντικότερο ρόλο είναι το θεσμικό περιβάλλον και η ισχυρή επιβολή νόμου. Οι διαφορές στο νομικό και το θεσμικό υπόβαθρο ανάμεσα στις χώρες, συνεπάγονται μία διαφορετική ερμηνεία των ΔΛΠ, καθώς και μία διαφορετική σχέση κόστους-ωφέλειας. Τα πολιτισμικά στοιχεία, η ηθική των κοινωνιών καθώς και η επιχειρηματική τους κουλτούρα αποτελούν εξίσου βασικά χαρακτηριστικά επηρεασμού συμπεριφορών και κατ'επέκταση και της γνώμης του ελεγκτή.



## Βιβλιογραφία

- Ahmed, K., Chalmers, K., & Khlif, H. (2013). A meta-analysis of IFRS adoption effects. *The International Journal of Accounting*, 48, 173-217.
- Al-Thuneibat, A. A., Khamees, B. A., Al-Fayoumi, N. A., 2008. The effect of qualified auditors' opinions on share prices: evidence from Jordan. *Managerial Auditing Journal*, 23(1), 84-101.
- Ali, A., Hwang, L., 2000. Country-specific factors related to financial reporting and the value relevance of accounting data. *Journal of Accounting Research* 38, 1–23.

- Anderson, S., and J. Wolfe. 2002. A perspective on audit malpractice claims. *Journal of Accountancy* 194 (3): 59–66. )
- Barth, M., Landsman, W. and Lang, M. (2006) International accounting standards and accounting quality, Working Paper, Stanford University and University of North Carolina at Chapel Hill
- Ball, R., Kothari, S.P., Robin, A., 2000. The effect of institutional factors on properties of accounting earnings: International evidence. *Journal of Accounting and Economics* 29, 1–52.
- Ball, R.; A. Robin; and J. Wu (2003). “Incentives Versus Standards: Properties of Accounting Income in Four East Asian Countries.” *Journal of Accounting & Economics* 36 (2003): 235–270.
- Ball, R., 2006. International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors. *Accounting and Business Research, International Accounting Policy Forum*, pp. 5-27.
- Bellas, A. Toudas, K. & Papadatos, C. (2007). “The consequences of applying International Accounting Standards (IAS) to the financial statements of Greek companies”, SSRN, 30th Annual Congress of European Accounting Association, Lisbon-Portugal, April 25-27, 2007.
- Barth, M., Landsman, W., Lang, M., Williams, C., (2012). Are IFRS-based and US GAAP-based accounting amounts comparable? *Journal of Accounting and Economics* 54, 68–93.
- Bruggemann, U., Hitz, J., & Sellhorn, T. (2013). Intended and unintended consequences of mandatory IFRS adoption. A review of extant evidence and suggestions for future research, SFB 649 discussion paper, No. 2012-011.
- Callao, S. Jarne, J. & Lainez, J. 2007. “Adoption of IFRS in Spain: Effect on the comparability and relevance of financial reporting” *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, (16): 148–178.
- Carson, E., Fargher, N., Geiger, M., Lennox, C., Raghunandan, K., & Willekens, M. (2013). Auditor reporting for going-concern uncertainty: A research synthesis. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32 (supplement 1), 353-384.
- Chan, K. H., K. Z. Lin, and P. Mo. 2006. A political-economic analysis of auditor reporting and auditor switches. *Review of Accounting Studies* Vol 11 No 1 2006.
- Clarkson, P. Hanna, J.D. Richardson, D.G. (2008) “The impact of IFRS adoption on the value relevance of book value and earnings” Working paper.
- Cooper, P., Dart, E., 2009. Change in the management accountant’s role: Drivers and diversity, University of Bath School of Management, Working Paper Series.
- Coram, P., Ferguson, C., & Moroney, R. (2006), “The Value of Internal Audit in Fraud Detection”, Papers Being Presented at the 2006 AFAANZ Conference, 1-32, Australia: Accounting and Finance Association of Australia and New Zealand.
- Covrig, V.; M. Defond; and M. Hung (2007). “Home Bias, Foreign Mutual Fund Holdings, and the Voluntary Adoption of International Accounting Standards.” *Journal of Accounting Research* 45 (2007): 41–70.
- Daniele Gervasio, Serena Somenzi (2008) IAS/IFRS impact on the auditor’s role, working paper.

- Daske, H.; L. Hail; C. Leuz; and R. Verdi., Mandatory IFRS Reporting Around the World: Early Evidence on the Economic Consequences, working paper, University of Pennsylvania, 2008.
- Davis, R., Soo, B., Trompeter, G., Auditor Tenure, Auditor Independence and Earnings Management, 2015 [https://www.researchgate.net/profile/Larry\\_Davis8/publication/267771828\\_Auditor\\_Tenure\\_Auditor\\_Independence\\_and\\_Earnings\\_Management/links/56fed83d08ae650a64f727b7.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Larry_Davis8/publication/267771828_Auditor_Tenure_Auditor_Independence_and_Earnings_Management/links/56fed83d08ae650a64f727b7.pdf)
- Dechow, P., Ge, W., & Schrand, C. (2010). Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of Accounting and Economics*, 50, 344-401.
- DeFond, M. L., T. J. Wong and S. Li. (1999). "The Impact of Improved Auditor Independence on Audit Market Concentration in China." *Journal of Accounting and Economics* 28, 269-305. working paper September 1999.
- Dunn, K. A., και Mayhew, B. W., (2004), "Auditor industry specialization and client disclosure quality", *Review of Accounting Studies*, Vol. 9, pp. 35-58.
- Dunne, T., Fifield, F., Finningan, G., Fox, A., Hannah, G., Helliard, C., Power, D. and Veneziani, M. (2008), *The Implementation of IFRS in the UK, Italy and Ireland*, The Institute of Chartered Accountants of Scotland, Edinburgh.
- Emmanuel T. De George, Xi Li, Lakshmanan Shivakumar(2016). A Review of the IFRS Adoption Literature, *Review of Accounting Studies*. working paper April 14, 2016.
- Ewert, R., AND A. Wagenhofer. "Economic Effects of Tightening Accounting Standards to Restrict Earnings Management." *The Accounting Review* 80 (2005): 1101-24.
- Fan, J., Wong, T., 2001. Corporate ownership structure and the informativeness of accounting earnings in east asia. *Journal of Accounting and Economics* 33, 401-426.
- Fiechter και Novotny-Farkas, (2015) The impact of the institutional environment on the value relevance of fair values 2015, working paper.
- Fox, A., Hannah, G., Helliard, C., & Veneziani, M. (2013). The costs and benefits of IFRS implementation in the UK and Italy. *Journal of Applied Accounting Research*, 14(1), 86-101.
- Francis, J. R., & Wang, D. (2006). *The joint effect of investor protection and Big 4 audits on earnings quality around the world* (Working Paper). Available on the internet at [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=928988](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=928988). Accessed 01.02.11.
- Gaeremynck, A., and M. Willekens. 2003. The endogenous relationship between audit-report type and business termination: Evidence on private firms in a non-litigious environment. *Accounting and Business Research* 33 (1): 65-79.
- Goodwin-Stewart, J. & Kent P. (2006). Relation between external audit fees, audit committee characteristics and internal audit. *Accounting and Finance*, (46), 387-404.
- Gu, Z. (2007), Analysts' treatment of nonrecurring items in Street earnings, *Journal of Accounting and Economics* 39, 129-170.

- Halil Painoa \*, Fazlida Mohd Razalia , Faizan Abd Jabar 2015, The Influence of External Auditor's Working Style, Communication Barriers and Enterprise Risk Management toward Reliance on Internal Auditor's Work, ScienceDirect, Procedia Economics and Finance 28 ( 2015 ) 151 – 155
- Houghton, K. A., και Jubb, C. A., (2003), "Auditor selection: what influences decisions by listed companies?", Australian Accounting Review, Vol. 11(23), pp. 67-72.
- Hung, M. & Subramanyam, K.R. 2007. "Financial Statement Effects of Adopting International Accounting Standards: The Case of Germany" Review of Accounting Studies, (12): 623-657.
- Ivica Pervan & Marijana Bartulović 2014. Economic Research-Ekonomska, Value relevance of accounting information: evidence from South Eastern European countries 2014 Vol. 27, No. 1, 181–190.
- Jeanjean, T., Stolowy, H. (2008) "Do accounting standards matter? An exploratory analysis of earnings management before and after IFRS adoption." Journal of Accounting and Public Policy 27: 480–494.
- Jensen M, Roy A (2008). "Staging exchange partner choices: When do status and reputation matter?" Academy of Management Journal, 51(3), 495–516.
- Karampinis, N.I., & Hevas, D.L. (2011). Mandating IFRS in an unfavourable environment: The Greek experience. The International Journal of Accounting, 46 (3), 304-332.
- Kendall O. Bowlin, Jessen L. Hobson, M. David Piercey 2015, The Effects of Auditor Rotation, Professional Skepticism, and Interactions with Managers on Audit Quality
- <http://www.profbailey.com/consortium2012/Papers/BowlinHobsonPiercey.pdf>
- Knechel, W. R., Naiker, V., και Pacheco, G.,(2007), "Does Auditor Industry Specialization Matter? Evidence from Market Reaction to Auditor Switches"
- Lazarides, T. (2010). Corporate governance law effect in Greece. Journal of Financial Regulation and Compliance, 18 (4), 370-385.
- Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. (2003). Earnings management and investor protection: An international comparison. *Journal of Financial Economics*, 69 (3), 505-527.
- Leuz, C., & Wysocki, P. (2015). The economics of disclosure and financial reporting regulation: Evidence and suggestions for future research. Law Working Paper N° 306/2016, ECGI Working Paper Series in Law, December 2015.
- Lin, S., Pizzini, M., Vargus, M., & Bardhan, I. R., (2011), "The Role of the Internal Audit Function in the Disclosure of Material Weaknesses", The Accounting Review, 86(1),287–323
- Márquez-Ramos, L. 2008. The effect of IFRS adoption on trade and foreign direct investments. Working Paper 19, International Trade and Finance Association.
- Mark W. Nelson 2009, A Model and Literature Review of Professional Skepticism in Auditing, American Accounting Association. Auditing: A Journal of Practice & Theory, Vol. 28, No. 2, pp. 1–34

- Myers, J. N., Myers, L. A., και Omer, T. C., (2003), "Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings: A Case for Mandatory Auditor Rotation?", *The Accounting Review*, Vol. 78(3), pp. 779-799
- Mayhew, B. W., και Wilkins, M. S., (2003), "Auditor industry specialization as a differentiation strategy: Evidence from fees charged to firms going public Auditing: A Journal of practice & theory, Vol. 22, No. 2 September 2003, pp. 33-52
- Menon, K., and D. Williams. 2010. Investor reaction to going concern audit reports. *The Accounting Review* 85 (6): 2075–2105
- Mihaela Alina Robu , Ioan Bogdan Robu 2015, The influence of the audit report on the relevance of accounting information reported by listed Romanian companies, *Procedia Economics and Finance* 20 ( 2015 ) 562 – 570
- Quadackers, L., T. Groot, and A. Wright. 2014, Auditors' professional skepticism: Neutrality versus presumptive doubt. *Contemporary Accounting Research* 31 (16): 639–57.
- Peytcheva, M. 2014. Professional skepticism and auditor cognitive performance in a hypothesis-testing task. *Managerial Auditing Journal* 29 (1): 27–49.
- Pope, P.F., & McLeay, S.J. (2011). The European IFRS experiment: Objectives, research challenges and some early evidence. *Accounting and Business Research*, 41, No 3, 233-266.
- Ramanna, K., & Sletten, W. (2014). Network effects in countries' adoption of IFRS. *The Accounting Review*, 89(4), 1517–1543.
- Richard G. Brody 2012, External auditors' willingness to rely on the work of internal auditors: The influence of work style and barriers to cooperation. *Advances in Accounting*, 28(1), 11–21.
- Scapens, R., Jazayeri, M., 2003, ERP systems and management accounting change: opportunities or impacts? A research note, *European Accounting Review* 2003, 12:1, 201-233.
- Schiebel, A. 2006. "Value relevance of German GAAP and IFRS consolidated financial reporting: An empirical analysis on the Frankfurt Stock Exchange" Working paper.
- Schipper, K. 2003. Principles-based accounting standards. *Accounting Horizons* (March): 61-72.
- Schneider, A. (2009), "The Nature, Impact and Facilitation of External Auditor Reliance on Internal Auditing", *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 13(4),41-53.
- Soderstrom, N.S. & Sun, K.J. 2007. "IFRS adoption and accounting quality: a review" *European Accounting Review*, (16(4)): 675-702.
- Stelzer, I., (2009), "If a bank is too big to fail, it must be broken up", *The Daily Telegraph*, 29 July 2009  
<https://www.telegraph.co.uk/finance/5926784/If-a-bank-is-too-big-to-fail-it-must-be-broken-up.html>
- Suwaidan M & Qasim A, (2010).External auditors' reliance on internal auditors and its impact on audit fees: An empirical investigation, *Managerial Auditing Journal* · June 2010

- Tomasic, R., 2011. The financial crisis and the haphazard pursuit of financial crime, *Journal of Financial Crime*, vol. 18 (1), pp. 7-31.
- Tsipouridou Maria and Charalambos Spathis (2012). Earnings management and the role of auditors in an unusual IFRS context: The case of Greece
- Tsipouridou Maria and Charalambos Spathis (2014). Audit opinion and earnings management: Evidence from Greece, *Accounting Forum*, Volume 38, Issue 1, March 2014, Pages 38-54.
- Tzovas, C. (2006). Factors influencing a firm's accounting policy decisions when tax accounting and financial accounting coincide. *Managerial Auditing Journal*, 21(4), 372-386.
- Van Tendeloo, B., & Vanstraelen, A. (2005). Earnings management under German GAAP versus IFRS. *The European Accounting Review*, 14(1), 155-180.
- Velte, Patrick; Freidank, Carl-Christian 2012, The link between in- and external rotation of the auditor and the quality of financial accounting and external audit, *European Journal of Law & Economics* . Oct2015, Vol. 40 Issue 2, p225-246. 22p.
- Velury, U., Reish, J., και O'Reilly, D., (2003), "Institutional ownership and the selection of industry specialist auditors", *Review of Qualitative Finance and Accounting*, Vol. 21, pp. 35-48
- Zainuddin, Z., N., Sulaiman, S., 2015, Challenges Faced by Management Accountants in The 21st Century, *Procedia Economics and Finance* 37 (2016) pp, 466-470
- Κόντος Γεώργιος, (2005). Μέθοδοι αποτίμησης περιουσιακών στοιχείων, *Καθημερινή*, 13.08.2005.

## Νομοθεσία

- Ν.2190/1920, "Περί Ανωνύμων Εταιρειών - Κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με το Β.Δ.174/1963", (ΦΕΚ 37/Α'/30.3.2017)
- Ν.3148/2003, Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, αντικατάσταση και συμπλήρωση των διατάξεων για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος και άλλες διατάξεις, (ΦΕΚ Α' 136/05-06-2003)
- Ν. 3556/2007, "Προϋποθέσεις διαφάνειας για την πληροφόρηση σχετικά με εκδότες των οποίων οι κινητές αξίες έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε οργανωμένη αγορά και άλλες διατάξεις", (ΦΕΚ Α' 91/30-04-2007)
- Ν. 3919/2011, Αρχή της επαγγελματικής ελευθερίας, κατάργηση αδικαιολόγητων περιορισμών στην πρόσβαση και άσκηση επαγγελμάτων, (ΦΕΚ Α' 32/2-3-2011)
- Ν.4449/2017, Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις, (ΦΕΚ 7/Α'/24.1.2017)
- Υπουργική απόφαση αρ. 623, "Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών", (Φ.Ε.Κ 364/Β/7.5.1997)
- Απόφαση 2210/2017, "Εγκριση της κανονιστικής πράξης του Ν.4449/2017 περί του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας για επαγγελματίες λογιστές IFAC (Internation Federation Of Accountants)", (ΦΕΚ 3916/Β/7.11.2017)

- Οδηγία 2006/43/EK, “Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Μαΐου 2006, για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου”
- Οδηγία 2014/56/ΕΕ, “ Του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014, για την τροποποίηση της οδηγίας 2006/43/EK για τους υποχρεωτικούς ελέγχους των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών (ΕΕ L 158 της 27.5.2014)

## Ηλεκτρονικές πηγές

- <http://www.helex.gr/>
- <https://www.e-forologia.gr/>
- [http:// www.taxheaven.gr/](http://www.taxheaven.gr/)
- <http://www.capital.gr/>
- [http:// www.soel.gr/](http://www.soel.gr/)